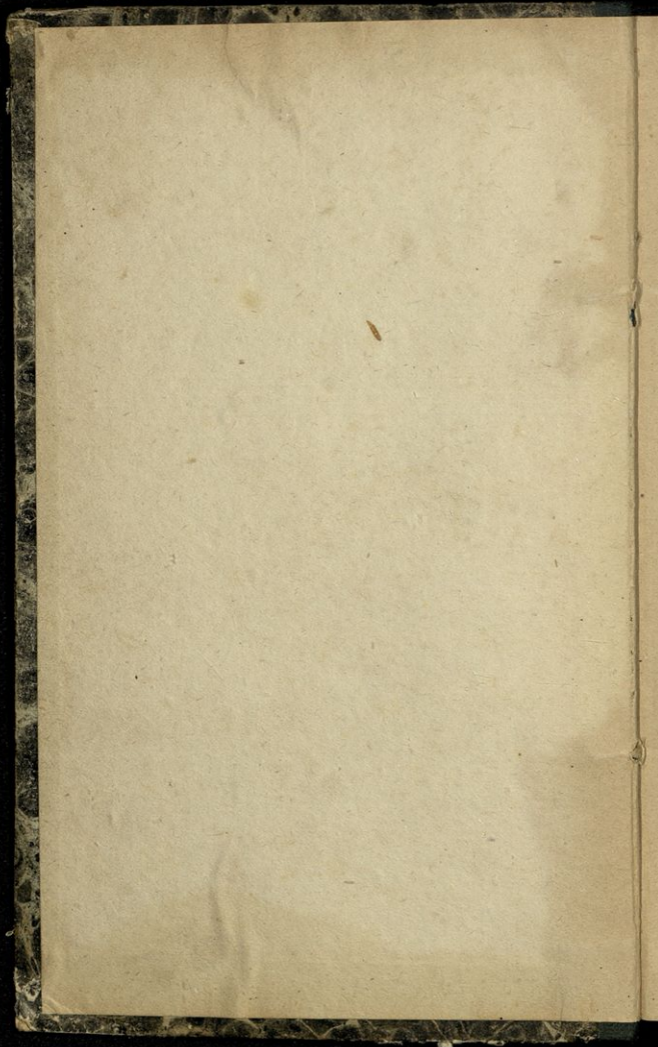

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

108897

Drugo Berilo

za

slovenske šole.

Veljâ vezano v platnenem herbtu 41 kr.

Na Dunaji.

V c. kr. založbi šolskih knjig.

1878.

108897

108897

Šolske bukve, v ces. kr. zalogi šolskih bukev
na svetlo dane, ne smejo draže prodajati se, kot
je na prvem listu postavljeno.

FZC 3433/1951

Pervi razdelek.

Podučne povesti in pesmi.

1. Molitev.

Blagoslovi, oče večni, delo moje pridno sti
K tvoji slavi, moji sreči naj obračam svoje dni!
Čednosti mi v serce sádi, vselej bodi ti z menoj!

Hočem pridno se učiti, bom otrok pokoren
tvoj. Daj, da vedno ristem v dobrem, da obnašam
se lepó, in da enkrat srečno pridem k tebi v ljub-
ljeno nebó!

2. Božja volja.

Nekega zeló ubožnega in bolnega človeka
sosed vpraša, kako se mu godí.

„Prav dobro se mi godí,“ odgovorí ubožec.

„Saj si ves reven in nadložen,“ pravi
sosed, „kako li moreš reči, da ti je dobro?“

„Pa vendar vem, da se mi dobro godí,“ reče dalje bolnik, „in to ní čudno, zakaj Bog mi obrača in dela vse po moji volji.“ Sosed se še bolj čudi, in pravi: „To še manj razumem! Reven in bolehen si, in praviš, da ti Bog obrača vse po tvoji volji; kako je to?“ „Prav lahko!“ pravi ubožec. „Če mi Bog kaj pošlje, naj si bo veselo ali žalostno, mislim si: Bog hoče takó! In ravno takó, in nič drugače hočem tudi jaz, zatorej je njegova volja vselej tudi moja volja. Naj mi tedaj ljubi Bog obrača in pošilja, kakor in kar hoče, on obrača in dela vselej in z vsem po moji olji.“

Tako je govoril zadovoljni ubožec, in je zapel Bogu zahvalno pesem. Sosed gre dalje, in si misli: Menil sem, da je ubožni sosed prav zapuščen in nesrečen človek; zdaj pa vidim, pa je zadovoljnejši in srečnejši, kot jaz in veliko drugih.

3. Bog vse prav obrača.

Jérnej, razumen in pobožen oče, so svoje otroke ob vsaki priložnosti spominjali na božja dela, in so jih učili spoznovati Boga iz njegovih stvari. Večkrat so pri delu na polju govorili od Boga, kako je to in uno tako

dobro in modro naredil in uredil. Otroci so radi poslušali ljubega očeta, in so tudi marsikterikrat popraševali, zakaj je to in uno ravno tako, in zakaj ne drugače. Oče so otrokom na sve prav modro odgovarjali.

Enkrat so sedeli oče ravno pri južini na hribcu v senci pod drevesom. Najmlajši sinek, Jožek, se je igral pri njih. Pod hribcem pa se je pasla čeda ovác. Mimo pride neki tujec, ki je imel psa pri sebi. Ko ovce psa zagledajo, stečejo in zbežé po ternju v germovje.

Bodóče ternje izpuli ovčicam nekaj volne. Jožek vidi to, je nevoljen, in pravi: „Vidite, vidite, oče, kako ternjev germ volno terga ubogim ovčicam! Precej posekajmo to gerdo ternje, da ne bo več nagajalo ubogim revicam!“ Oče malo pomolché, potem pa pravijo: „Tedaj hočeš, da bi posekali to ternje?“ „Hitro bi ga posekal, ako bi imel le sekiro pri sebi,“ pravi Jožek. Oče nič ne rekó k temu, in gredó počasi domóv.

Drugi dan vzamejo oče sekiro s saboj, in gredó zopet na ravno tisti kraj. Jožek gre vesel ž njimi, in že komaj čaka, da bi oče začeli sekati neusmiljeni ternjev germ. Oče pa zopet sedejo na zeleni hribec, in pra-

vijo sinu: „Poslušaj, kako lepó pojó drobni ptički! Ali niso tudi ptički prijetne in ljubeznjive živalce?“ „To je res,“ pravi Jožek, „ptičke imam zeló rad.“ — Med tem zletí neki ptiček ravno na ternjev germ, pobere s svojim urnim kljunčkom ovčjo volno, in jo nese v neko votlo drevo. „Vidiš, Jožek,“ pravijo oče, „s to volno naredí ptiček svojim mladim v gnjezdu mehko posteljico. Ta volna se bo ubogim, golim ptičkom prav dobro prilegla. Ovčice lahko pogrešé malo svoje debele in kožuhaste volne, ubogim ptičkom pa bo ta volna prav dobro djala. Ali posekam tedaj ternjev germ?“ „Ne!“ pravi Jožek, ker se je premislil. „Ne grajaj, in ne zame-tavaj nobene reči prehitro,“ pravijo oče, „ako kaj ne razumeš; le misli: Bog vse prav storí in oberne, akoravno mi večkrat ne razumemo vsega.“

4. Bog pomaga v potrebi.

V nekem mestu na Nemškem so bili revni starši, ki so imeli troje otročičev. S pridnimi rokami so pošteno živili sebe in otroke. Oče so bili priden delavec, in mati so bili branjevka in zraven dobra gospodinja. Po zimi pa so oče zboleli in za dolgo boleznijo umerli.

Bolezen je bila pobrala precèj denarja; oče niso, kakor poprej, dnine donašali k híši, in mati so mogli kupčijo bolj vnemar puščati, da so stregli bolnemu očetu. Že ob očetovi smerti je tedaj jelo pomanjkovati, ter je bilo čez dolgo zimo če dalje huje. Zdaj to zdaj uno je bilo treba prodati ali zastaviti, da so si kupili potrebnega živeža. Bližal pa se je sv. Jurij, in mater je močno skerbelo, kje bodo vzeli, da bi najemščino plačali. — V toliki stiski se obernejo k Bogu, ker vedó, da le od njega more pomoč priti. Vsak dan in še večkrat čez dan so z otročički pokleknili pred staro sveto podobo, katero samo so še meli (bila je podoba sv. Hijeronima), ter s solzami v očeh Boga prosili, da bi se usmilil in pomagal. Priserčna molitev je potolažila njih serce; ali stiska vendar le ní prešla, pomanjkanje ní odjenjalo. Sv. Jurij pride. Hišnik, ki je bil precej terd mož, térja najemščino, in ker je reva ne more plačati, jo rubi ter ji po dražbi prodá vse, kar je še imela: posteljo, mizo, stol, omaro in uno podobo, drag spominek še rajne stare matere. Postelja, omara, miza in stol — vse to ní veliko doneslo; podobo pa sta dva gospoda dolgo in pazno ogledovala, in njíju eden, ki je bil obra-

zar, obljubi tri goldinarje zanjo. Drugi, ki se je tudi razumel na umetna dela, reče, da plača šest goldinarjev. Na to reče obrazar: dvajset goldinarjev, ter misli, da bo uni gospod umolknil. Ali ta pravi: petdeset; in tako sta jo gnala do šest sto goldinarjev. Vdova in otroci, ki so zraven bili pri dražbi, stermeli so in se čudili, da more kdo toliko obljubiti za staro podobo, ki bi jo bili radi dali za en goldinar. Ta gospod je tedaj naštel šest sto goldinarjev za podobo, in obrazar mu še srečo vošči, da jo je dobil, ter pravi, da bi jo bil on še više gnal, ako bi imel več gotovine, ker je ta podoba izvirno delo imenitnega malarja Rafaela. Zdaj je vdova najemščino lahko plačala in vse svoje reči rešila; ostalo ji je pa še precéj denarja za kupčijo in za izrejo otrok. Ves čas svojega zivljenja je rada pravila to prigodbo, in vselej pristavila: Bog pomaga v potrebi tem, ki vanj zaupajo.

5. Ne odlagaj molitve.

Zaplata je precéj visoka gora no Gorenjskem. Velik kos gore je obrasten s travo, in je razdeljen na senožeti. Kmetje jeseni travo pokosé in po senožetih v stoge spravijo do

zime; po zimi jo še le z gore vlačijo, ko je germovje s snegom pokrito, in jim je toliko ne pobere, kakor ako bi jo precej spravljali.

Bil je lep zimski dan; ljubo solnce je prijetno sijalo, da že davno ne tako. Torej je neki posestnik (tako pripovedujejo stari ljudje) ukazal svojim ljudem na goro iti po senó. Že so senarili precéj časa, kar zazvoní poldne spodaj po cérkvah, in ker se je tudi slišalo v goro, djali so nekteri: „Poldne zvoní, tovariši! treba je, da molimo angelovo češčenje, da se nam ne primeri kaka nesreča.“ — Odkrijejo se in nehajo delati, ter molijo vsi, le trije ne, ki so svoj pot dalje delali, rekoč: „Ní časa, da bi zdaj molili; kar bomo prej delo dokončali, toliko bomo prej z mraza; nujmo le urno dalje!“

Tako prederzno so govorili ti trije delavci, in kaj se zgodí? Komaj to izgovoré, uterga se nad njimi plaz snega, ki ga je solnce ogrelo, in zasuje vse tri, kjer so revno poginili.

6. Sveta Neža.

Koga vendar ne veselí, če vidi lepo podobó svete Neže, ko je sveta devica namalana z ovčico v znamenje bele nedolžnosti? —

Sveta Neža je živela v četertem stoletju, takrat ko so nevéni cesarji kristijane neusmiljeno preganjali. Ta devica je že v prvi mladosti priserčno in iskreno ljubila svojega zveličarja, in mu je obljubila večno zvestobo. Od nje se posebno lahko reče: „Blagor jim, kateri so čistega serca; Boga bodo gledali.“

Devica Neža je bila še le stara trinajst let, ko jo je rimski sodnik ukazal prijeti in k sebi pripeljati. Prav v serce je ganilo sodnika, ko vidi lepo, mlado in nedolžno devico. Kratko in prijazno je vpraša: „Ali si tudi ti kristijana?“ „Sem,“ odgovori mlada devica; „Jezusu živim, Jezusu umerjem, njegova sem živa in mertva!“ Sodnik jo izkuša pregovoriti, da bi zapustila kristijansko vero, in ji obeta veliko bogastvo, čast in veljavo. Pa vse zastonj. Ona le odgovarja: „V mojem sercu ne sme nobeden drugi biti, kakor le Jezus sam.“ Sodnik se huduje ná-njo, in ji zuga; toda mlada, lepa devica ostane zvesta svojemu ljubeznjivemu Jezusu. — Sodnik tedaj izreče sobo, rekoč: „Peljite jo na morišče, in odsekajte ji glavo!“ Vsi pričujoči se razjokajo, ko zaslišijo to neusmiljeno smertno sodbo, in ko vidijo nedolžno, krotko mladolično devico. Peljejo jo na morišče. Rabelj

ima že meč v roki, toda ne more se dotakniti nje ponižne, deviške glavice. Sveta Neža pa ga prav serčno nagovori, in pravi: „Ne pústi mojega ljubega zveličarja tako dolgo čakati mene. Pervi si me je izvolil, imeti me mora; njegova sem. Zakaj li, o rabelj! se še obotavljaš?“ Serčno mu podá svojo lepo, mlado glavico, in rabelj izpolni ves trepetajoč ta njen ukaz. Padla je nedolžna glavica; njena duša pa je šla k ljubeznjivemu ženinu v nebeško veselje.

7. Otročja hvaležnost.

Lizka, hčérka ubožnih pa poštenih kmečkih staršev, je na dan svojega pervega svetega obhajila sklenila, da ne bo več nadlegovala svojih staršev, temuč da si bo v prihodnje sama pomagala, kákor si bo vedela in znala. Dvanajst let je bila takrat stara. Kar pa kdo sklene, mora tudi storiti. Tako je naredila Lizka. Kmalu potem gre v mesto služiti. Akoravno je prvo leto še malo prislužiti mogla, vendar je že kmalu prihranila tri goldinarje, ktere je na svoj rojstni dan poslala svojim ljubim staršem, in je zraven pisala tako le pismo:

Ljubeznjivi starši!

Toliko let ste me živili, oblačili, varovali in v božjem strahu skerbno redili! Na svoj rojstni dan mislim še posebno prav živo na vse dobrote, ktere sem tako obilno iz vaših rok prejemala. Nisem pozabila besede svetega pisma, ki pravi: „Spoštuj svojega očeta, in ne pozabi bolečin svoje matere.“ Oj, da bi le mogla vsaj nekoliko tega dolga povrniti! — Da vidite, da je to moja resnična volja, vam pošiljam tukaj danes svoje prvič prihranjene tri goldinarje. Upam, da bom do svojega družega rojstnega dneva že kaj več prihraniti mogla. Prosim vas, sprejmite blagovoljno ta mali dar, in blagoslovite

svojo

pokorno hčerko
Lizko.

8. Ruha.

Z nekim starim očetom sta njegov sin in njegova snaha gerdo delala. Bolehnega sta tako zelo zanemarila, da ni mogel več biti v hiši, v kateri je tako dolgo živel in neutrujeno delal, in je že sam želel, da bi ga peljali v ubožno bolnišnico tiste vasi. To se zgodí. Ob slovesu, kjer so bile oči starega očeta milo solzne, njegovega sina pa suhe, prosi stari mož, da bi mu še dve ruhi poslali

za njim v bolnišnico. Sin poišče dveh najslabših ruh, ki jih je imel v hiši, ter jih dá svojemu sinku, da bi jih nesel za starim očetom v bolnišnico.

Primeri pa se, da oče naletí sinka ravno, ko eno tistih ruh prav skerbno skriva v neka derva. Oče ga pokliče in vpraša, kaj se tu mudí? Sinek pa mu prav preprosto odgovorí: „Eno teh ruh sem zato skrila, da mi vam boljše ne bo treba dati, kadar boste vi šli v bolnišnico.“ Kmetič se predrami in prestraši. — Še tist dan gre v bolnišnico po očeta, ga pripelje zopet domóv in mu vse bolje streže kakor poprej.

9. Hvaležni rejeneč.

Marijana je bila hči ubožnih staršev v neki vasi. Ko je bila še komaj šestnajst let stara, služila je že v mestu. Bila je veliko let prav pridna, zvesta in poštena dekla, in si je prihranila nekoliko denarja. Njeni starši so v tem umerli.

Enkrat pride Marijana v svoj rojstni kraj. Pokopavali so ravno neko vdovo, ktera je zapustila še le šest let starega sinka. Marijana vidi to sirotko, in se ji zeló smili. Pelje ga s sabo v neko hišo, in ga vpraša: „Janezek!

ali greš z menoj v mesto?“ In deček prikima, da gre. Marijana ga vzame v mesto, in mu izprosi hrano; stanovanje in obleko pa je sama zanj plačevala. Janezek je imel prijazno Marijano zeló rad, in jo je imenoval in klical svojo mater. Ona pa je tudi prav po materino zanj skerbela. Pošiljala ga je prav zvesto v cérkev in v šolo, in Janezek je bil od dne do dne vedno bolj razúmen in pokoren deček. Marijane je to zeló veselilo. Dala ga je pozneje čevljarstva učit. Ko je bil šestnajst let star, bil je že za pomočnika. Vsako nedeljo je hodil k svoji krušni materi, in ji je vselej, če je le mogel, kaj malega prinesel. Čez nekaj časa si je pridni Janez že nekoliko denarjev prihranil, in je začel sam zase delati. Veliko dela je imel, in kmalu je slovel po mestu kot prvi čevljarški mojster. Svojo staro krušno mater, Marijano, je vzel k sebi, in jo je z vsem potrebnim preskerboval ter prav ljubeznjivo in hvaležno ž njo ravnal. Ko so ljudje k njemu hodili, pravil jim jej, kako lepo je stara Marijana zanj skerbela, in je djal: „Vidite, to je moja ljuba mati! Bila je ubožna dekla, in je povzdignila mene zapuščeno sirotko v sedanji premožni in zadovoljni stan.“

Marijana! je prav mirno in srečno živela na svoje stare dni pri hvaležnem Janezu.

10. Zjutraj.

Solnce milo prisvetilo lépo nam je čez goró,
in zapeli so veseli ptički svojo pesmico.

Kak' cvetice in rosice že po travi se bliščé!
Cvetje klije, žlahtno dije, čbelice po njem šumé.

Vse raduje, oživljuje zjutraj se in omladí; tudi
moje serce pôje, stvarnika naj počastí!

11. Moli in delaj.

Bila sta dva beraška dečka, ki sta
zmirom skupaj hodila. Imé jima je bilo Šimen
in Gašper, in sta bila oba iz ene vasi domá.
Šimna je veselilo, da bi se bil kaj učil, pa
nobenega ní imel, da bi mu pripomogel k
temu. Gašperju pa je bilo leno in malopridno
potepanje najbolj všeč. Pozabil je tudi Bogá.
Zjutraj je vstal, in ní nič molil, in zvečer je
šel spat, pa tudi nič ní molil. Imel je sicer
še očeta, ki so pa zanj premalo skerbeli;
Šimen že ní imel ne očeta ne matere. Več-
krat pa mu je hodilo na misel, kar so mu
rajna mati mnogokrat pravili, rekoč: „Človek,
kteri nikoli ne misli na Boga, zajde nazadnje
v mnoge hudobije; kdor pa je pobožen, in
se kaj uči, tega Bog gotovo nikoli ne zapustí.“

Neko noč sta spala v enem skednju na
slami. Šimen, ko se prebudí, pravi: „Veš kaj,

Gašper, sanjalo se mi je od pokojne matere. Svarili so me in me nagovarjali, naj grem služiti, in naj delam.“ „Jaz pa že ne!“ zavpije preširni Gašper. Te besede sliši kmetov hlapec, ki je v bližnjih svislih spal. Naglo odpre skedenjska vrata, in ker méni, da sta ta dva beračuna prišla krast, prime ju in pelje oba k gospodarju. Prestrašena pripovedujeta, da sta prišla v skedenj samo léč, in da nista nič hudega mislila. — „Nikjer ne morem dobiti dela,“ pravi Šimen, „in zato moram kruha prositi.“ „Pri nas je zadosti dela,“ reče kmet, „če le kdo hoče delati.“ Šimen je zadovoljen, in ostane pri kmetu. Gašper pa je komaj čakal, da se je izmuznil z zdravimi ušesi od hiše tega kmeta.

Šimen je bil prav priden, in si je vse prizadeval, da bi bil ustregel svojemu gospodarju. Ko kmet vidi, da je Šimen priden in poslušljiv deček in da tudi včasih kaj bere in pisari, pošilja ga pozneje v ondotno farno šolo. Tudi gospod fajmošter in šolski učenik sta bila s Šimnom zeló zadovoljna. Vedel in znal je odgovoriti iz katekizma in od drugih šolskih reči vselej najbolje izmed vseh drugih učencev v šoli. Tudi pri sveti maši je Šimen rad stregel. Gospod fajmošter ga vprašajo, ali

bi se rad učil latinsko? „Rad, če mi dovoli moj gospodar,“ pravi Šimen. Gospodar je bil premožen mož, in ga je veselilo, da je verlemu dečku kaj mogel pomagati. Šimen se je hodil vsak dan k gospodu fajmoštru še posebej učiti, in kmalu je znal toliko, da je mogel iti v mesto v latinske šole. Prav pridno se je učil in lepo védel, in se je s pomočjo svojega gospodarja in gospoda fajmoštra popolnoma izšolal, ter je bil potem duhoven. Velikokrat je obiskoval svoje dobrotnike, in je bil povsod vsem v lep zgled.

V soseski, kjer je bil Šimen duhoven, bila je tudi jetnišnica za hudodelnike. Veliko tatov in tolovajev je bilo notri zapertih. Neki dan pokličejo gospoda Šimna k hudodelniku, kateri je bil na smert obsojen. Gospod Šimen gre nemudoma k njemu. Pa kaj zagleda! Ta ubogi hudodelnik je bil njegov nekdanji tovariš Gašper. Lenoba in brezbožnost ste ga pripeljali do tatvine, rópa in do drugih hudobij. Ujeli so ga in izročili sodniški pravici, da bi ga pokorila za njegova obilna hudodelstva. Kesal se je, toda že pozno. Gospod Šimen lepo podučuje nesrečnega Gašperja, in ga vendar še srečno pripelje k pravemu spoznanju, predno je ta nesrečnež mogel sramotno umreti.

Tako različna so pota, po katerih ljudje hodijo. Kdor hoče po pravem poti hoditi, mora se že mlad na pravi pot podati.

12. Š o l a.

Potrebna je šola za mlade ljudi, in blagor je temu, ki prav se uči. Omika, razumnost in žlahtno sercé z naukom se v šoli bogato dobé. Kdor to si osvoji, je dosti bogat, naj bode kdor koli, če star ali mlad.

13. Škoda zavoljo nevednosti.

Neki ubog dninar je imel na tujem brata kterege že dvajest let ní bilo domóv. Ljudje so že mislili, da je umerl, ker se že tako dolgo ní nič slišalo od njega. Kar pride pismo na tega dninarja, ki je bil ravno v mestu. Ker pa ní znal brati, gre v bližnjo gostilnico, in prosi oštirja, da bi mu prebral to pismo. Oštir prebere nekoliko pisma na tihó, in pravi potem: „V pismu je zapisano in se ti naznanja, da je tvoj brat umerl, in da ti je sporočil petdeset terdih tolarjev; pa ti bi moral iti sam po nje.“ „Kam bi moral iti po nje?“ vpraša dninar. „V Carigrad na Turško,“ pravi oštir, „to je več ko 100 milj od tod.“ „Oj! 100 milj od tod in 100 milj zopet nazaj, to je 200 milj pota. Taka pot in zamuda ob sedanji žetvi

bi mi bila skoraj večja škoda, kakor bi tam denarja potegnil.“ — „Veš kaj,“ pravi prekanjeni oštir, „če ne greš sam rad v daljnje kraje, daj meni to pismo, in prodaj mi to pravico za trideset tolarjev, in jaz bom izkušal iskati tega denarja: morebiti, da še nič ne dobim. Ne povej pa nobenemu človeku nič od tega.“ — Dninar je tega vesel in popolnoma zadovoljen. Oštir prinese trideset tolarjev in mu jih odšteje. Dninar jih spravi in gre vesel domov.

Čez več let potem je oštir popolnoma oubožal in na zadnje tudi za smert zbolel. Na smertni postelji spozná očitno, in se kesá, da je bil prekanil ubozega dninarja. V unem pismu pa je bilo zapisano: „Kdor pokaže to pismo pri prodajalcu I., naj se mu plača 2000 tolarjev dobrega denarja.“ Oštir je bil tudi prejel te denarje: pa kakor lahko jih je bil dobil, tako lahko jih je tudi zapravil.

14. Miloserčna Ančka.

Ko je Ančka šla iz šole, sreča na poti staro, slepo ženico, ki ní mogla dalje po poti. Blagi deklici se uboga ženica v serce smili. Precej se ji ponudi, da ji hoče pomagati, in jo po poti peljati. „Sem še majhna,“ pravi priljudna deklica, „pa peljem vas vendar lahko, ker lahko hodim in dobro vidim.“ Žena se je prime za roko, in tako

greste počasi dalje. Kmalu ji sreča neki gospod, ki postane in ubogi slepici podelí darek ubogajme. Zraven pa tudi popraša, kdo je ta deklica, ki ubogi slepici tako lepo streže. Ko gospod zvé, da ste si Ančka in ubožica tuji, zavzame se in Ančka mu je zeló všeč. Prijazno jo poboža in reče: „Deklica, to je lepo; mlada in majhna si še, pa že vendar tako blazega, milega serca. Tudi tebi moram za to dati spomin.“ — Gospod sname svoj dragi perstan s svojega persta in ji ga dá rekoč: „Vzemi ta perstan in hrani ga. Kadar odrasteš, ti bo prav; nosi ga in pomni, da je blago in dobro sercé največja lepota za leta mladé.“ — Ančka se gospodu prav lepo in ponižno zahvali, in shrani lepi perstan. Ko je bila že stara, imela je še perstan, in je še zmirom pomnila, da je blago in dobro sercé največja lepota za leta mladé.

15. Postrežljivi deček.

Andrej je bil sin ubogih staršev, kateri so ga lepo redili. Pošiljali so ga v šolo, kjer se je učil prav veliko lepega in potrebnega. Slišal je tudi, kako se mora človek vésti in obnašati, da bi ga vsi pametni ljudje radi imeli. Vse to si je dobro zapomnil. Če je srečal na poti ktereга bolj imenitnega človeka, prijel je hitro za klobuk, lepo se odkril in spodobno pozdravil.

Ako ga je kdo potreboval in česa prosil, bil je berž pripravljen postreči. Ako so odrastli ljudje kaj posebnega govorili, ní se vtilkal v besede, ker si je mislil: tega ne razumem, in ne spodobi se mi zdaj govoriti.

Enkrat je bil v gozdu in je nabiral suhih derv. Mimo pride neki tujec, lepo oblečen. „Ali veš, deček,“ nagovorí tujec Andreja, „če ta postranska pot derží na cesto? Hotel sem nekoliko peš iti in sem poslal voz do bližnje gostilnice, in zdaj ne vem, če sem šel prav ali ne?“ „Ta pot,“ odgovorí Andrej, „derží sicer do ceste, pa prav lahko se zajde. Če vam je ljubo, dragi gospod, grem z vami, in vam pokažem.“ Tujcu je bil ta prijazni in priljudni deček zeló všeč. Po poti ga marsikaj poprašuje, in Andrej mu na vsa vprašanja tako lepo odgovarja, da ga ima tujec vedno rajši. „Kaj bi bil rad, kadar boš velik?“ vpraša ga tujec na zadnje, ko prideta na cesto. „Mizar bi bil rad, ako bi se mogel kje učiti,“ odgovorí odkritoserčni Andrej. „Le zaupaj v Boga, in nikdar ne izgubi veselja do učenja,“ pravi mu tujec, in mu stisne v roko neki denar, ter skoči v svoj voz in zdirja tako naglo dalje, da se mu deček še zahvaliti ní mogel.

Več let je bilo minolo, in Andrej je bil že odrastel za šolo. Njegov učenik mu rekó necega

dné: „Ljubi moj Andrej! ti si me zelo veselil, ker si bil vedno priden in si se lepo obnašal. Tudi jaz morem tebi danes nekaj prav veselega povedati. Lej, neki imeniten gospod, kteremu si bil ti nekaj malega postregel in si mu bil zavoljo lepega obnašanja zelo všeč, je od tistikrat pozvedoval po tebi. Veselilo me je, da sem te mogel le hvaliti in priporočevati; in lej, ta gospod mi je toliko denarja poslal, da se bo lahko tvoja volja izpolnila, da se boš mizarstva šel učiti. Tudi mojstra sem ti že preskerbel.“

Andrej je bil tega zelo vesel. Na tisto, s čimer je bil tujcu postregel, je bil že davno pozabil. „Kdo je vendar ta moj dobrotnik? rad bi se mu zahvalil,“ vpraša déček poln hvaležnih solz. „Ne moreš se mu z besedo zahvaliti,“ pravijo učeni, „ker se ti neče razodeti; ostani pa le tako dober in priden, kakor si bil do zdaj, in skèrbi, da boš še vedno bolj popolnoma. Taka zahvala bo najlepša zahvala, in tvojemu blagemu dobrotniku ne bode ostala neznana.“

Andrej je ubogal svojega ljubega učnika. Bil je umeten mizar in pošten soseščan. Ljudje so ga radi imeli in spoštovali.

16. Dobro oberneni denar.

Jakob so bili skerben in moder oče. Kadar so hoteli revežem kaj podeliti, so to vselej storili

z rokami svojih otrok, zato da bi se bili otroci že zgodaj navadili ljubiti svojega bližnjega, in da bi bili dobrotljivi. Večkrat so dali svojim otrokom tudi kak denar, in so jim prepustili, da so ga smeli po svoji volji obračati. Vselej pa so potem tudi vprašali, kam in kako so ga obrnili. Zdelo se jim je, da se s tem najlaže otrokom pokaže, kako morajo gospodariti z denarjem.

Svoj rojstni dan so dali enkrat svojim trem otrokom vsakemu štiri sreberne četertake. Za osem dni so jih vprašali, kam so djali te denarje. Mlajši sin je rekel: „Jaz imam še vse, le enega krajcarja ne, ki sem ga dal nekemu revnemu možu.“

Jerica, ki se je ravno šivati učila, in je že znala sama nekaj obleke delati, pokaže očetu platno, ki so ji ga kupili mati za ta denar.

„Jaz pa,“ djali je starejši sin, „sem siromakemu Tomažu toliko dodal, da si je napravil par čevljev, da bo mogel po zimi v šolo hoditi.“

„Dobro, ljubi moj,“ djali so oče, „ne bil bi mogel svojega denarja boljše obrniti, kakor si ga. Tvoj brat in sestra sta sicer dobro obrnila, ti pa si ga obrnil najbolj.“

Denar le ceno pravo imá,
Če ž njim storíš kaj dobrega.

17. Beračica.

Neki dan ob času draginje je po vasi hodila žena, ki je bila sicer revna, pa vendar ne prav po beraško oblečena, in je vbogajme prosila. Pri nekterih hišah so jo odpravljali prav s terdimi besedami; pri drugih pa je dobila le kak darek. Samo v eni hiši so jo bili prijazno sprejeli, in gospodinja, ktera je ravno kruh pekla, dala je ji prvi hlebček, ki ga je vzela iz peči.

Drugi dan so bili vsi ljudje, pri katerih je prosila ta neznana beračica, povabljeni v graščino k večerji. Ko pridejo v obednico, vidiyo majhno mizico polno naj dražih jedil, — zraven pa tudi veliko mizo z velikimi okrožniki, na katerih je bila pa le sem ter tja kaka plesnjiva skorjica kruha, nekaj krompirja, kako perišče otrobov in malo ali nič družega.

Graščinska gospá pa je svojim gostom djala: „Jaz sem bila tista preoblečena beračica, in sem vas hotela poskusiti, kako v sedanjem hudem času pomagata potrebnim revežem. Samo dva človeka sta me pogostila, kar in kolikor sta mogla; zato bosta zdaj pri meni jedla in po verhu jima bom odločila še nekaj denarja na vsako leto. Vi drugi pa le bodite zadovoljni s temi darmi, ki ste mi jih bili podelili, in ki

jih vidite tukaj na veliki mizi. Zraven pa se tudi spomnite in pomislite, da se vam bo enkrat na unem svetu ravno tako godilo.“

S kakoršno mero se meri, s tako se tudi vrača.

18. Réšeni rokodelski deček.

Neki rokodelski deček je šel v največjem mrazu s svojo culico skozi dolgo pustinja blizu mesta Požúna na Ogerskem. Hudo, hudo ga je zeblo. Milo se joka in bistre solzice mu že zmerzujejo na trepalnicah. „Oj, ljubi Bog!“ vzdihuje ubogi deček, „daleč in daleč tukaj ni vasi in nobene kočé; zmerzniti bom mogel. Oj, kako milo bodo jokali in žalovali moja dobra mati! Kdo bo potem skrbel za nje in jim služil kruha?“ Urneje kočé

stopati, toda vsi udje so bili že oterpli; zaspan in truden leže v snegu na svojo culico in zaspi.

Neki poštni hlapec prijzdi mimo in vidi ubozega dečka že vsega terdega ležati v snegu. Pogleda ga in ker zapazi, da je živ, jezdi hitreje dalje in naznani to v stražni hiši bližnjega mesta. — „Kaj pomaga! predno pridemo ven do njega, bo že lahko dvakrat zmerznil!“ pravijo tam terdi neobčutneži. Grel se je v tej stražnici tudi dninar, in ko vse to zve in sliši, v serce se mu smili ubogi deček. Tihó gre ven na cesto, in teče na ravnost do nesrečnega kraja,

dobi ubozega dečka, zadene ga na ramo in ga nese do bližnje hiše. Potem ga dergne s snegom, prinaša ga vedno bliže k gorkoti, in ga srečno oživi. Ko mu je bolje, vzame ga s sabo v mesto, in deli z njim hrano in gorkoto, akoravno sam ni imel veliko. Deček je kmalu ozdravel in je odsel s hvaležnim srcem

*Kdor bratu pomaga in dobro stori,
Najboljše plačilo pri Bogu dobí.*

19. Povračuj hudo z dobrim!

Oče Miklavž so sedeli zvečer pod lipo, ravno ko se je večerja hladila, in okoli njih je bilo troje otrok. Pogosto so oče svoje otroke učili, da večerja človeku takrat najboljše diši, kadar je poprej kaj dobrega storil in pa, da človek nikoli mehkeje ne spi, kakor kadar ga hvali dobra vest.

„Kaj ste danes dobrega storili?“ vprašajo oče otrók. „Jaz sem dala svoj košček kruha ubogi deklici, ki je šla davi lačna mimo nas v šolo,“ pravi Barbka. — Jurče, njen brat, reče: „Jaz sem v šolo gredé videl vrata na sosedov zelnik odperta in svinje v škodi. Hitro sem jih izgnal in vrata zaperl.“ — „Kaj pa ti, Štefan?“ vprašajo oče. Štefan molčí, potem pa vendar počasi odgovorí: „Saj ste nas učili, oče, da se ne smemo hvaliti, ker Bog vé vsa naša dobra dela.“ „Res je tako!“ pravijo oče, „pa meni le povej; naj slišita tudi bratec in sestra, kaj si lepega storil.“ „Ko sem šel danas iz šole,“ pripoveduje Štefan, „lotil se me je sosedov Tonče, in me je tepel. Pripelje se nekdo mimo in nažene potepuha. Ta skoči naglo čez plot ter si nogo zvine. Nič več ní mogel stopiti na noge, in silno je vpil. Vzdignil sem ga, in na rami domóv nesel.“

„Glejte, ljubi otroci, to je najboljše delo, tudi sovražnikom dobro storiti,“ djali so oče. „Tako je tudi storil tvoj godovnik, sveti Štefan, in je dopolnil Kristusovo zapoved, ki velí: Molite za tiste, ki vas preganjajo, in dobro delajte tistim, ki vam hudo hočejo; tako boste otroci nebeškega očeta.“

20. Pregovori.

Danes meni, jutri tebi.

Kar danes lahko storiš, ne odlagaj do jutri.

Delaj, kakor bi večno živel; moli, kakor bi jutri umerl.

Kakor si kdo postelje, tako bo ležal.

Vsak je svoje sreče kovač.

Stara navada, železna srajca.

Poterpljenje železna vrata prebije.

Za dežjem solnce sije.

Mož beseda veljá.

Kdor je v malem zvest, njemu se dá veliko v pest.

En krivičen denar požrè deset pravičnih.

Kakor prišlo, tako prešlo.

Ako bi nihče ne skrival, nihče ne bi kradel.

Naj se kaka reč še tako skerbno skrije, poprej ali poslej jo gotovo solnce obsije.

Roka roko umiva, lice pa obé.

Bolje krivico prebiti, kakor pa storiti.

Boljša je kratka sprava, kakor dolga pravda.

Vsak sam vé, kje ga čevelj žuli.

Prazen sod ima velik glas.

Vsak berač svojo malho hvali.

Dobra jed se sama ponuja.

Sreča je opotočna.

Ní nesreče brez sreče.

Obljuba dela dolgove.

Dokler prosi, zlata usta nosi; kadar pa vrača, herbet obrača.

Česar je polno sercé, rado iz ust gré.

Goste službe, redke suknje.

Siromaštvo in kašelj se ne dasta skrivati.

Pijanec se preoberne, kadar se v jamo zverne.

Prebrisana glava, nedolžno sercé je boljše bogastvo, kod zlate goré.

21. Drago zélijce.

Dve dekli, Marijana in Ursa, ste šli v mesto na terg, in vsaka je nesla težak jérbas sadja na glavi. Marijana vso pot godernjá in zdihuje; Urša pa je vesela in se smeje. Marijana pravi: „Kako se moreš smijati in tako dobre volje biti? Tvoj jérbas je ravno tako težak, kot moj, in ti nisi močnejša od mene.“

Urša odgovorí: „Priložila sem v jérbas neko skrivno zelijce, in komaj čutim, da kaj nesem. Stóri tudi ti tako.“

„Joj!“ pravi Marijana, „to zelijce je gotovo zeló drago! Rada bi si tudi jaz ž njim polajšala svoje breme; povej mi, ljuba moja, kako se li imenuje to zelijce?“ Urša odgovorí: „To drago zelijce, ki zljajšuje vse težave in jih dela prijetne, imenuje se p o t e r p e ž l j i v o s t.“

22. Večérne misli.

Lepó migljá večérni žar, smehljá skoz' drevje se zeleno; to božji je prezlati dar — prelepo solnčece rumeno.

Lepo je, če večérnica na jasnem nebu se utrinja; lahko se misli na Bogá, ki zvezdni venec nam razgrinja.

In kdor končal je z Bogom dan, sladkeje še mu serce bije, in dvakrat lepši zvezdni plan zvečer naproti mu prisije.

Kdor hudega nič storil ní, mu zvezdica migljaje reče: „Le spavaj sladko, bratec ti, vsa noč naj mirno ti poteče!“

In sladko, mirno on zaspí, mu angelček cvetice vije tak' dolgo, da se prebudí, ko zarja v lice mu prisije.

23. Zadovoljnost.

Mladi Tinče je svoje ovce pasel v lepi dolini med zelenimi hribi, in si je veselo zvižgal in prepeval. Bilo je prav lepo pomladnje jutro, in kralj tiste dežele pride po lovsko napravljen ravno v ta kraj lovit in streljat zverine. Kralj pokliče veselega dečka k sebi, rekoč: „Kaj si tako dobre volje, ljubček moj?“ Pastirček ne pozná kralja, in mu odgovorí: „Zakaj bi li ne bil vesel in dobre volje? saj se še našemu svetlemu kralju ne

godí bolje, kot meni!“ — „Kako bi to bilo? Povej mi vsaj, kaj pa imaš tako dobrega?“ vpraša ga kralj.

Deček začne pripovedovati, rekoč: „Solnce rumeno na nebu meni ravno tako ljubeznjivo sije, kakor našemu kralju. Doline in hribje meni ravno tako lepo zelené in cvetejo, kakor našemu kralju. Svojih zdravih rok bi ne dal za tisoč zlatov, ne svojih očí za vse kraljeve gradove. Verhu tega imam vsega dovolj, kar koli želim, in še več, kot potrebujem. Vsak dan se najém do sitega, imam toliko oblačila, da se vsako nedeljo lahko praznje oblečem, in zaslužim toliko denarjev, kar mi jih je treba. Zdaj pa recite, ali ima kralj kaj več, kot jaz?“

Prijazno se mu kralj nasmeje in pravi: „Prav govoriš, blagi deček! Le bodi vedno tako veselega serca! Gotova resnica je: Zadovoljnost je polovica srečnega življenja.“

24. Pravila zadovoljnosti.

Sosed soseda vpraša, kako je to, da je poleg vseh svojih stisk in težav vedno dobre volje. Sosed odgovorí: „Vsako jutro, predno se podam po svojih opravilih, obrnem oči na

tri reči. Pervič povzdignem oči k nebesom, ter se spomnim, da le od Boga vse dobro prihaja. Drugič obrnem oči na zemljo, in si mislim, kako malo potrebuje človek prostora, v katerem bo skoraj počival. Tretjič obrnem oči okoli sebe, in gledam, koliko je ljudi, katerem se veliko huje godí, kakor meni. Potem se izročim v sveto božjo voljo, ter s svetom in svojimi prav zadovoljno živim. — Delaj tako, in bodeš tudi ti zadovoljen!

25. Zvonikarjeva.

Ko dan se zaznava,
 Danica priplava,
 Se sliši zvonjenje čez hribe; čez plan:
 Zvonovi zvonite!
 Na delo budite,
 Ker naše življenje le kratek je dan.
 Kdor hoče živeti,
 In srečo imeti,
 Naj dela veselo, pa moli naj vmes:
 Zvonovi zvonite!
 K molitvi vabite,
 Ker prazno je delo brez sreče z nebes.
 Če delav'c se vpeha,
 Terpljenje mu neha,

Ga delopust vabi, večer ga hladí :
 Zvonovi zvonite !
 Nedeljo znanite,
 Gospod ne pozabi, plačilo delí.
 Oh naglo nas mine
 Ves trud, bolečine ;
 Utrujen se vleže na pare terpin :
 Zvonovi zvonite !
 Domóv ga spremite,
 Od dela in teže Adamov gre sin.

26. Sprava.

Poštenega žlahtnika, po imenu Hildebranda, bil je drugi žlahtnik, Bruno, silno razžalil. Nosil je hudo jezo v svojih persih, in je komaj čakal dneva, da bi se maščeval nad svojim sovražnikom. Vso noč ní zatisnil očesa, in zjutraj zgodaj si že pripaše meč, in gre proti hiši svojega sovražnika. Ker pa je bilo še prezgodaj, postojí na poti pri neki kapelici, séde in ogleduje na stenah narisane podobe. Bile so tri. Na prvi je bil zveličar odét z norčevskim oblačilom, ko so ga peljali k Pilatu, in spodaj so bile zapisane te le besede: „Ko je bil zasramovan, ní klel.“ Na drugi je bil privezan k steburu, in zraven je bilo napisano: „On terpí in se ne jezí.“ Tretja

podoba je kazala njegovo križanje z napisom: „Oče, odpústi jim!“

Ko žlahtnik vse to ogleda, poklekne in moli. Potem se vzdigne, stopi iz kapelice, in na pragu sreča Brunove služabnike, katere prijazno obgovori in vpraša: „Kaj dela Bruno, naš brat?“

„Žalostni, silno žalostni so naš gospod, ker mislijo na storjeno vam krivico, in se vam bojé pokazati,“ pravijo služabniki.

Hildebrand ne izpregovori besedice, temuč pridruži se, in gre ž njimi. Na mostovžu v gradu sreča Bruna, podá mu najprej roko, in predno kaj izpregovori, objame ga prijazno in poljubi. Ostal je ves dan v njegovi hiši, in kadar sta šla svečer nárazno, sta si skazovala toliko prijaznosti, da so se jima ljudje čudili.

Hildebrandu pa se je ta dan večérna svetloba zdela lepša in prijetnejša, kakor jutranja.

27. Nagla jeza.

Bogoboječ kmet je imel hlapca silno nagle jeze, ki je v serdu preklinjal, da je bilo groza. Gospodar ga je svaril, naj iz ljubezni do Boga tolaži svojo naglo jezo.

Hlapec se je pa le izgovarjal, da ne more, ker ga ljudje in živina preveč dražijo. Nekega jutra pokaže gospodar hlapcu svetlo križavko in reče: „Poglej je! tvoja bo, ako ves dan ne bo slišati hude besede od tebe.“ Vesel mu seže hlapec v roko.

Družba ga je ta dan še nalašč dražila, da bi ga bila pripravila ob denar. Toda hlapec se premaguje, in ne zine ves dan nobene hude besede.

Zvečer mu dá gospodar križavko in pravi: „Sramuj se, da iz ljubezni do malovrednega denarja tako moško krotiš svojo jezo, iz ljubezni do Boga je pa nečeš!“

Človek se lahko zderží,
Če le hoče, vseh reči.

28. Kerščanska varičnost.

Iz nekega malega mesta je poslala gosposka nekaj meščanov v bližnje vasi, da bi tudi tam kaj nabrali za ubožne mestne pogo-relce. Med potjo pridejo ti mestni možje na dvorišče nekega premožnega kmeta. Dobé ga ravno pred hlevom, in slišijo, kako terdo krega svojega hlapca, ker je po noči konjske vervi na dežju popustil, in jih ní spravil pod streho. „Ta gospodar je skop!“ pravijo si

popotniki, „tukaj ne bomo dobili kaj prida.“ „Poskusimo,“ pravijo drugi, in gredó bliže.

Kmet prav prijazno sprejme te tujce, in ko pridejo ž njim v hišo, naznanijo mu svojo ponižno prošnjo. Zeló se začudijo, ko jim prav radovoljno podelí lep dar v denarjih in še zraven oblubi, da bo pripeljal tudi derv in živeža ubožnim pogorelcem v mesto. Meščani me morejo drugače, kakor da mu odkrijejo in povedó svoje misli, da jih je njegova rado-darnost zeló ganila, in da se čudijo, posebno zato ker so ga ravno kar slišali kregati hlapca zavoljo tako malovredne reči. „Ljubi moji prijatelji!“ odgovorí jim kmet, „ravno zavoljo tega, ker svojih rečí vselej lepo varujem, in ker vidim tudi male neskerbnosti, sem toliko zmožen in srečen, da morem kaj pomagati svojim ubožnim sosedom.“

29. Goreča voda.

„Ne dotakni se tega, kar ní tvoje! Tuje peče!“

Bil je v neki vasi deček, ki je kradel, kakor sraka, kar mu je bilo všeč, in kar je mogel vtakniti k sebi, akoravno je dobro vedel, da je greh. Enkrat pride do apnenice, in zmakne celó nekaj kosov živega apna. Ker

je imel že vse žepe s sadjem natlačene, skril ga je spredaj pod felovnik za srajco. Kmalu potem sreča nekega tovariša, ki je jezdil dva konja na vodo. Kakor bi trenil, dvigne se tatek na zadnjega konja, in šli so v skok proti vodi, ktera je tekla skozi vas. Konji gredó na ravnost v vodo. Tatek pa zdèrkne in pade v vodo. Ker zna plavati, plava nekoliko dalje, pa naglo začne vpiti in kričati na vse gerlo: „Pomagajte! pomagajte! gorím! gorím!“ Ljudje mislijo, da se nepridni deček le norčuje, ker vedó, da ne more goreti v vodi. — Komaj se privleče h kraju, pade ves upehan na tla, in leží na pol mertev. Njegov tovariš in drugi ljudje prihité tja, in vidijo, da ima nesrečni tatek vso obleko in tudi kožo na persih že sežgano in razjédeno od apna. Veliko je mogel preterpeti, predno je sopet ozdravel. Ljudje pa so mu rekli: „Ne dotakni se tega, kar ní tvoje! Tuje peče, — vsaj na vesti, če ne drugjé!“

30. T a t.

Bil je semenj v mestu, in vse je derlo tja iz bližnje vasi; le kak starček ali otrok je še ostal doma. Zaperte in prazne so bile skoraj vse hiše po vasi. Prav terda tema se je bila že storila, sejmarjev pa le še ní bilo domóv.

Od temnega gozda sem se prikrade neki čern mož. Plazi se tikoma zidú, skerbno pogleduje okoli sebe, ter smukne prav urno proti bližnji hiši. Ko daleč okoli ne čuti nobene žive duše, leze po vse štireh proti izbinemu oknu, in se notri splazi. Okrasti je mislil ljudi, ki jih ní bilo doma. Skozi okno pride v veliko prostorno izbo. Zraven izbe je bila pa še druga čumnata, in vrata so bila le malo priperta. Tako ogleduje sem ter tja, in ne vé, česa bi se najprej lotil. Še enkrat postojí in vleče na uho; nobenega ní, vse je tiho. Da bi se še bolj prepričal, poluka tudi v čumnato. Notri vidi malega otroka, ki je sam ležal v posteljici, in je molil večérno molitvico s povzdignenima ročicama. Tat nastavlja uho in dalje posluša. Dete je molilo počasi in prav pobožno. Ko pride molitvica do besed: „In nas ne vpelji v skušnjavo, temuč reši nas od hudega, amen,“ je to tega hudobnega človeka tolikanj ganilo in presunilo, da je ostermel in samega sebe ga je bilo groza. Serce se mu omečí, spéča vest se v njem zbudí, greh, ki ga je ravno mislil storiti, ga pretresne; dalje stopiti se ne prederzne. Po ravno tej poti, po kateri je prišel, gre zopet nazaj, prosi Boga, da bi mu odpustil, in se mu lepo zahvaljuje, da ga

je ravno ta otročja molitvica tako globoko pretresla in odvernila od greha.

Zares, ganljiva in zbudljiva je pobožna molitev ljubeznjive mladosti. Mladega dečka, mlado deklico videti pobožno moliti zdi se človeku, kakor da bi videl angelčke igrati pri ljubem Bogu. —

31. Večerna pesem.

Glejte, že solnce zahaja, skoraj za goro bo šlo; hladen počitek nam daja, pojdmó veselo domóv! Čujte zvoniti! počivat zvoní. Zvôni, le zvôni nocoj, sladko počivat zapoj!

Čujte pro drevji šumeti, glejte kak' vetrec pihljá, urno se hoče mračiti, hitro da bomo domá. Čujte zvoniti! počivat zvoní. Zvôni, le zvôni nocoj, sladko počivat zapoj!

Delo smo danes storili, naj se sercé veselí! bomo se tuđ poživili, že se večérja hladí. Čujte zvoniti! počivat zvoní. Zvôni, le zvôni nocoj, sladko počivat zapoj!

Sed'mo za mizo in jejmo s pametjo bôžje darí, serce hvaležno imejmo stvarniku, ki nas živí. Čujte zvoniti! počivat zvoní. Zvôni, le zvôni nocoj, sladko počivat zapoj!

Sez'mo po jedi in pijmo sladkega vinca bokal, zraven očeta hvalimo, k' je nam tak' dobrega dal. Čujte zvoniti! počivat zvoní. Zvôni, le zvôni nocoj, sladko počivat zapoj!

Zdaj si počijmo po volji, naj nas petelin zbudí, kadar skerjanček na polji juternjo pesem drobí. Čujte zvoniti! počivat zvoní. Zvôni, le zvôni nocoj, sladko počivat zapoj!

Vsi bomo enkrat zaspali, v miru počivali vsi, delo za vselej končali, v hišo očetovo šli. Takrat zvonovi zvonite lepo! Klič' te k očetu domóv, klič' te nas v sveto nebó!

32. Umirajoči oče.

Neki dober oče so bili za smert bolni. Poklicali so tedaj otroke k svoji postelji, in so jih še zadnjikrat prav lepo učili in opominjali. Priporočevali so jim posebno, naj hodijo pridno h kerščanskému nauku, in naj prav zvesto izpolnjujejo njegova prelepa vodila.

„Ijubi moji otroci!“ djali so, „živel sem sedemdeset let, in sem užil veliko veselja na tem svetu. Najčistejše in sladkejše in pravo nebeško veselje pa mi je dajala le sveta vera. Ona mi je vsako veselje ohranila čisto, ga je povikševala in zlahtila; tako pričam pri Bogu!

Živel sem sedemdeset let in sem tudi veliko prenesel in preterpel na tem svetu. V vseh bridkosti in križih pa sem dobival naj boljše tolažbe in najgotovejšo podporo le v naši sveti veri. To pričam pri Bogu!

Živel sem sedemdeset let, in večkrat sem mislil, da sem že blizu smerti, zdaj pa gotovo vem, da ne bom preživel večera. Iz skušnje tedaj pričam pri Bogu: Le božja moč svete vere more odvzeti ali zmanjšati strah pred smertjo, le po našem zveličarju pogumno stopimo v večnost, in zaupno gremo pred pravičnega sodnika.

Učite se tedaj njega, našega zveličarja, prav spoznati, in prizadevajte si, izpolnjevati njegove svete nauke. Tako vas bo Bog rad imel; zadovoljni boste živeli in enkrat srečno umerli.“

V sercu ganeni so otroci poslušali te mile besede umirajočega očeta, ki so še tist večer zaspali v Gospodu. Ohranili so ta zadnja sporočila, ter jih pomnili vse svoje žive dni, in so pozneje tudi sami izkušali in se prepričali, da so prava in čisto resnična.

33. Marija pomočnica.

O devica pomočnica,
 Vedno zvesta si nam ti!
 Le sladkosti in blagosti
 Tvoja roka nam deli!
 Ko cveteča in dišeča
 Si, Marija, rožica.
 Sem iz raja, svetga kraja
 Diješ cvetje upanja.

Kakor zarja iz viharja
 V temni noči siješ nam.
 Mati mila vedno bila
 Si ubogim grešnikom.
 Ob slabostih in bridkostih
 Mile sólze nam sušiš;
 Ob skušnjavah in težavah
 Brez moči nas ne pustiš.

Čast Marije naj razlije
 Se po svetu krog in krog!
 Njo častimo in prosimo
 Pomočnico vseh nadlog.
 O devica, pomočnica
 Bodi naša vsaki čas!
 V svoje krilo skrij nas milo,
 Ko nevihta straši nas!

Ti nas vodi, z nami hodi,
 Kaži pravo nam stezó;
 Nas obvari, blagodari
 Z roko svojo milostno!
 In ob smerti raj odperti
 Nam doseči milo daj,
 Kjer veseli hvalo peli
 Bomo tebi vekomaj!

Drugi razdelek.

Spoznava sveta in narave.

34. S v é t.

Neki jasen poleten dan so bili oče s svojim sinom Ljudovikom na bližnji gori, od koder sta videla daleč okoli po deželi. Razgernena so bila pred njima mnoga sela z lepimi hišami, z zelenimi verti in obsejanim poljem.

„Oj, oče, tukaj je lepo,“ pravi Ljudovik, „vidi se na dolgo in široko okoli!“ „Res daleč se vidi,“ pravijo oče, in ko bi hotela priti do sinjih gor in pečin, ki daleč tam nebo mejé, mogla bi popotovati še marsiktere dneve. Vendar vse to, kar tukaj okoli vidiš, je le še malo naše zemlje. Na kaki višji gori bi se videlo še dalje okoli: pa tudi to bi bilo še le nekoliko ustvarjenja.“

Okrožje, ki ga pregledati moremo, imenujemo obzorje ali horizont. Tudi dalje še zunaj našega horizonta se razprostirajo nebeške planjave. Pousod so nebeške luči visoko nad zemljo. Vse, kar vidimo: nebo s solncem, z luno in zvezdami,

in zemlja z vsem, kar je na njej, imenuje se sploh s v é t.

Kdo je ves svet tako modro in prečudno naredil, ti ní treba praviti. Prva beseda svetega pisma pravi: „V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo.“

35. Zvezde.

Tukaj gori se neznani veliki sveti sučejo, z lučjo solnca so obdani, krogle pote tekajo; zvezda zvezdi je soseda, njih za nas števila ní; ena v drugo svetlo gleda, vsaka božjo čast gori.

Svetla cesta je razpeta čez brezkončni neba zid; tam se vozi čast Očeta, viža pote zvezdnih rid; vse je kroglo, vse se miga, vse prijazno sveti se; vse oznanja, da velika roka svet ustvarila je.

Tvoje veličastvo, Večni! trume zvezd nam pravijo; kako bomo še le srečni, če mi k tebi pridemo! Skoz' teh svetov svet bo pela naša duša stvarniku, z verha svetov bo vesela petje pela angelsko.

36. Premične, stalne in repate zvezde.

Solnce razvetljuje našo zemljo in luno, ktera se suče okôli zemlje in ž njo okoli solnca. Solnce pošilja pa svojo svetlobo tudi vsem drugim zvezdam, ktere se ravno tako, kakor naša zemlja,

sučejo okoli njega. Te zvezde imenujemo *premične*, ker se po svoji krožni poti okoli solnca zmirom dalje pomičejo in se nikdar nič ne ustavijo. Z gerško besedo jim tudi planeti pravijo. Tak planet je tudi naša zemlja.

Med zvezdami pa, ki jih brez števila migljá na jasnem nebu, jih je le prav malo, da bi se sukale okoli solnca, in bi dobivale svetlobo od njega. Vse druge se zmirom na enem mestu vidijo in ena proti drugi kar nič ne premaknejo. *Stalne zvezde* jih zato imenujemo. Poglejmo n. pr. tako imenovani *véliki voz*, ki je iz sedem prav svetlih zvezd sestavljen. Kjer smo te zvezde videli lani po letu zvečer ob desetih, ondi in v ravno tisti versti jih vidimo tudi letos. Teh sedem in vse druge *stalne zvezde* ne dobivajo svetlobe od solnca, temuč svetijo s svojo svetlobo, in imajo še svoje planete, katerim ravno tako svetlobo dajejo, kakor solnce zemlji in svojim drugim planetom.

Razen *premičnih in stalnih zvezd* se časi prikažejo še druge zvezde, ki imajo svetle repe, in jim zato *repate zvezde* pravimo. *Komete* jih tudi imenujejo. *Repate zvezde* ali *kometi* pa od solnca dobivajo svojo svetlobo, in se tudi okrog njega obračajo, to da ne po prav krožnih, a vendar še daljših potih, kakor *premičnice*. Zato jih

malokdaj in le takrat vidimo, kadar se naši zemlji nekoliko bolj približajo. Rep ali metla za njimi je neka megla, ki jih obdaja, in se v naglem teku daleč za njimi raztegne. Solnčni žarki se v zvezdo in v uno meglo vprejo, in oboje razsvetlé. — Repatim zvezdam so se ljudje vselej prav čudili, pa vendar tudi solnce, luna in druge zvezde niso nič manj čuda polne. Pa je že tako, da se čudimo le temu, kar malokdaj vidimo, vsakdanje pa prezremo. Vražni ljudje pa celó menijo, da so tisti repi šiba božja, po katerih nam Bog hude čase napoveduje. Pa ne vojske, ne kuge, ne druge nadloge nam zvezde repatice ne oznanjujejo, temuč kažejo nam le vsemogočnost in neskončno modrost stvarnikovo, pred katerim se mora človek do tal ponižati in ga ponižno moliti.

37. Zemlja in solnce.

Zemlja, na kateri prebivamo in na kateri živí na milijone živali in raste brez števila rastlin, krogla je silno velika. Ako bi kdo okoli nje potovati hotel, in bi vsak dan deset ur prehodil, potreboval bi tri cela leta, da bi prišel okoli nje. Ta grozno velika krogla pa se nikamor ne naslanja; prosta visí in plava v zračnem prostoru; derží in vlada jo le božja vsemogočnost.

Tudi solnce je krogla, pa še veliko večja, kakor naša zemlja. Iz solнца bi se lahko naredilo $1\frac{1}{2}$ milijon zemelj. Solnce se nam sicer ne vidi toliko; le kakor srednje velika okrogla ploča se nam zdi. Pa mislite si, da topova krogla naglo naglo letí, da nobeden ptič ne tako, in vedite: ko bi zdaj od solнца doli kdo na enega izmed vas nameril in ustrelil, lahko bi ta na zemlji še celih pet in dvajset let brezskerbno okoli hodil, pil in jedel, in krogla bi ga še ne zadela. Ali ní to neizrečeno daleč? Le zato se nam tedaj solnce tako majhno zdi, ker je tako neizrečeno daleč od nas.

Vsak dan nam solnce vzhaja in zahaja, in opoldne stoji najviše. Tisti stráni neba, kjer solnce vzhaja, pravi se vzhod ali jutro. Kjer solnce zahaja, ravno nasproti vzhodu, ti stráni se pravi zahod ali večer. Stráni, kjer solnce opoldne stoji, pravi se jug ali poldne. Ravno nasproti poldnevu pa je četrta stran neba, ki se ji pravi sever ali polnoč.

Naša zemlja je temna, solnce pa je svetlo. Solnčni žarki raširjajo luč in gorkoto po vsi zemlji, in delajo, da morejo živeti ljudje in živina, da rastejo zelišča, da cvetejo cvetice, in da zori sadje. Solnce je nam zemljanom neizrečeno velik dar božji. Brez gorkote, pa tudi brez svetlobe

ga ní in ga ne more biti nobenega življenja in nobenega pridelka. Neizrečeno velike so tedaj do-brote, ktere nam ljubi stvarnik po solncu delí.

38. Juterno solnce.

Budijo v svetli zarji se venčane goré, kjer solnčece rumeno tak' lepo vzhaja že.

Le pridi solnce zlato, odkrij nam svet neznán, in černa noč naj zgine, kraljuje beli dan!

Zelena trav'ca vstaje in červič oživi, vse lepo solnce božje na svetu obudi.

Po srebrosvetli rosi ledin'ce plavajo; na vertu rož'ce moje veselo vstajejo.

Skakljájo, ščebetájo po gaju ptičice, se tebe vese-lijo, preljubo solnčece!

Že kmetič gre na polje, in hvali stvarnika, pa-stirček dobre volje živin'co past peljá.

Kak' lep in ljubeznjiv pač li mora stvarnik bit', ki lepo solnce tebe je znal iz nič storit'!

39. Večérno solnce.

Kak' lépo se solnce ozira, zahaja in jemlje slovó, že žarek za žarkom umira, nas skoraj zapustilo bo.

Za góre visoke se skriva, še malo ozira se zdaj, kak' v senci dolina počiva, že s hladom odeva se gáj!

Vse spravlja se mirno počivat, potihnejo trudne stvari, počitka potrebnega uživat, tuđ deček pohlevno zaspi.

Oj solnce, ti naše veselje! prisijaj spet jutri lepó, v nebo boš dvigávalo želje, veselo pri sercu nam bo.

40. Kako se zemlja suče.

Vidi se nam, da se pomika solnce vsak dan od vzhoda do zahoda in da zemlja stoji mirno. Tako se nam vidi; a vendar ní tako. Ako se peljemo na kacam hitrem vozu ali po železnici, zdi se nam, da se drevesa in hiše mimo nas pomikajo. Vendar pa vemo, da popotniki dalje gredó, in da druge reči ostajejo na svojem kraju. Tako se godí tudi z zemljo. Nam se sicer zdi, da zemlja stoji, in da solnce vsak dan hodi od vzhoda do zahoda; pa vendar se le zemlja vertí okoli osí od zahoda proti vzhodu.

Zemlja se zasučé od zahoda proti vzhodu v 24 urah, to je, v enem dnevi enkrat okoli osí, in tako se naredí dan in noč. Proti solncu obrnena stran ima dan, druga od solnca obrnena polovica pa ima noč. V tem, ko se zemlja suče okoli svoje osí, ne ostaje zmirom na enem mestu. Vertí se tudi okoli solnca, in sicer od zahoda proti vzhodu. Okoli solnca se zasukne zemlja v 365 dnekh in v šestih urah, to je, v enem letu. Šest ur čez 365 dni je pa v štireh letih en dan; in tedaj je vsako četerto leto prestopno leto, ktero ima 366 dni.

41. Luna ali mesec.

Medlo sveti luna po noči. Tudi luna je kroglja, vendar ni tolika, kakor solnce, in še tolika ne kakor zemlja. Luna je petdesetkrat manjša od zemlje. Luna se okrog sebe suče, in se tudi okoli zemlje premika. To se zgodi v 27 dneh in v 8 urah. Zraven pa se suče luna tudi z zemljo vred okrog solnca, in dobiva od njega svetlobo. Kaže se nam včasih kakor okrogla ploča, včasih se je kaže le pol, včasih le malo v podobi serpa, in kmalu je ni nič videti. Nje svetloba se tedaj izpreminja.

Kadar se lune prav nič ne vidi, pravimo, da je mlada luna ali mlaj. Čez nekaj dni vidimo majhen serpast rob, ktereга je vsak dan nekoliko več; in v kakih sedmih dneh po mlaji se že pokaže vsa desna polovica. To se imenuje prvi krajec. Sedem dni po prvem kraji se pokaže luna v celi ploči, in se ji pravi ščep ali polna luna. Zopet se zmanjšuje nje svetloba. Kmalu se vidi, da je nekaj manjka na desni strani. Sedem dni po polni luni se le še vidi nje leva stran, in to je za dnji krajec. Sedem dni po zadnjem kraji imamo zopet mlaj ali mlado luno. Tako gre neprenehoma dalje. Luna izpreminja tedaj vedno svojo podobo, ker ali raste ali se pa zmanjšuje.

42. Solnčni mrak.

Merknilo je solnce. Otroci in posli niso vedeli, kaj bi to bilo, in prestrašeni vprašajo očeta, zakaj je tako temno.

„Solnce je ravno tako na nebu, kakor poprej,“ pravijo umni oče; „toda njegovi žarki ne morejo priti do zemlje, zato ker je zdaj luna ravno med solncem in zemljo. Solnčni žarki sijejo tedaj le na nasprotno lunino stran, ter ne pridejo do nas. Poterpite le malo, kmalu bo svetlejše, da le luna dalje odide.“ Tako in enako razlagajo oče svojim otrokom in poslom, kakor je bilo primérno za njih plitvo vednost. „Pa še nekaj boljšega bi se lahko učili od solnčnega mraka,“ govore oče dalje. „Ravno kakor luna stopi med solnce in zemljo, in nam zadržuje solnčne žarke, tako delajo tudi naši grehi in hudobni nagibi steno med Bogom in med nami, in nam odtezajo božji glas in njegovo milost. Stemní se nam, serce nam omerzne, in naša volja nam opeša in oslabí za vse, kar je dobrega in blazega. Tako pride tudi v nas temota in dušni mrak. — Bog nas hrani tacega dušnega mraka!“

43. Štirje letni časi.

Vsakoletno sukanje zemlje okoli solnca, in ker v tem zemlja svoje stanje proti solncu izpreminja, — oboje to nareja, da vidimo solnce včasí dalje, včasí bliže v svojem okrožju, da nam tedaj opoldne višje ali nižje sije. To dela izpremembo letnih časov, in pa da so dnevi daljši ali krajši.

Dne 21. sušca vzhaja solnce zjutraj ob 6., in zahaja zvečer ob 6. uri. Takrat ga vidimo na nebu ravno 12 ur sijati. Dan in noč sta enako dolga, in začnjenja se p o m l a d.

Od tega časa se solnce vedno više vzdiguje, in zdi se nam, da ima daljšo pot, ter je zavoľjo tega tudi dalje na nebu. Dan in gorkota rasteta dotlej, da je solnce opoldne najviše nad nami. To se zgodí 21. dne rožnika meseca: takrat vzhaja solnce zjutraj ob 4., zahaja pa zvečer ob 8. uri. Ta čas nam sije solnce 16 ur, noč je dolga le 8 ur. L e t o je.

Od tega časa dalje se solnce zopet niža. Dan se krajša, noč se daljša. — Dne 23. kimovca sije solnce ravno 12 ur nad nami. Dan in noč sta zopet enaka, in začne se j e s e n.

Kmalu pa se pomika solnce proti jugu, in pot, po kateri se zdi da gre, vedno je manjša in nižja. Noč se potegne, in biva merzlejša. Dne 21. grudna gre solnce po najmanjši poti. Takrat imamo najdaljšo noč. Solnce vzhaja še le zjutraj ob 8., zahaja pa zvečer že ob 4. Noč je dolga 16 ur, dan pa le 8 ur. Začne se terda z i m a.

Zopet vstaje solnce više, in sije močnejše. Dan se daljša, noč se krajša. Vreme je od dne do dne lepše in prijetnejše. Sneg in led se začne topiti in zopet se nam približuje vesela pomlad.

44. Pomlad.

*Pomlad mila odklenila svoj veseli nam je raj,
Cvetje klije, radost sije, zelení že vert i gaj.*

*Zdaj le hiti vence viti, o mladina! zdaj je čas.
Dan zbeguje, cvet vsahuje, kmalu mine rožni kras.*

*Zraven tudi ne zamudi poiskati dušni sad!
Pomlad ide, zopet pride, — čas mladost' je le enkrat.*

45. Veliki teden in velika noč.

*V začetku pomladi se navadno goduje v e-
l i k a n o č.*

*Malo pred svojim terpljenjem je šel naš
Gospod in Zveličar, Jezus Kristus, v Jeruzalem.
Ko se je bližal mestu, rekel je dvema učencema:
„Pojdita v vas, ktera je pred vama, in bosta našla
oslico privezano in žebe pri nji; odvežita in pri-
peljita mi ji. In če vama kdo kaj poreče, recita,
da ju Gospod potrebuje, in berž ji bo vama pustil.“*

*Učenca sta storila, kakor jima je učenik
zapovedal, in sta mu pripeljala oslico z žebetom.
Tako se je bližal mili Jezus na ponižni živinici
proti mestu Jeruzalemu. Tamkajšnji stanovávci so
ga sprejemali z velikim veseljem. Sila veliko ljudi
je razgrinjalo svoja oblačila po poti; drugi pa so
sekali veje z dreves, in stlali ob poti. Množice
pa, ktere so šle spredaj in zadaj, vpile so: „Hozana
sinu Davidovemu! Hvaljen bodi, kateri ide v
imenu Gospodovem!“*

V spomin tega slovesnega zveličarjevega prihoda v mesto Jeruzalem se goduje današnje dni cvetna nedelja. To nedeljo nosijo otroci in tudi odrasli v cérkev oljkove veje in zelene zvéžnje, ktere duhovni blagoslové.

S cvetno nedeljo se začne véliki teden. Četertek po cvetni nedelji se imenuje véliki četertek. Ta dan se spominjamo, kako je zveličar postavil presveto rešnje telo, ki ga radi in večkrat, pa vselej s čisto vestjo in pobožnim srcem prejemajmo. Veliko število pobožnih obhajancev prazničnost tega dneva še bolj povikšuje. Na véliki četertek pojó zvonovi le še zjutraj, čez dan pa in v véliki petek na žalost utihnejo. Tudi orgle se ne oglasé, dokler zvonovi zopet ne zapojó. Oba ta dneva nas spominjata bridkega terpljena in smerti Jezusove, kateri nas je odrešil in zopet spravil z Bogom. V cérkvi so oltarji zakriti s črnimi zagrinjali, in opravljajo se mnogi pomenljivi obredi, kateri nam živo pred oči stavijo bridko terpljenje Jezusa Kristusa. Napravijo tudi božji grob, kamor sveto rešnje telo prenesó in izpostavijo.

Po véliki soboti pride vesela v e l i k a noč. Ko je Jezus tri dni v grobu ležal, vstal je od smerti, da je poterdil svoje svete nauke in pokazal

svojo božjo moč. Prikazal se je svojim žalostnim apostolom in drugim prijateljem, kateri so silno žalovali zavoljo njegove nedolžne smerti. Vsega tega nas spominja velika noč. Vsi kristijani se vesele zveličarjevega vstajenja, ter mu prepevajo veselo alelujo. Že v sobóto zvečer, ali pa veliko nedeljo zgodaj se slovesno goduje Kristusovo vstajenje. Razlegajo se veličastni glasi buččih zvonov, in prepevajo Bogu prelepe hvalne pesmi, ktere napolnjujejo človeško serce z nebeškimi navdihljaji in počutki. — Otrokom pa prinaša velika noč tudi še drugo veselje. Delé se jim o tem času lepi, rudeči pirhi, s kterimi se različno igrajo in kratkočasijo.

Perva nedelja po veliki noči je b e l a n e d e l j a. Takrat gredó otroci, kateri so že bolj odrasli in so dobro poučeni v resnicah svete vere, pervikrat k svetemu obhajilu. V nekterih krajih pa to slovesnost pozneje praznujejo.

46. Pervo sv. obhajilo.

Že od mladih nog — tako je pravil neki zelo spoštovan gospod — sem rad in večkrat popotoval po dragi domači deželi, da sem videl njene gore, hribe in doline, ogledoval njene mnogotére prirodne imenitosti, pa poznaval tudi ljudi raznih krajev, njih dela, šege in navade. Iz ravno tega namena se necega leta kmalu po velikonočnih praznikih

tudi na Gorenjsko upótim. Bila je bela nedelja, ko se zjutraj bližam majhni vasi, da bi bil tam pri svetem opravilu. Pridružim se množici odraslih ljudi in snažno oblečenih dečkov in deklic, ki iz sosednje vasi k farni cérkvi hité, ter z veseljem slišim, da se bo danes posebna slovesnost godovála. „Danes,“ pravi neka priljudna deklica, „nas je ljubi Jezus k svoji sveti večérji pervikrat povabil. Naš marljivi duhovni gospod so nam že več tednov Jezusovo večérjo razlagali, ter djali, da Jezus letos tudi nas želi vabiti; zatorej so nam pa tudi pravili, kako se nam je vésti.“

V podbudnih pogovorih, v katerih mi ljudje zasluge svojega duhovnega očeta z veseljem naštevajo, pridemo do lepe cérkvice, ki na zelenem holmcu stoji med dvema košatima lipama. Jaz se nekoliko oddahnem, odrasli ljudje se odpravijo v cérkvico, dečki in deklice pa gredó v šolo, kjer jih sprejmejo gospod fajmošter, da ž njimi še obujajo serčne želje po nebeškem prijatelju. Potem zvonovi glasno in veselo zapojó, za milimi zastavami stopajo iz šolskega poslopja lepo zverščéni otroci, ter gredó v hišo božjo na odločni kraj. Za njimi tudi jaz stopim v lepo ozaljšano cérkvico. Vse na kolenih klečí. Lepo vedenje malih in velikih mi je serce ganilo; prava pobožnost in živa vera v živega Boga se jim je na obrazu videla.

Začne se sveta maša, in otroci veselo zapojó: „Jezus male k sebi kliče.“ Po sv. evangeliju pa gospod fajmošter, siv častitljiv starček, na prižnico

stopijo. Prav ganljivo govore od neskončne ljubezni in ponižnosti Jezusove, ki sam sebe našim dušam v živež daje, od obilih nebeških darov, s katerimi hoče napolniti serca otročičem, ki so danes pervikrat povabljeni; živo roditeljem na serce polagajo sveto dolžnost, nedolžne in tako bogato obdarovane otročiče odslej še v posebno varstvo vzeti, varovati jih zapeljevanja in jim svetiti z lepim kerščanskim življenjem. Na zadnje pa se k otrokom obernejo in povzdignejo svoj glas rekoč: „Vi pa, otročiči moji! veste, kako vas dobrotljivi Jezus ljubi. Kakor nekđaj, tako tudi danes govori: Pustite male k meni priti in ne branite jim. O kmalu, kmalu bo prišel tist trenotek, ko bo kralj nebes in zemlje na oltar stopil in z oltarja k vam pristopil. Sprejmite ga s serčnim veseljem, z živo vero, s terdnim zaupanjem in z gorečo ljubeznijo. Varujte darov, ki vam jih bo prinesel, poslušajte vselej radi lepe nauke svojih skerbnih roditeljev. Ker pa veste, da jim ne morete nikoli poverniti njih skerbi in truda, pa vsaj vsak dan, posebno danes in vselej, kadar vas bo enaka sreča došla, za nje pobožno molite, da bi vam jih ljubi Jezus v vašo srečo in v njih zveličanje še dolgo ohranil, takrat pa, kadar mu bo dopadlo, vam jih vzeti, k sebi sprejel v večno življenje.“

Ne eno oko ní suho ostalo, ne malim, ne odrastlim. Blagor čedi, mislim si, ki ima tako vnetega dušnega pastirja; blagor pa tudi pastirju, ki tako vdano čedo pase!

Po pridigi gospod fajmošter zopet k oltarju

pristopijo, in med petjem na tihem sveto mašo daljo beró. Po svojem sv. obhajilu pa nekoliko preje-njajo. Cerkveni strežniki povabljenim male svečice za znamenje žive vere in goreče ljubezni prižgó; potem se mašnik k njim obernejo s kratkim nago-vorom in obudijo ž njimi vero, upanje, ljubezen. Ko potem otroci še kerstno obljubo ponové in za-gotové, da se grehu odpovedó in da hočejo Jezusu samemu služiti, duhovni gospod rekó: „Odprite svoja serca. — Jezus je pripravljen, vanja stopiti.“ — Pridi hitro, o Jezus! zdihujejo priserčno otroci, in trume angelov spremljajo živega Boga, kateri prinaša nebeško veselje otrokom, ki so ga pervikrat prejeli v svoja serca.

Za novimi povabljenici še tudi obilo odraslih, posebno roditeljev, k. sv. obhajilu pristopi. In to je prav: kar roditelji otrokom priporočajo, naj tudi sami delajo; zgledi k sebi vlečejo, besede le ganejo.

Sveta maša je dokončana. Ko otroci še zahvalno pesem veseli zapojó, gospod fajmošter od oltarja odstopijo. V cérkvi pa je vse, kakor je bilo, na kolenih ostalo. Jaz sem bil edin, ki sem božjo hišo zapustil, in tudi jaz le zato, ker bi me bil mogel sicer prijatelj, s katerim sva se hotela sniti, predolgo čakati.

Predno pa kraj zapustim, kjer sem tako sladke ure preživel, še nagovorim gospoda fajmoštra, ki ravno iz zakristije stopijo, in jih poprašam, če je današnje sv. opravilo z vsem doveršeno? „O ne,“ prijazno mi odgovoré, „vérne ovčice, ki ste jih vi-

deli, še dolgo v cérkvi ostanejo, da se Jezusu zahvalijo. Popoldne se jih bo zopet polno cérkev nabralo v zahvalo današnje sreče. Po litanijah pa pridejo navadno mladi in stari k meni zahvalit se, kar bi pač treba ne bilo, ker sem le služabnik božji. Pa ker nobenega pobožnega počutka v njih rad ne zatiram, jim tudi to dopuščam, ker vem, da iz serca ide. Žal mi je, da ne morete, kakor pravite, dalje tukaj ostati; videli bi, kakšno veselje bodo napravljale blagim ovčicam male svetinjice, ki jim jih bom v spomin pervega sv. obhajila dal. Ne bodo mi mogli zadosti božjega plačila navóščiti. Čedica, ki je meni izročena, uboga je pač s časnim blagom, ali bogata je z dušnimi in nebeškimi darovi.“ Potem še dalje naštevajo dobre lastnosti svojih faranov!

Čas mi je pretekkel; s spoštovanjem se poslovim od čestitljivega dušnega pastirja. Še enkrat se ozrem, — blazega starčka in prijazno cérkvico pogledam, potem pa se v tek spustim po zelenem holmcu, globoko zamišljen v to, kar sem videl in slišal, in tako več leté, kakor gredé pridem do kraja, kjer sva se s prijateljem sešla.

47. Križev teden.

Stara navada je v katoliški cérkvi, da se zadnje tri dni pred Kristusovim vnebohodom v bližnjo cérkev ali pa tudi po polju hodi s procesijo. V tem času zelení in cvete ravno setev, cvetó travniki, ovočje (sadno drevje) in terta, ter vse obeta

obilega pridelka. Prosimi moramo tedaj Boga, da bi nam vse to ohranil, odvrčal vse nevarnosti, in da bi ohranil deželo draginje, lakote, bolezni in drugih nadlóg. Prav primérno je, da se pri teh obhodih pojó in molijo litanije vseh svetnikov. Vérni se zberejo v cérkvi, pokleknejo in pohlevno prosijo trojnega Boga, da bi se nas usmilil. Ko se potem pri litanijah vérni obernejo do svetnikov, vsi vstanejo, in gredó v lepem rédu iz cérkve. Po dva in dva v versti in s križem naprej se pomika pobožna družba dalje in dalje. Pervi za križem gredó dečki, potem mladeniči in možje. Za temi v sredi gredó duhovni, cerkveni strežniki in pevcí, in za temi se verstí ženski spol, deklice, dekleta in žene. Tako gre in pride procesija na polje, kjer se ptičje petje združi z molitvijo pobožnih ljudi. Vse častí stvarnika. V vasi je v tem času vse prazno, le zvonovi zvoné, in povzdigujejo slovesnost s svojimi veličastnimi glasovi. Rečí nam hočejo, da smo na svetu le popotniki, in da bi, ko prosimo Boga poljskega blagoslova in drugih pozemeljskih dobrot, tudi ne pozabili svoje prave, nebeške domovíne.

48. Vnebohó, dúhovo (binkósti) in sveto teló.

Jezus je ostal še štirideset dni po svojem vstajenju pri učencih. V tem času jih je še

mного poučeval in uterjeval v sveti veri. Potem pa jih je vzel s saboj na oljsko goro poleg Jeruzalema, jih je blagoslovil, in se je vzdignil izpred njih očí v nebó. V spomin tega Kristusovega hoda k svojemu nebeškemu očetu goduje se praznik vnebohoda, kateri je vselej v četrtek križevega tedna.

Predno se je Jezus ločil od svojih apostolov in učencev, obljubil jim je družega tolažnika in pomočnika za vse čase, namreč svetega Duha. Apostoli so ostali, kakor jim je Jezus naročil, v Jeruzalemu. Deset dni po vnebohodu, ravno v nedeljo dopoldne, ko so bili vsi apostoli zbrani in so molili, izpolnilo se je, kar jim je bil Jezus obljubil. Sveti Duh se je prikazal v podobi gorečih jezikov na vse zbrane. Tako so bili apostoli zmožni, Kristusove svete nauke oznanjevati ljudstvu po vsi zemlji, in so jih tudi oznanjevali, dokler so živeli. V spomin tega čudnega prihoda svetega Duha godujemo d u h o v e p r a z n i k e. Ker se je tist dan po pridigi apostolov v Jeruzalemu pričela prva kerščanska občina, zato je dúhovo tudi praznik ustanovitve ali tako rekoč rojstveni dan svete cérkve, pri kateri sveti Duh ostane in jo vlada do konca sveta.

Ker se vnebohod in dúhovo godujeta v najlepšem letnem času, so ti prazniki še tem

ljubeznjivejši in prijetnejši. Gozd je ves zelen; travnici so vsi pisani lepih cvetic; nebo je jasno, in čiste sape prijetno dihajo. Vsa narava je krasna in praznična. Ljudje se te dni po dokončani božji službi radi izprehajajo po zelenih logih in poljih, tergajo si šmárijnice in druge dišeče cvetice, ter se mnogotero veselé.

Kmalu po dúhovem biva veseli praznik svetega telesa. Tudi ta praznik se praznuje v četertek in sicer v slovesno češčenje presvetega rešnjega telesa. Prav za prav je véliki četertek pravi dan tega spomina; ker pa globoka žalost vélicega tedna círкви ne dopušča vesele slovesnosti, prestavljen je na drugi četertek po dúhovem. Ta dan je slovesna procesija s presvetim rešnjim telesom. Po vseh krajih, koder gre procesija, so ovenčani mlaji postavljeni, in belo oblečene deklice potresajo pot pred svetim rešnjim telesom s cveticami. Razlega se mogočni strel, in praznično zvonjenje se lepo ujema z veselimi pesmimi, ki se prepevajo pri slovesnem obhodu. Na štireh krajih so pod milim nebom napravljene oltarji, kjer pojó svete evangelije in kjer delé sveti blagoslov.

49. Na svetega telesa dan.

Trosímo cvetice in vence lepé, ker Jezus zveličar med nami zdaj gré.

Pa tudi darujmo mu rož'ce sercá, — naj vsak mu nedolžnost obljubi in dá.

O Jezus premili, ozrí se na nas! Ti srečno nas vodi življenja ves čas!

Naj čednosti rož'ce nam vedno cvetó, in daj, da odpréjo nam rajsko nebó!

50. Poletje.

O kresu pomlad mine, in se začne poletje. Takrat je najdaljši dan in najkrajša noč. Dan se potem sicer krajša, toda vročina pritiska vedno bolj od dneva do dneva. Pa čim gorkejši so dnevi, tem prijetnejši so hladni večeri, noči in jutra. Tudi dež in nevihta ohladi časi prehudo soparno vročino.

Kar zbudí in oživí pomlad, to izgotoví in dozorí toplo poletje. Pisane cvetice na travnikih in vertih krasno razcvitajo in prijetno dehté. Češnje in jagode že zoré. Polja se rumené, in globoko se pripogíblje bogato žitno klasje. Ženjice brusijo serpe in žanjejo žito. Prikaže se tudi neštivilno obilo drobnih živalc, ktere se veselo igrajo na solnčnih žarkih. Metulji letajo semtertja, čebele šumé po drevju in cveticah, čverčki čvercé po travnikih in poljih. — Kdo li more naštetí vse, kar leto dobrega daruje ljudem in živalim? Bog odpira svojo milo roko in napolnjuje vse, kar živí in diha, s svojim neskončnim blagoslovom!

51. Huda ura.

Solnce vroče se je skrilo, černo se nebo stemní; ptičev petje je vtihnólo, tam od daleč grom bučí.

Sem od gore po dolini se vzdiguje huda piš; rože, drevje po ravnini vklanja vse nevihtni vriš.

Blisk se po oblakih zvija, grom pretresa terda tla; ploha se na ploho vlija, toča bije in rožljá.

Vendar mene nič ne straši serdna vsa nevihta krog; blisk, germenje me ne plaši, ker me brani ljubi Bog.

On, ki vlada moč viharja, ljubi oče zôve se. Po viharji lepa zarja dar njegov nam zopet je.

52. Jesen.

O svetem Miheli nastopi jesen. Dnevi se krajšajo, in več ní tako gorko, kakor po leti. Vreme je večjidel deževno, oblačno in megleno.

Akoravno je jesen bolj žalostna in dolgočasna, nam vendar le napravlja še mnogo prijetnega veselja. Sadje, kar ga še ní dozorelo po leti, dozori jeseni. Zunaj je vse živo ljudi, ki veselo domóv spravljajo mnogotere pridelke. Tu tresejo in obirajo sadje, tam kopljejo krompir; vinogradniki berejo grozdje, in zopet drugje rujejo repo in korenje, in sejejo ozíma žita,

ter že zemljo obdelujejo za pomlad. Ščasoma minejo tudi cvetice, in vsa zelišča umirajo: listje rumení in pada z drevja. Ljudje si napravljajo derva in steljo, in rokodelci izdelujejo različna zimska oblačila. Ptiči utihnejo in nekteri se preselijo v druge toplejše kraje. Nekatere živali si nabirajo za zimo veliko živeža, druge gredó spat, in se ne zbudé poprej, dokler ní zopet kaj živeža za-nje.

Ljudje ne dobé po zimi nič živeža, pa ljubi Bog jim po leti in jeseni podelí toliko, da so po zimi z vsem preskerbljeni.

53. Zima.

V dolinah, po hribih sneg debel leží, in solnce rumeno ga z žarki zlatí.

Vse tiho je v gozdu, ní slišat' glasú, drevesa so polna snežén'ga prahú.

In sapa razmrzna pribrija ostró, ter skorja ledena pokriva vodó.

Popotnik podviza, ker mraz ga podí, s stopinjo mu vsako pot zmerzla hreščí.

Če ravno viharji razsajajo z'ló, narava počiva pod snegom sladkó.

S pomladi pa zbudil bo stvarnik jo spet, podaril ji bode zelenje in cvet.

54. Božič.

Konec meseca grudna se obhaja praznik, ktereга otroci že dolgo poprej težko pričakujejo — sveti božič. Na sveti večer je bil rojen naš odrešenik in zveličar **Jezus Kristus**, in sicer prav ubožno in zapuščeno. Njegova prva posteljica so bile jaselce v necem hlevcu pri Betlehemu. Vendar so se angeli veselili njegovega rojstva, in so prepevali Bogu hvaležne pesmi. Tudi ubogim pastirjem so oznanili, da je prišel pričakovani zveličar na svet. Šli so gledat, kar jim je bil angel povedal, in so našli v hlevu Marijo in Jožefa s presvetim in ljubeznjivim detetom. Lepo so ga molili in častili. Vsi drugi pa, ki so vse to pozneje zvedeli, so se čudili temu, kar so jim pastirji pravili.

V spomin Jezusovega prihoda na zemljo obhajamo božični praznik. Na sveti večer je o polnoči sveta maša. Vse po cérkvi je svetlo in praznično. Veselo pojejo orgle in razlegajo se vesele božične pesmi.

Osem dní po božiči mine staro leto, in se začne novo. Za novo leto si drug družemu voščimo dobro srečo. Novo leto nam zbuja prav resne misli. Marsikteri se ga zadnjikrat veselí: kadar nastopi drugo novo leto, počiva že ta in

óni v hladnem grobu. — Noben človek ne vé, kaj ga čaka v prihodnjem letu, — ali ga bo zadela sreča ali nesreča. To je znano le Bogu samemu. Pervi dan leta je tedaj prav primérno, da pobožno molimo in prosimo Boga, da bi nas blagoslovil v novem letu.

55. Letni časi in človeško življenje.

Vsako leto ima štiri letne čase; tudi naše življenje ima štiri dobe. Doba podaje dobi roko, in nobena se ne sme zamuditi. Vsaka zamuda je velika škoda, ktera se težko ali pa še celó ne popravi.

Po mladi podobna je otročja mladost. Dete zraste otrok, čverst deček, zala deklica, in se začne učiti. Kolikor se otrok dobrega naučí, in česar se privadi, to si za svojo starost pripravi. Otrok, kteri malo seje, bode tudi malo žel. — Čas otročje mladosti je zlati čas.

Poletju podobna so leta mladeničev in deklic. Mladenič že kaže, kaj zna, in devici se vidi, kaj bo iz nje. Mladina začne skerbeti v teh letih, kako bo živela in kruh služila sebi in drugim. Če se otrok slabo izučí, tudi mladenič ní prida, in tudi dekle ne kaj vredno.

Rodovitni jeseni podobna je moška doba.

že pôstarnih ljudi. Mož in žena uživata dobiček svojega truda, če sta dobro gospodarila in pridna bila v svojih mlajših letih. Vsega potrebnega imata vzeti v roko, za starost skerbeti jima ní treba. Delo pridnih rok rad blagoslovi dobri Bog za stare dni.

Zimi podobna je naša starost in smert. Starčka in staro ženo zapušča že moč; lasci beli, kakor sneg, že pokrivajo glavo, in po malem izpadajo, kakor listje z drevja. Staro truplo leze k zemlji, umerje in pokopljejo ga v hladno, černo zemljo, da počiva; duša pa gre v večnost, uživati, kar si je zaslužila.

Prišla pa bo tudi za rajne mertve, kateri spè v Gospodu, vesela pomlad. Vsemogočni Bog jih bo po dolgi zimi smertnega spanja obudil za mlado in večno življenje. Čast in hvala bodi neskončno dobremu Bogu, ki bo tudi nas obudil k novemu življenju, kterega smemo upati, če ne zamudimo lepih dní sedanjega mladega časa.

56. Naše življenje je popotovanje.

Popotvanje, bratje, je naše življenje; môž modrih od nekdej je to govorjenje. Skoz' ktere dežele pa pot nas peljá, naj pesmica moja na znanje vam dá.

Po travnikih perva nas pisanih pélje, marjet'ce, zlatice v stezice nam stelje. Otroci brezskerbni po travi tekó, v rumenkaste lasce cvetice pletó.

Mladen'čev, dekličev je druga dežela, razlega se petje vesel'ga kerdela. Si delajo sanje od zlatih gradov, pa skušnje jim manjka, modrosti darov.

Po tretji hladnó je, gre pot čez višave, se križe umiri, se zjasnijo glave, se trudijo z delom postavni možjé, sad truda berejo, za prihod skerbé.

Čez gole verhove v četerti so pota, je merzlo že v sercu, ne greje gorkota; pa starčekom kmalu dežele je kraj, — takó je na zemlji le kratek naš raj.

57. Svetloba in gorkota.

Solnce daje svetl o b o. Veliko reči pa, recímo bukve, tabla, miza i t. d. se ne svetijo, in se le takrat vidijo, kadar jih kaka druga reč razsvetljuje. Take so nesvetilne ali temne reči. Ako kdo s prižgano lučjo stopi v temno izbo, je naglo vse po nji svetlo. Luč se tedaj na vse strani naglo razširja. Kjer ní svetlobe, je téma.

Svetloba se ne razširja samo po tacih rečéh, ktere se same svetijo, ampak razširja se tudi po temnih rečéh, če padajo nánje žarki svetlobe. Neprozorne in temne reči žarke zopet od sebe odbijajo.

Luna je sama na sebi temna, pa nam vendar nekoliko svéti, ker solnčni žarki padajo od nje na nas. Bolj ko je kaka reč gosta in gladka, bolj in močneje žarke od sebe odbija. Zavoljo tega se reči v ogledalu vpadablajo in na tanko vidijo.

Vsi žarki gredó na ravnost dalje, in sicer dotlej, dokler ne pridejo iz kake tanke v bolj gosto, ali iz goste v tanjšo reč. Ako pridejo iz goste v tanjšo, prelomijo se. Zato na príliko, če paličico pošév vtaknemo v vodo in pogledamo po stráni, nam se vidi prelomljena na verhu vode. Lomljenje žarkov nareja, da se nam vidi čista voda manj globoka, kakor pa je res. Večkrat se naredé tudi mnoge barve, če se žarki lomijo. Vsak žarek ima sedem barvenih delov; vidimo pa jih le takrat, če so razločeni; skupno se nam žarek vidi bel. Razdelé pa se barveni deli, če se kak žarek prelomi, ker se po takem posamezni deli mnogo-térno lomijo, in se tako kažejo v različnih barvah.

Najlepše se pokažejo barveni žarki pri mavrici. Mavrica pa se naredí, kadar gre dež pred nami, v tem ko za nami solnce sije. Solnčni žarki se lomijo v deževnih kapljicah, in dohajajo mnogo barvani v naše oči.

Mavrica je spričalo zaveze, ktero je Bog sklenil z Noetom in z vsem človeškim narodom. Kadar koli vidimo na nebu lepo mavrico, spominjajmo se ljubega stvarnika, ki je vse tako lepo naredil in uredil. Le poglejmo, kako krasna je sedmero-pisana mavrica! Zgoraj je rudeča, potlej zagorelo rumena, dalje svetlorumena, potem zelena in svetlo-višnjava, zraven zagorelo-višnjava in spodaj je vijoličasta. — Ako se kozarec vode postavi na bel papir tako, da sije solnce nanj, pokažejo se za kozarcem tudi mavrične barve.

Solnčni žarki nam dajejo tudi gorkoto; na solnčnem kraju je gorkeje, kakor v senci. Brez toplote bi ne živeli ne ljudje ne živina, in bi ne moglo nič rasti; vse bi bilo terdo, kakor led in kamen. Ako toplota močno greje, pravimo ji vročina; če ní toplote, nas zebe in je mraz.

Svetloba in gorkota ste večjidel skupaj združeni; solnčni žarki svetijo, pa tudi grejejo. Svetloba se vidi, vselej pa se ne čuti; gorkota pa se ne vidi, temuč se le čuti.

Toplota se oživi, in ogenj se vname na solncu, ako se s steklenim vžigalom solnčni žarki naberó ter se napeljejo na gobo ali na kaj drugzega suhega. Tudi ukreše se ogenj, in

divji ogenj se naredí, če se dvá lesa drug ob drugega dergneta. Žepleni klinčki se vnamejo, ako se kod ž njimi podergne. Tudi neposušena in mokra kerma se na kupu sama vname.

Ogenj je žlahtna in koristna stvar, dokler ga pazimo. Pri ognju kuhamo in pečemo živež, in ž njim tudi grejemo svoje stanovanje po zimi. Umetniki delajo z ognjem mnogoverstne reči, čistijo železo, srebro in zlato in vse druge rudnine. Maloktera reč je, ktere bi se ne prijela gorkota, in da bi je ogenj ne izpremenil. Ogenj se pokaže v žarjavici ali pa v plamenu, pa sape ali zraka mora imeti; zatorej vselej raje gorí na vetru. Ako pride voda do ognja, ogenj ugasne. — Ogenj pa tudi lahko napravi veliko škodo in nesrečo. Velikokrat je že iz majhne iskrice vstal velik ogenj, kateri je pokončal in upepelil hiše, vasi in cela mesta. Z ognjem se mora tedaj prav varno ravnati.

58. Žepleni klinčki.

France se je rad igral z žepleni klinčki, akoravno so mu oče že večkrat prepovedovali. Neka dne se igra brezskerbni deček zunaj pred skednjem. Klinček, ki z ujim potegne po pragu, pade mu v slamo. Slama se vname in že gorí z visokim plamenom, ko še France ne misli na to. Prestraši se, pobegne, in nikomur nič ne pové. Ker niko-

gar ní bilo, da bi bil políl in pogasil precej prvi plamen, sezal je in švigal dalje po lesu v trame in dilje, in nazadnje vžgél tudi podstrešje, seno, slamo in vse, kar je bilo hranjenega pod streho. Plamen predere tudi skozi streho in se vzdiguje, kakor turen visoko. Ljudje so zagnali hrup: Gorí! gorí! — Začelo je zvoniti, in od vseh strani hité ljudje k ognju s posodo in z brizgálnicami, s kterimi so gasili; toda prepozno je že bilo. Nič družega ní ostalo, kakor osmojeno hišno zidovje; vse drugo je bilo prah in pepel. Francetovi starši niso imeli potem ne hiše, ne družega poslopja, ne denarja, da bi bili mogli novo napraviti. Zgorelo je tudi v hiši vse orodje, vsa obleka, in vse, kar so imeli. Oj, kako zeló in milo so žalovali ubogi starši? In vse te neizrečene nesreče je bil kriv poredni in neubogljivi France, ker ní maral za očetovo prepoved, ter se je igral s takimi nevarnimi rečmi.

Glej, iskrica, mala nesrečo napravi,
Človeka na pal'co beraško postavi.

59. Razširjanje gorkote.

Ako hočemo pri gorki peči roko pogreti, dotaknemo se peči z roko; od peči gre potem gorkota v roko, kjer se roka peči dotakne. — Če deržiš iglo na luči, ne segreje se le na tistem koncu, kteri je v plamenu, temuč gorkota gre zmirom dalje, da pride do družega

konca, kjer te v perste speče, da moraš iglo spustiti. — Vtakni žareče železo v merzlo vodo, in njegova gorkota ali vročina bo švigala v vodo dotlej, da bo oboje, železo in voda, enako gorko.

Razširjanje gorkote od reči do bližnje reči se imenuje voditev gorkote ali toplote.

Če iglo na enem koncu večkrat poviješ s papirjem in jo na tem koncu v roko pri-meš, goli konec pa na luči deržiš, gre gorkota od igle do papirja in od tod dalje do roke, vendar pa veliko bolj počasi, kakor pri poprejšnji izkušnji. Papir počasi sprejema in razširja gorkoto; torej mu pravimo, da je slab prevodnik toplote.

Rudnine, kamenje, opeka i t. d. hitro sprejemajo gorkoto in jo tudi hitro dalje pošiljajo; pravimo jim tedaj, da so dobri prevodniki toplote. Slabi prevodniki pa so: volna, svila, platno, slama, kožuhovina, pérje, lés, sneg in led, voda in zrak.

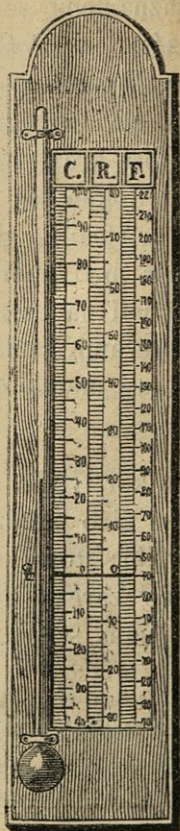
Dobre prevodníke toplote rabimo, kadar hočemo gorkoto hitro razširiti. Da voda hitro zavrè, dene se v železne posode. Železne peči se hitro razbelijo, ker gorkoto hitreje sprejemajo, kakor lončene. — Slabe prevodníke

toplote pa rabimo, če hočemo gorkoto priderževati, ali pa če hočemo odvrtačevati prehudo vročino. Gorkoto svojega života prideržujemo po zimi z obleko iz slabih prevodnikov toplote, namreč iz volne, kožuhovine i t. d. Drevesa in vodnjake povijamo s slamo, da jim prideržujemo gorkoto; sneg varuje po zimi mlade setve, da ne pozebe. Líkalnik in druga železna orodja, ktera se razbeljujejo, imajo lesene ročnike, da se ž njimi odvrtača prehuda vročina. Na vročo peč pod steklo devamo kosček papirja, da se steklo ne razpoči. Iz tega se tudi lahko vé, zakaj je pod slamnato streho po letu hladneje, po zimi pa gorkeje, kakor pod tako, ki je pokrita s kositarjem ali z opeko.

60. Toplomér.

Gorkota vse reči razteza, mraz pa jih stiska in kerči. Večja ali manjša gorkota tedaj dela, da se kaka reč bolj ali manj raztegne in razprostire. Stopinja ali velikost gorkote se imenuje t o p l i n a.

Da se toplina izmeri ter zvé njena stopinja, imamo neko posebno mero, ki se ji pravi t o p l o m é r ali t e r m o m e t e r.

Toplomér.

Toplomér je tanka steklena cev, ki ima kroglico na spodnjem koncu, in je na podolgovato ploščico iz lesa ali iz kake rudnine priterjena. Kroglica in nekaj ceví ste z živim srebrom naliti; na ploščici pa so narejene zareze, ktere stopinjo gorkote ali pa stopinjo mraza kažejo; zakaj kolikor večja je gorkota, toliko bolj se živo srebro razširja ter v cévi vstaje; kolikor bolj pa gorkota odjenjuje in mraz nastopa, toliko bolj se živo srebro kerči ter v cévi pada.

Zareze ali stopinje na toplomeru, ki stopinjo gorkote ali pa mraza kažejo, pa se tako le narejajo. Toplomér se vtakne v sneg ali v led, ki se ravno tajati začne. Tedaj se živo srebro v cévi skerči,

in tako dolgo enakoméno skerčeno ostane, dokler se sneg ali led popolnoma ne raztopí. Ta kraj v toplomeru, kjer živo srebro stoji,

dokler se sneg ali led taje, zaznamená se z ničlo (0), in se imenuje zmerzín. — Potlej se toplomér vtakne v vrelo vodo. V vreli vodi se živo srebro razširi, in se v cévi vzdigne do nekega kraja, kjer obstojí. Tist kraj, kjer živo srebro v toplomeru stojí, dokler se v vreli vodi derží, zaznamená se s številko 80, in se imenuje vrelín. Ta prostor med zmerzínom in vrelinom se potem razdelí na osemdeset enacih delov, ki se z zarezi zaznaménajo, in stopinje gorkote od prav merzle do vrele vode kažejo.

Ako je pa bolj merzlo, kakor voda iz ledú, ki se ravno taje, skerči se živo srebro še pod ničlo (0) ali pod zmerzlín; torej se tudi pod ničlo (0) ravno tolikšne zareze napravijo, kakor so nad njó, in nam stopinje mraza kažejo.

Če toplomér v hiši na zid obesimo, nám precej pokaže, koliko gorkote je v nji. Ako n. p. živo srebro pri peti zarezi nad ničlo (0) stojí, pravimo, da je pet stopinj gorkote v hiši. Ob tako majhni toplini nam je pa v hiši prehladno; tedaj jo zakurimo, da živo srebro v toplomeru vstane najmanj do dvanajste zareze, t. j. da je 12 stopinj gorkolo v hiši,

V vročih dnevih po letu imamo pri nas pod milim nebom v senci navadno 15 do 20 stopinj gorkote; po zimi pa 5 do 10 stopinj mraza. Kadar pa toplomér po zimi do 18. ali do 20. zarezje pod ničlo (0) pada, takrat je že silno mraz, da vse škriplje in poka, kar se pa le malokdaj zgodi in kmalu odjenja.

61. Hlap in sopar.

Kadar voda v kaki posodi vre, vzdigujejo se od dna proti vrhu neki mehurji, ki se na vrhu razpočijo, in iz vode puhtí nekaj dimu podobnega, kar hlap ali soparico imenujemo. Če dalje voda vre, manj je je, ker se v hlap izpreminja. Tako se godí pa tudi z vsako tekočino pri ognju. Gorkota tedaj vodo in vsako tekočino v hlap izpreminja.

Izkušnja učí, da posoda, v kateri krop vre, počí, ako je tako dobro zamašena, da hlap iz nje ne more. Hlap, ki se v nji dela, jo razžene. Iz te in iz enacih izkušenj so umni možje spoznali, da ima ulovljeni in stisnjeni hlap veliko moč, in da bi se dal ravno tako v prid oberniti, kakor voda, ki jo na mlinska kolesa napeljejo, da jih goni. In res so iznašli pripravo, v kateri je hlap tako napeljan, da vertí kolesa, ter goni parne vozove z dolgo

versto obloženih vozov vred po železnicah, ladije parnice po morju in parne mašine v fabrikah.

Pa ne samo velika vročina, ampak tudi manjša gorkota vodo v soparico izpreminja, to se vé pa, da toliko bolj počasi, kolikor manjša je gorkota. Tedaj pa je soparica tako tanka, da je celó ne vidimo, ko se iz vode k višku vzdiguje, ter jo imenujemo s o p a r. Ako n. p. vodo pustimo več dní zunaj stati v odkriti posodi, vidimo, da je je čedalje manj; deževnica na cesti izgine; mokro perilo se na zraku posuši, to je, mokrota se v sopar izpremení in v zrak zbeží.

Kjer se voda v sopar izpreminja, ondi je potem bolj hladno. Ob veliki vročini poletu čutimo po dežji prijeten hlad, ravno tako tudi, če tla z vodo pokropimo; voda namreč, ko se pári, gorkoto náse vleče, in jo tako rekoč použije. V mokrem oblačilu nam je mraz, ker sušenje mokrega oblačila životu gorkoto jemlje.

62. Zrak.

Zemlja je okrogla, in prosto plava v podnebnem prostoru. Okoli in okoli in prav visoko jo okrožuje zrak, ki ga pa ne vidimo,

ker nima nobene barve; le v prav veliki daljnosti se nam vidi višnjav, in zato je tudi nebo višnjavo. Da je zrak kaj telesnega, lahko se prepričamo, če z roko ali z vrati naglo sem ter tja mahamo.

Zrak je tekoča, razlézljiva in prav tenka telesnina, in za to se povsod razširja in vleze v najmanjše praznine vseh drugih reči; ní ga praznega prostora, da bi zraka v njem ne bilo.

Zrak je ljudem, živalim in rastlinam tako potreben, da jim brez njega ní mogoče živeti in obstati. Kadar koli človek ali žival zasôpe, potegne zrak v sé, in ga dihne iz sebe. Kjer bi zraka ne bilo, človek bi se zadušil in tudi žival. Rastline bi ne zelenele in ne cvetle, in bi ne prinesle sadú brez zraka.

Zrak ní povsod enako čist. V izbi ali stanici, kjer sôpe veliko ljudi ali kjer gorí veliko lúci, tam se zrak izpridi. Stanice se morajo tedaj po letu in po zimi prezračevati ali prevetrovati, da se izprideni zrak iz njih izpravi in z dobrim namesti. — V zaperti hiši žarjavico imeti je zeló nevarno, posebno po noči, ko vse spi, in se ne vé, če in kdaj kdo v omótico pade. Veliko ljudi je že tako ob življenje prišlo. Žarjavica namreč zrak tako izpridi, da v njem ne more ne človek živeti

ne luč goreti. Tudi v kletéh, kjer vino kisa in vre, v globokih vodnjakih in jamah je zrak zeló izpriden, da ní varno vanje hoditi. Ako bi imel kdo v takih krajih kaj opraviti, naj prej notri spustí luč po motozu; če luč ugasne, naj ne hodi notri: zakaj kjer luč ne more goreti, tudi človek ne more živeti.

Zrak se na gorkem raztegne in stanjša, na mrazu pa se skerči in zgostí. Merzel zrak je tedaj težji od gorkega, in kjer koli pride zraven gorkejšega, steka se naglo vanj, in takrat se naredí sapa ali veter. Tega se po zimi lahko prepričamo, kadar je hiša dobro zakurjena. Če kdo vrata odpre, berž šine zunanji zrak vanjo, in tako dolgo v hišo tiščí, dokler ní zunaj in znotraj enako merzel ali enako gorak. Ravno tako se godí pod milim nebom. Če n. pr. v kakem kraju bolj gorško postane, stanjša se ondi zrak; torej se zrak iz merzlega kraja v gorkejši kraj steka, to je, veter vleče. Sapa ali veter ní tedaj nič družega, kakor tekoči zrak.

Po razni moči in naglosti imajo vetrovi razna imena, namreč: sapa, piš, vihar, vertínec. Viharji večkrat velike škode narajajo: hiše razkrivajo, drevje lomijo, barke na morju poškodávajo i t. d. Vertínec vstane,

če si dva močna vetra nasproti pišeta, se zadeta in se verteti začeta, in tedaj s saboj vred prah, listje in druge reči sučeta.

Dasiravno vetrovi ljudem marsikako škodo napravljajo, vendar ta škoda popolnoma izgine, če pomislimo dobrot, ki jih nam Bog po njih deli. Vetrovi čistijo zrak škodljivih sopar, oblake razganjajo ter nam ob veliki suši dobrotljivi dež prinašajo, premajujejo jezera in morje, da se voda v njih ne usmradi, gonijo barke na morju, in kjer tekoče vode ní, imajo tudi mline na sapo. — Glej, kako koristni so vetrovi!

63. Zrakomér ali vremeník.

Napolni kozarec z vodo do verha, in pokrij ga s papirjem, pritisni z dlanjo leve roke papir h kozarcu, z desnico pa vzdigni in obrni kozarec na robe, potem odmakni levico, in boš videl, da papir ne bo padel od kozarca, in da se ti ne bo nič vode razlilo. Zrak pod kozarcem namreč tišči papir z večjo močjo h kozarcu, kakor pa ga voda doli tlači. — Če je véha pri sodu dobro zamašena, ne bo ti vino teklo, kadar čep odpreš; zrak ga namreč nazaj tišči. Kadar pa vého odmašiš, zrak pritisne skozi vého na vino, in zdaj rado teče

po čepu. Iz tega se lahko spozná, da zrak na vse strani tiščí in tlači reči.

Zrak pa ní vselej enako težak; merzel je težji od gorkega. Učeni so iznašli neko posebno orodje, s katerim zraku težo merijo. Pravijo mu barometer, po naše zrakomér;

in ker se po večji ali manjši zrakovi teži večidel izpreminja vreme, pravi se mu tudi vremeník.

Zrakomér ali vremeník je do 34 palcev dolga stekléna cev, ktera je v zgornjem koncu zadelana, v spodnjem pa ima odperto in na k višku zakrivljeno kroglico. Kroglica in nekoliko cevi ste z živim srebrom naliti, nad srebrom pa je prazen prostor, ki se je bil mogel pa tudi zrak izpraviti iz njega, in sicer zato, da zrak le na spodnjem koncu tiščí na živo srebro. Stekléna cev je priterjena k pločici, na kateri so zaznaménáni palci in čertice ali linije.

Ker je cev zgoraj zadelana, zrak le na spodnjem koncu tiščí na živo srebro, ter ga ob svoji srednji teži derží 28 palcev visoko

Zrakomér.

v cévi. Če pak zrak težji biva, tišči še bolj na živo srebro, in to se vzdiguje po cevi eno, dve, tri in celó 12 čertic više, to je, do 29. palca. Kadar pa zrak lažji biva, tudi manj pritiska na živo srebro, in to pada v cévi eno, dve, tri in še več čertic niže, in pade véasi do 27. palca.

V naših krajih posebno burja in sever živo srebro v vremeníku vzdigujeta, ker iz merzlih krajev pišeta in torej bolj merzel in gost zrak prinašata. Ti dve sapi ste sploh bolj suhi, in delate torej lepo vreme. Kadar se tedaj živo srebro v vremeníku vzdiguje, napoveduje lepo vreme. Jug in zahodni veter delata, da živo srebro v vremeníku pada, ker prihajata iz južnih, bolj gorkih krajev, in torej gorkejši in lažji zrak k nam prinašata. Med potjo čez sredozemsko in jadransko morje se navzameta vodenih sopar; tedaj sta mokra in dež nosita. Kadar tedaj živo srebro v vremeníku pada, deževno vreme naznanja. K lepemu ali gerdemu vremenu pa razen zrákove teže tudi še druge okolščine pripomorejo; tedaj tudi vremeník ali zrakomér ní vselej zanesljiv vremenski prorok.

Toplomér in vremeník sta si na videz

podobna. Oba sta iz stekléne cevi, ki je živo srebro v nji; nad srebrom pa je pri obeh nekaj praznega prostora, v katerem ní še zraka; pri obeh ste cevi priterjeni na pločici, na kateri so zareze ali čertice zaznamované. Vendar se pa v več rečéh ločita: 1. Cev pri toplomeru je na obeh koncih zadelana; pri vremeníku pa je le zgoraj zadelana, spodaj pa je odperta (zakaj li?) 2. V toplomeru se živo srebro zato vzdiguje, ker ga gorkota razteza, v vremeníku pa zato, ker ga zrákova teža gori tiščí. 3. Razdelitev pri vremeníku kaže palce in čertice ali linije, pri toplomeru pa le enako nárazno napravljene zareze ali stopinje. 4. Vremeník je vsak enako dolg; toplomér pa je lahko daljši ali pa krajši.

64. Rosa in slana.

Gorkota vodo v soparo izpreminja, hlad pa soparo zopet v vodó zgoščuje. Ako v čist kozarec merzle vode vliješ, tedaj se kozarec naglo ohladi, sopara okoli merzlega kozarca se urno zgostí v drobne kapljice, ki se kozarca pri-mejo. Takrat pravimo, da je kozarec potán ali rosán. Kadar je zunaj hladneje kakor v hiši, poté se šipe v oknu, to je, zgoščena vodéna sopara, ki je v hiši, je po njih legla.

Tako se naredí tudi rosa. Po dnevi se namreč zemlja in vsa zelišča od solnca sparijo ter puhté iz sebe soparo, ki se v ozračje vzdiguje in po zraku razprostira. Zvečer po solnčnem zahodu in po noči vročina odjenja, zrak se ohladí, sopare se skerčijo in zavoljo svoje teže padejo na zemljo, kjer se namnožé v kapljice, katerim pravimo rosa.

Rosa pa ne pada samo z ozračja na zemljo, temuč se dela tudi iz tistih sopar, ktere zemlja in zelišča še po solnčnem zahodu iz sebe puhté. Zemlja namreč in zelišča, ki jih je solnce po dnevi sparilo, se po solnčnem zahodu ne ohladé tako hitro, kakor zrak; torej še vedno puščajo iz sebe nekoliko sopar, ktere se precej verhu zemlje shladé, na zelišču obvisé in kapljice t. j. rosa postanejo. Tega se prepričamo, če ktera zelišča, predno rosa pada, s kako posodo pokrijemo. Zjutraj so tudi ta zelišča rosna, kakor da niso bila pokrita.

Rosa se pa le takrat na zelišča nabira, kadar ní vetra; veter namreč vse tanke sopare prežene, predno se morejo v kapljice zbrati.

Kadar kaka večja merzlota pritisne, rosa zmerzne. Zmerzli rosi pravimo slana. Kadar je nebo oblačno, ní slane, ker oblaki kakor

odeja prideržujejo gorkoto na zemlji, da rosa ne zmerzne.

Ledene cvetice, ki se po zimi delajo na oknih, naredé se iz sopar, ki so v hiši, in ki na merzlem oknu zmerznejo.

65. Večérna rosa.

Povsod je tiho, vse molčí,
Počiva vse, narava spi;
Soparčki le se zbirajo,
Cveticam roso delajo.

In zbirajo se kapljice,
In pravijo si pravljice,
Sladkó obračajo obraz,
In delajo si kratek čas.

Jaz zmerznila sem v hladni sneg,
In padla sem na uni breg;
Pol leta sem počivala,
Potem se zopet vzdignila.

Jaz bila vino sem sladkó.
Zdravilo jaz sem b'la grenkó.
Ko biser jaz svetíla se,
Napájala sem ptičice.

V očesu jaz nesrečnega
Sem bila solza žalostna.
Jaz pa sem bila še nocoj
Na pridnem čelu trudni znoj.

Pri meni so se ravno še
Igrale nagle ribice.
Jaz danes žejo trudnemu
Gasila sem popotniku.

Jaz megli sem pomágala,
Ko polje je namkala.
In jaz pa svoje ljubice
Kropila sem cvetičice.

Tako se kratkočasijo,
Da v spanje se zazibljejo. —
In zjutraj, ko se prebudé,
Je vsaka v drugem kraji že.

66. Megla in oblaki.

Voda se že ob navadni gorkoti nekoliko v sopare izpreminja. Iz morja, jezer, vod in iz vlažne zemlje tedaj vedno vstajajo sopare, ki jih pa ne vidimo, dokler so še prav tanke.

Tega se prepričamo, če vode k ognju pristavimo. Voda se segreje, in soparica se vzdiguje iz nje. Pogledjmo pa tikoma nad posodo, in soparice ne bomo skoraj kar nič videli; še le nekoliko više jo zagledamo, ko namreč že nekaj gorkote izgubi in se zgosti. Tudi sopar, ktere iz sebe dihamo, na gorkem ne vidimo, ampak samo na mrazu, kjer se precej zgosté.

Ravno tako se godí tudi s soparami, ktere neprenehoma vstajajo iz vode in družih vlažnih reči. Dokler imajo še tisto gorkoto v sebi, ktera jih je iz vode v sopare izpremenila, so tako tenke, da se ne vidijo; kolikor više pa se v ozračje vzdigujejo, toliko več gorkote izgubé, ohladé se in zgosté, da jih vidimo, in jim pravimo oblaki.

Če je pa hladno vreme in zrak merzlejši, kakor sopare, ki jih je zemlja izpuhtéla, se sopare precej nad zemljó ohladé in zgosté, da jih vidimo. Takrat jim pa pravimo megla.

Zgoščene sopare tedaj, ki ležé po zemlji, ali pa se nizko nad zemljo vlačijo, imenujemo meglo; če pa više v ozračje splavajo, pravimo jim oblaki. Prebivalci v dolini vidijo verh visoke gore zaviti v oblake; popotnik na gori pa hodi v megli.

Da so oblaki rudečkasti, črnkasti, sivi ali beli, to delajo solnčni žarki, ki jih obsévajo, ter se mnogobarvno utrinjajo na njih.

67. Dež, toča, sneg.

Kadar v ozračju, kjer oblaki plavajo, merzlota vstane, mraz oblake skrči in stisne, in zopet se izpremené v kapljice. Ker pa so kapljice težje, kakor zrak, ne morejo obviséti v

oračju, torej začnó doli padati proti zemlji, združijo se gredé še z drugimi kapljicami in pridejo kaplje na zemljo, to je, dež gre. K dežju tudi visoke gore veliko pripomagajo. Če namreč oblaki, ki so polni sopar, prav nizko po vetru gredó in do kacega visokega hriba pridejo, vanj se zadenejo in stisnejo, ter dež iz sebe dadó. Zato se lahko zgodí, da na unem kraju ravno tiste gore lepo solnce sije v tem, ko na tem kraju dež gre. Blizu morja in velikih jezer raje dežuje, kakor drugod, ker iz njih vedno vstaje veliko sopar, ktere se, če jih veter v druge kraje ne zanese, zavoljo svoje teže ne morejo dolgo časa v zraku obderžati, torej kmalu v kapljah nazaj padajo.

Dežévné kaplje niso vselej enako debele. Kadar iz prav tankih in nizkih oblakov dež gre, so kapljice prav drobne, ker se med potjo niso z drugimi sprijele in takrat pravimo, da perší. Če pa dež is višjih oblakov pride, so kaplje debelejše, ker se gredé z drugimi spopadajo — in dež rosí. Iz oblaka, kateri se naglo na kacem mestu naredí in ga vetrovi stisnejo ter dalje ženejo, pride náliv. Če se pa oblak mahoma ohladí in prav zeló stisne in prežmè, da naglo vso vodo iz sebe

na zemljo izlije, tedaj pravimo, da se je oblak utergal.

Kadar je močna sapa, vstanejo v ozračju viharji, ki oblake stisnejo, da dadó od sebe debele kaplje, ktere potem zmerznejo in kot ledene kápice na zemljo padajo. Pravimo, da gre toča. Po tem, kakor so bile kapljice debelejše ali drobnejše, je tudi toča debelejša ali drobnejša. Prav drobna zernca imenujemo sôdergo. Toča gre večidel le po leti ob viharju in nevihti, ter veliko škodo na polju napravi. K sreči le nektere kraje in bolj majhne kosove zadene. Pustimo tudi tukaj gospodariti božjo previdnost, ki z eno roko jemlje, z dvema pa daje.

Po zimi, ko je sploh večji mraz, sopare v ozračju zmerznejo in naredé oblake polne tankih kosmičev, kteri po ozračju letajo, se sprijemajo, in potem zavoljo teže na zemljo padajo, to je, sneg gre. Če sneženi kosmič ujamemo in ga skozi povekševálnik ogledujemo, vidi se kakor čudno lepa šestovoglata in prav umetno zrezkana zvezdica. Če je zrak bolj merzel, padajo zeló majhni kosmiči na zemljo; če pa ní tako merzel, padajo večji, ker so bolj mehki in se gredé spopadajo z več drugimi.

Ako je prevelik mraz, sneg ne more iti, dasiravno so oblaki polni sneženih kosmičev; ker takrat se spodnje zrakove sklade tako skercijo in zgosté, da jih sneg tako rekoč predreti in na zemljo padati ne more.

Kadar pa pred sneženimi oblaki gorák veter potegne, zgodí se, da se kosmiči že gredé raztopé, in namesto snega dež gre. Iz tega se lahko vidi, zakaj včasih na višjih hribih sneg, v dolinah pa le dež gre.

68. ElektriKa.

Če pečatni vosek ob sukno ali drugo volnato blago dergnemo, in potem nad papirnatimi kosci deržimo, kosci urno smukajo na pečatni vosek, in zopet odletávajo. Z dergnenjem se je tedaj v vosku zbudila neka moč, ktera papirnate kosce ná-se vleče in zopet odganja. Ravno to se tudi zgodí, ako dergnemo steklo, smolo in jantar. Če te reči v temi tako dergnemo, vidimo na njih neko svetlobo. Ako je pečatni vosek, kterega dergnemo, dolg in debel, in se ga dotaknemo s perstom, švigne iz njega iskrica, ki nas nekoliko zbode ali vščipne. Moč, ktera tako dela, imenuje se elektriKa: reči pa, v kterih se ta moč zbuja, imenujejo se električne reči. Imé elektriKa izhaja

od jantara, kateri se po gerški imenuje elektron. Že v starih časih so ljudje to moč zasledili.

Elektrika se zbuja in prikazuje pri električnih rečeh, ako se primérno dergnejo. Nekatere reči hitro sprejemajo elektriko, in jo tudi prav hitro razširjajo in oddajajo. Take reči imenujemo dobre električne prevodníke. K njim se štejejo: vse rudníne, voda, mokri zrak, živalska trupla i t. d. Zopet druge reči pa sprejemajo elektriko bolj počasi in le tam, kjer se jih električne reči dotikajo, potem jo pa tudi terdo prideržujejo. Imenujemo jih zato slabe električne prevodníke. Taci so: steklo, vse smole, svila, suhi zrak, maščobe i t. d.

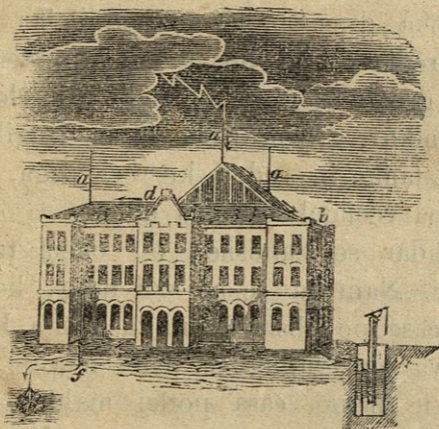
To, kar se pri električnih rečeh vidi v majhni primeri, pokaže se veliko in mogočno ob hudem vremenu. Ako se namreč zračne sopare ohladé in izpremené v mehurčke, nabira se na njih elektrika, v debelih in velikih oblakih je je včasih prav veliko, posebno če se soparni mehurčki združijo v veliké oblake. Če tak oblak blizu drugega ali pa tudi blizu zemlje pride, in sicer, če iskra iz oblaka v oblak švigne, pravimo, da se je zabliškalo; ako pa švigne iskra iz oblaka na zemljo, pravimo, da je treščilo ali da je

strela udarila. Najraje treska v visoke stvari in v bolj dobre električne prevodnike. V visoke reči zato rado trešči, ker so najbliže viharnega oblaka; v dobre električne prevodnike pa zato, ker po njih elektrika najhitreje pride do vlažne zemlje. Zvoníki, visoke hiše, samotna in visoka drevesa, dim iz dimnika in celó dež naredí večkrat blisku pot, po kateri trešči. Potem gre in šverka okoli najboljših električnih prevodnikov, gre po žlebovih in drugih terdih rečéh: tanke in rudninske reči vžiga, ljudi in živali pa večjidel nagloma ubije.

Kadar se zablisne, ob enem tudi za-germí. Nam pa se ne zdi tako, ker še le nekaj časa po blisku grom zaslišimo. Dervarja, ki derva cepi, vidimo od daleč najprej mahiniti, in še le nekaj časa potlej mahljaj slišimo. Kadar kdo daleč od nas ustrelí, vidimo najprej ogenj iz puške, in potem še le zaslišimo pok. Luč nam tedaj veliko hitreje pride do očes, kakor pa glas do ušes. Kadar vidimo blisk, je gromni glas še med potjo, in še le pozneje pride do nas.

Blisk in germenje nam zrak čisti, zemljo pretresa, pomnožuje rast in rodivnost, ter je velika dobrota božja, akoravno nas naudaje s strahom in trepetom.

Dober váruh od strele je strelovòd, ki ima na visokem droggu iz kotlovíne narejeno in pozlačeno sulico. Strela šine v ta nastavljeni drog, in se odpelje po železni ali kotlovínski šini v zemljo.

Strelovòd.

Ta električna moč pa se [tudi posebno čudno rabi pri telegrafih ali daljnopisih. Od velikih mest napet je ob cesti po stebreh bakreni (kotlovínski) drat v daljnje kraje in po tem dratu šine električna iskra iz kraja v kraj, kamor daljnopisec hoče. — Oj, kako čudne moči je Bog ustvaril, da jih človek zasleduje in v svoj prid obrača!

69. Božje varstvo.

Bil je vroč poleten dan. Neki kmet je oral. Po šoli pride tudi sinek pogledat k očetu na polje. Pa kmalu se je jelo napravljati k hudemu vremenu. Nebo se je zatemnilo s črnimi oblaki. Sliši se že od daleč bučeče germenje. Čedalje terje germí, in kmalu začnejo padati debele kaplje na zemljo. Oče pravijo tedaj sinu: „Stopi malo pod un le hrast, nevihta bo kmalu minola!“ Toda nevihta biva še hujša, in dež začne liti, kot reka z neba. Tudi oče pusté konje, in gredó pod hrastovo streho. Blisk in germenje pa je splašilo konje, in dirjali so čez plot in log. Oče skočijo hitro izpod hrasta za kónji, in tudi deček steče za njimi. Komaj pa sta bila oba kakih dvajset korakov od hrasta, strela v hrast udari in ga razkolje ter raznese od verha do tál. Oče in sin padeta omotena na tla; toda kmalu se zopet zavesta. Otéta sta bila nagli in strašni smerti.

Tretji razdelek.

Človek in družtvo ljudi.

70. Človeško telo.

Čudno in modro je ustvarjeno človeško telo. Vsak del ima svoje posebne lastnosti, in vsak ud ima svoja opravila. Vse skupaj pa je zalo in umetno delo neskončno modrega stvarnika.

Podstaje telesa so kosti, ktere so po vsem telesu razstavljene, in deržé život, da se ne zruši. Mišice po telesu so to, kar imenujemo meso. Kite so životu vezi, ki rastejo iz mesa in vežejo in ovijajo kosti; nategujejo se in kerčijo, ter delajo, da lahko gibljemo roke in noge, da sédamo, légamo in da vstajemo, ako smo čversti in zdravi. Kite in mišice so zeló gibljive in močne; toda treba jih je že od mladih let vaditi in krepčati. Žile so votle cevi, po kterih kri teče po vsem životu. Živci so prečudne žilice, ki izhajajo iz možganov in iz herbta po dve in dve po vsem životu; s témi čutimo, z drugimi se pa gibljemo. Ako možgane kaj stisne ali

pretresne, ali če se čutni živci (čutnice) na kakem kraju prerežejo ali prevežejo, človek nič ne čuti, in se ne zavéda. Z živci se pa tudi gibljemo; zato oterpne tist ud, kteremu se gibni živec (gíbnica) ukončá. — Pregrešne navade, ali strasti, jeza, tegota, strah, nečisto djanje in vse močne pijáče slabé in kvarijo zdravje.

Koža je odeja človeškega telesa in ima brezštevilo veliko luknjic, ki jim pravimo pótnice. Po teh luknjicah potimo iz kervi vodén sopúh.

Teló se razdeljuje na tri poglavitne dele, kteri so: glava, trup in zunanji udje.

Glava je visoka čuválnica človeškega trupla. Verh in zadnji del glave odevajo lasjé. Sprednji očitni del se imenuje obraz ali obličje. Za čelom so možgani, ktere zakriva koščena čepinja. Iz možganov izhajajo živci po vsem životu. Ako bi možgani bili kaj ranjeni, človek omedlí; tudi lahko izgubí pamet ali še célo umerje. — V glavi so najimennejša čutila: oči, ušesa, nos in usta z jezikom. Usta imajo dve čeljusti, zgornjo in spodnjo, v kterih stojí 32 zób. Štirje sprednji zobje vsake čeljusti odrezujejo ali odgrizajo jedila. Za njimi je na vsaki strani v zgornji in spodnji čeljusti oster podóčnik, potlej pa po

5 ploskih in gerbavih kočnikov, kateri drobé in meljejo. Blagor mu, kdor ima zdrave in čverste zobé, da lahko živež grize in žvéči, kar zdravju posebno dobro tekne. Treba je tedaj dobrih zób prav skerbno varovati, ne premerzlega piti, ne prevročega jesti in ne gristi preterdih reči. Tudi večkrat izmivati zobe, posebno po jédi, je dobro in potrebno.

Trup nosi glavo na vrátu, in obseza persi, trebuh pa herbet. Vrat je toliko gíbičen, da lahko gibljemo glavo, pa je tudi tako močán, da lahko nosimo veliko težo. Herbtanec je močán steber, pa tudi gibljiv, in ima na vsaki strani po 12 réber, ktere kakor močán, spleten koš oklépajo serce in pluča ter narejajo persi. V spodnjem životu je trebuh, v katerem so želodec in čeva.

Zunanji udje so: roke in noge. Vsaka roka ima zgornjo in spodnjo ramo, kateri se deržite na komolcu, in vsaka ima dlan in pet perstov. Roke so čudno in umételjno ustvarjene; ž njimi si človek služi živež, in ž njimi lahko naredí mnogo lepih reči. Kdo bi ne povzdignil hvaležno svojih rok, in bi ne hvalil ljubega stvarnika za svoje dobre in zdrave roke! — Trup nosijo noge. Na kolenih klečimo; nad kolenom je stegno,

pod kolenom pa so piščal in méča. Pod gležnjem je stopálo, ki obseza peto, podplat in pet perstov. Podplatje so toliko žilavi in močni, da nosijo vso težo trupla. Kdor hoče imeti zdrave noge, naj jih ohranjuje tople ter naj jih varuje mokrote.

71. Zdravi udje.

Jože, čevljarski pomagávec, je popotoval po deželi. Neki dan pride ves truden in spehan k gostilnici. Ukaže si prinesti kozarec piva *) in kos črnega kruha. Ní mu bilo kaj po volji, da je mogel peš hoditi, in da si ní mogel privoščiti kaj boljšega.

Kmalu za njim se pripelje lepa gosposka kočija, v kateri je sedel premožen mož visocega stanú. Dá si prinesti kos merzle pečenke in masljic najboljšega vina. Vse to použije v kočiji.

Jože ga prav zavidno pogleduje in si misli: ko bi se pač tudi meni tako godilo! Tujec to zapazi in reče Jožetu: „Ali bi morda rad menjal z menoj?“ — „Zakaj ne?“ Jože nepremišljeno pravi, „le stopíte, gospod, iz kočije, in dajte mi vse, kar imate; tudi jaz vam dam, kar je mojega.“ Tujec ukaže svojemu strežniku, naj ga vzdigne iz kočije. Ali žalosten pogled! Njegove noge so vse mrtvoudne; ne more stati ne stopati, temuč strežnik ga mora deržati tako dolgo, da mu prinesejo bérle, na ktere se je opiral.

*) pivo ali ol.

„Ali te zdaj še mika, da bi menjal z menoj?“ vpraša tujec Jožeta. „Bog me varuj tega,“ pravi prestrašeni Jože; „moje noge so mi ljubše, kakor sto in sto konjskih. Tudi rajši jem črn kruh, in sem sam svoj gospodar, kakor pa da bi imel pečenko in vino, in bi me mogli drugi voditi, kakor otroka. Z Bogom, gospod!“

S temi besedami se Jože posloví in vstane, da bi odšel. „Prav govoriš,“ še pravi tujec; „ako bi mi ti mogel dati svoje zdrave noge, dal bi ti jaz za nje svoj voz, svoje lepe konje, svoj denar in vse, kar imam. Ubog pa zdrav človek je srečnejši, kakor pa bogat hromec.“

72. Serce, pluća in želodec.

Kri, ktera človeku toploto, sok, moč in rast daje, teče po ciplah ali o d v ô d n i c a h od serca po vsem životu, po kervnicah ali d o v ô d n i c a h pa zopet nazaj v serce. Ta kervotok terpi, dokler človek živi, in je tedaj vir človeškega življenja in zdravja. S e r c e je v persih na obe strani zavito v serčno mreno, in ima dve posodici, v kateri kri zajema, se razprostira in zopet stiska, in tako pošilja kri po vsem životu. Zatorej se tudi čuti, da serce bije. Pri malem otroku udari serce v eni minuti po stokrat; pri odrastlih ljudeh pa udari le po sedemdeset do osemdesetkrat.

Ako serce prenašlo bije, naznanja, da človek ni prav zdrav. To pozná zdravnik po odvôdnici *), ki jo potíplje. Pregrešne navade in hude strasti pokvarjajo kervotok, in krajšajo življenje; varovati se jih je treba.

Pluča so človeku meh, in odevajo serce po vsaki strani, ter napolnjujejo persi. S pluči dihamo in potezamo zdravi zrak skozi dušnik ali sapnik in pihamo škodljivo sapo iz sebe. Pluča so mehka, imajo dve strani, in so polna shrambic, v katerih se zrak druží s kervjo, ter jo poživlja in krepčá. Zdrav, čist zrak zeló tekne človeku in daje življenju novo moč. Treba je tedaj pogosto okna odpirati in stanovanice prevetrovati, posebno tam, kjer je več ljudi skupaj. Tudi ni zdravo, persi stiskati ali ko pišeš, naslanjati se na nje; tesne persi so slabe. Ako kdo preveč téka, skače, pleše ali če pije preveč vina ali žganja, prenapolnijo se pluča s kervjo, in tak človek lahko nevarno zbolí ali še celó umerje. Če je v plučih kri prevročá, rada se vnamejo; in če se kdo vroč prenašlo napije, ter se prehitro shladí,

*) Žile „odvôdnice“ ali „ciple“ namreč bijejo (cipajo), žile „dovodnice,“ tudi „privôdnice“ ali „kervnice,“ pa ne. Le-tém se pravi „kervnice“ posebno zato, ker se po smerti kri le v njih nahaja.

kri se v pluča sesede, da ne more dalje po žilah, ter pluča začnejo gnjiti in se gnojiti. Naduha ali pa jetika potem človeka spravi pod zemljo. Zrak gre v pluča iz nosnice ali iz ust skozi dušnik. Dušnikov zgornji nekoliko debelejši konec se imenuje kerhelj, in se ob požiranji gori in doli premika. Zraven dušnika je goltanec*), skozi kterega požiramo. Da pa kaj jedí ali pijače v dušnik ne pride, ima zgoraj pokrovček. Kadar dihamo, je pokrovček odpert, kadar pa požiramo, se zapre, in jed čézenj v goltanec smukne. Jeziček pa brani jedilom in pijači v nosnici. Če pa količkaj jedí ali pijače v dušnik pride, ali kakor pravimo, če se nam zaletí, tedaj precej zakašljamo, ter jo s kašljem iz dušnika izpravimo, sicer bi se zadušili. Kadar sapo skozi dušnik izženemo, lahko se oglasimo, govorimo ali pôjemo. Kakor dušnik bolj ali menj napnemo in sapo z večjo ali manjšo silo dajemo, je tudi glas v govorjenji in petji tanjši ali debelejši, močnejši ali néžnejši. Govor je velik dar božji, kterega živina nima. Govorimo le vselej vse prav in pošteno!

Želodec je kuhar človeškega trupla, in je pod srcem nad čévi. Želodec dobiva živež iz ust po goltancu, ga dobro prekuha, ter soku

*) tudi ječnik in požiravnik imenovan.

podobnega čevom pošilja. Žolč, ki izvira iz jeter, loči iz jedilnega soka, kar je redivnega v njem, v mlečnati podobi; to se združi s kervjó, ktera po svojem vednem krogotoku donaša slehernemu udu primérno hrano; kar pa je nepridnega, čeva iz života odpravljajo. V rá nica, ktera je na levi strani blizu réber pod želodcem, slabo kri sprejema, jo jetrom pošilja ter pripomaga k napravljanju žolči. Obisti ali ledvice ležé v ledjih na obeh stranéh. Čeva, kterih se namota šestkrat toliko, kakor je človek dolg, so drobna in široka, čedno povita v mrenico in herbtancu prirastla, da se ne zamotajo, in da ostanejo neprenehoma mokra in topla.

73. Čuti.

Človeško telo ima pet čutov, s kterimi čutimo in spoznavamo zunanje stvari. Ti le so: vid, sluh, voh, okus in tip.

Oči pod čelom so nam okna, da gledamo in se veselimo mnogih lepih reči. Oko je okroglo, kakor drobna jagoda, in ima v sebi mnogo kožic, ktere mu hranijo potrebne tekočine. V sredi očesa je neko leči podobno zernce, ki je čisto in svetlo, kakor kristal, in ga zato kristalno lečo imenujejo. S pomočjo te lečice

se zunanje stvari, ki jih gledamo, v očesu izobrazajo, in s čutnico, ki od tod drži v možgane, se jih zavédamo, to je vidimo jih. Oči so žlahten in zeló občuten ud našega telesa. Modri stvarnik jih je zato v koščene jamice postavil, jih je zgoraj in spodaj ogernil s trepálnicami, da jih varujejo, in jim je dal obervi za streho, da bi jim vroči pot od čela ne škodoval. Oči je treba varovati, ter ne brati v mraku, ne na solncu ali v tacem kraju, kjer se preveč bleščí. Predrobno delo in predolgo napenjanje oslabí oči, in prisili naôčnike nositi. Če tekočina v očesu usahne ali izteče, človek oslepí. Tudi mrena dostikrat oko preraste in vzame človeku ljubo luč. Slepec je velik ubožec.

Ušesa so sluhu dvojna stranska vrata. Lepo so okročena, kakor polževa hišica, po kateri glas zadoní na znotranjo, bobnu podobno kožico, da slišimo. Ušesno maslo brani, da nam kaj v uhó ne zaleze, in da preostra sapa sluhu ne škoduje. Preblizu ušes streljati in pokati, ní zdravo; tudi zaušnica lahko ogluší človeka. Prehudi vetrovi posušé ušesno maslo, in nas po malem oglušé. Nekteri otroci že na svet pridejo gluhi, in taki pozneje tudi ne morejo govoriti, ker ne slišijo, kako drugi

govoré. Modri učeniki pa tudi nemoglušce izučé, da znajo pisati, brati in včasi tudi kakšno besedo izgovarjati. Nemoglušči, posebno če niso izučeni, so veliki reveži na svetu. — „Uho, ki sliši, in oko, ki vidi, naredil je Gospod,“ pravi Salomon. Velik, velik božji dar je uho! Le radi poslušajmo dobre nauke in nikoli ne odprimo ušes hudobnim rečem.

Nos v sredi lica je čuvaj, ki z nosnicami voaha in sodi, česar oko ne more, če kaká stvar diši ali smerdí, jeli dobra ali ne. Nos nam tudi pomaga razločneje govoriti. Premočno dišeče cvetice in druge take dišave so škodljive; od njih bolí glava, in tudi omótica človeka lahko prime. Včasi pa se tudi bolnik poživi, če se mu dá povohati kaka močna dišava.

Usta so poglavitna vrata, skozi ktera gre sapa in živež v človeka. Jezik je vratar, ki s svojimi ostrimi bradavicami vse okusi, ter presoja in pové, kaj je dobro, kaj ní. Okús nam naznanja sladko in grenko, kislo ali žarko. Če jezik ní čist, ní tudi pravega okusa, in jed se ne prilega. Nad jezikom je nebo, polno žlez, iz kterih se sline cedijo. S slinami pomočimo jedila, da nam boljše téknejo.

Ako je človek zdrav, čuti po vsem životu

skozi čutnice. Čutimo merzlo in toplo, mehko in terdo, golo in kosmato; le nohtjé, lasjé in kosti ne čutijo. Najbolj tanko čutimo na koncéh perstov, s kterimi tudi ubogi slepci tipáje poznajo denar in berejo še celó bukve, ktere so nalašč narejene takim uboščekom. Tudi predica čuti s persti, če je nit zadosti tenka ali ne.

Tako je stvarnik človeku dal pet čutov za pet dragih talentov, da bi jih prav modro rabil, da bi ž njimi koristil drugim in sebi, in da bi veliko dobrega storil za časno in večno življenje.

74. Kaj imam.

Očesi dve imám, ki bistro gledate svetló, zdaj zemljo, zdaj lepo nebó, da lahko vse poznam. Oči so ljubi, božji dar; le greha gledati nikdár!

Ušesi dve imám; kar ljuba mati rečejo, al' dobri oče vprašajo, odgovor hitro dam. Ušesa so tud' božji dar; poslušat' greh me Bog obvar'!

'Mam jezik od Bogá, da lahko pojem, govorim, potožim se in zakričim, kjer je kaj huđega. Obrača se mi jezik rad; pa ne opravljat', ne lagát'?

'Mam tudi roki dve; na vsaki perstov pet, ž njim' pisat', vsako reč prijet'; prav zdrave ste obé! Ž njim' delati, ne pa igrát'; ž njim' služiti, pa ne jemát!'

Dve nogi tud' imám, da lahko hodim in stojím, od doma grem, nazaj hitím, se kamorkol' podám. Potepat vendar se ne grém, in škode delatí ne smem.

Imám še eno reč, mi v persih kljuje dni, noči, — sercé, ki ljubiti želí, kar mu je najbolj všeč. Naj ljubi moj'ga Jezusa, ker me otroka rad imá!

75. Skerb za zdravje.

Zdravo telo je najboljše blagó na zemlji. Mladi ljudje velikokrat premalo premislijo, kako velik dar in velika dobrota je zdravje. Tudi ne vedó, kako naglo se zapravi ljubo zlato zdravje, in kako kmalu si človek nakoplje bolezen ali pa še smert. Veliko mladih ljudi se že pokvari v prvi mladosti, da so ves čas življenja nadložni, ali pa morajo prezgodaj iti pod černo zemljo, zato ker se niso varovali in so nerodno živeli. Tudi Bog sam zapoveduje, da moramo za zdravje skrbeti. Kdor hoče tedaj po božji volji za zdravje skrbeti, naj se ravna po teh pravilih:

1. Bodi, kolikor je mogoče, v čistem in zdravem zraku.

2. Bodi zméren v jedi in pijači. Ne jej in ne pij nikoli več, kakor toliko, kar potrebuješ v življenje. Potrebno je vsako jed dobro zgristi in prežvečiti, zato da že-

lodec jed laže prebávi, in da nam živež bolj tekne. Prevročé ali premerzlo in tudi pre-mastno ní zdravo. Ne jej tudi nikoli nezrelega sadja in nobenih jagod, gob in drugih zelišč, katerih ne poznaš; veliko stvarí je zeló strupenih. — Nikoli ne pij, kadar si vroč, pa tudi ne pij vode na vsako jed, da se ti želodec ne prehladí in da ne dobodeš merzlice. Čista studenčina je najboljša pijača mladim ljudém. Nobena močna pijača, naj si bo pivo ali vino, ne prilega se mladini. Posebno pa je žganje velik strup vsacemu človeku.

3. Varuj se, posebno v mladih letih, škodljivega tobaka. Od tobaka zobje sperhnó in se toliko hitreje zdrobé, kolikor prehitro je kdo začel tobak kaditi. Tobak tudi suší persi, iz katerih tobakar več ali manj svojega zdravja izpljuje, če ní posebno tolstega života. Tobakarjeva kri se skalí, usmrádi sapo, slabí želodec ter manj ali več krajša življenje.

4. Ne prehlajaj se. Če ti je vroče in se potiš, ne razpravljaj se, in ne hodi v tak kraj, kjer veter vleče, temuč po malem se izprehajaj in ohlajaj. Nezdravo je s pomladi in jeseni ležati na mokri ali hladni zemlji. Tudi kopati se je nezdravo, dokler je še kdo prevroč in se še ni ohladil. Po zimi prehitro iti

iz mraza na vročino, je zelo škodljivo, zato zmerzlega človeka ne denejo na toplo, ampak ga zakopljejo v sneg, da se počasi odtaje. Kdor ozébe, ne sme iti za peč, temuč naj ozeblíno dergne s snegom, ali pa naj premerle ude obeže z mokro platneno obezo.

5. Ne bodi pretesno oblečen. Pretesna obleka tiščí in opovira kervotok po životu. Pretesna obutal pokvari noge, in pretesni modreci so krivi persnih bolezní. Tudi pretoplo oblačilo ní zdravo mladim ljudém. Pretopla obleka nareja, da se mladi čovek razvadi in pomekuži, in mu potem škoduje že vsaka sapica. Glavo, vrat in persi le prav lahko pokrívaj, trebuh in noge pa ohranjuj tople ter se varuj, da ne boš imel mokrih nog.

6. Bodi v vseh rečeh prav čeden in snažen. Snaga je prijateljica ljubega zdravja; nesnažnost pa mu je velika sovražnica. Nesnaga zamaže potne luknjice, da se život prav ne izpotí, in to napravlja bolezní. Ako hočeš imeti svetle oči, zdrava ušesa in zobé, glavo in noge, le pridno jih umivaj.

7. Delaj pridno, pa tudi počivaj ob svojem času. Počitek je človeku tako potreben, kakor živež. Zmérno spanje daje človeku moč in zdravje; neizmérno poleanje pa je nezdravo

in oslabiljivo. Delo in hoja nam oživlja in krepčá ude; lenoba pa nas dela otožne in bolehné.

8. Pomisli pa tudi, da sveta čednost ohranja ljudi krepke, zdrave in vesele; strast pa jih kazí ter dela revne in nesrečne. Bolezen in prezgodnja smert je gostokrat šiba za pregrešno življenje. Nedolžen človek je zadovoljen, zdrav in vesel, in bode dolgo živel.

76. Človeška duša.

Duše sicer ne vidimo, ker ní nič telesnega, vendar pa se nam naznanja po svojih delih. Duša čuti s peterimi čutili našega života; gleda z očmi, sliši z useši, okuša z jezikom, voha z nosom in čuti po vseh udih. Ako se duša loči od telesa, človek umerje, in merlič ne vidi, da-si ima oči, ne sliši, da-si ima ušesa, zato, ker nima duše.

Kar je duša videla, slišala ali čutila, to si lahko še pozneje pred oči postavi ali misli. Recímo: Vašega konja ste doma že večkrat videli; zdaj ga sicer ne vidite z očmi, vendar pa si ga mislite, kakšen je. V mislih ga zdaj gledate, kakor ste ga večkrat z očmi videli, ali kakor pravimo, stavite si ga pred óči. Kako reč v misli gledati ali si jo pred óči staviti,

pravi se tudi: pomisel o kaki reči imeti, n. pr. vi imate zdaj pomisel o vašem konji.

Človek podobe tistih reči, ki jih je videl, slišal ali občutil, v glavi hrani, ter jih pomni. Kdo ne pomni, kako lepo in veselo je bilo lani o veliki noči ali pa o dúhovem? Dobro še vemo, kako sladke so bile zrele češnje in kako prijetno so nam dišale nabrane sladke jagode. Dušna moč, ktera nas spominja tega in unega, imenuje se spomin. Spomin je velik božji dar. Prav žalostno bi bilo, in kaj bi začeli, ako bi ne mogli pomniti, kar se naučimo! Kdor pa hoče vse dobro pomniti, mora tudi vse prav zvesto poslušati, kar se mu dokazuje in pravi. Čutila donašajo duši posamezne podobe, ktere potlej spomin hrani.

Razum potem vse te podobe v red deva in med saboj primérja. Videl si, recimo, zeleno pérje, zelen travnik, zeleno sukno; veš tedaj, kaj ti znáči beseda: zeleno in kaj si moreš misliti ž njo, to je, imaš pojem o zelenem. Tako imamo še stotero in stotero pojmov. Dobro vem, kaj si moram misliti o besedi: miza, stol, okroglo i t. d., in gotovo ne bom premenil nobenega teh pojmov s kakim drugim. Z razumom delamo pojme. — Z razumom pa tudi lahko pre-

tehtujemo in sodimo, to je, lahko pripovedujemo o stvaréh, kaj so, kakšne so in kaj delajo. Če si mislimo konja, lahko sodimo in rečemo: konj je domača živina, je močen, vleče voz i t. d. — Z razumom pa tudi naša duša lahko sklepa, to je, lahko nareja iz dveh razsodeb tudi še tretjo, na priliko: vsak človek mora umreti; tudi jaz sem človek: zatorej moram tudi jaz umreti. Moremo pa tudi sklepati iz učina na vzrok, na priliko: če je po zimi hiša gorka, lahko mislimo in sklenemo, da je bilo zakurjeno v peči. — Razum je tedaj tista dušna moč, s katero kako stvar spoznavamo, sodimo in sklepamo o njej.

Ako vam kdo pravi: Storite to, kar vam zapovedujejo starši, — lahko hitro umete, da je to prav in resnično. Če pa vam kdo reče: Ní vam treba storiti tega, kar so vam zapovedali starši, — lahko zopet umete, da ní govoril prav in resnično. — Ako vselej storite to, kar vam zapovedujejo starši, veste sami, da delate prav in dobro. Če pa ste staršem nepokorni, lahko veste, da ne delate prav, ampak krivično in hudobno. To vse spoznava duša. Tista dušna moč, s katero tedaj človek razločuje pravo od nepravlega, imenuje se pamet ali um. Pamet je velik božji dar. S pametjo tudi človek lahko

razsodi, da niso ljudje naredili živali in zelišč, solnca, lune in zvezd, temuč da je vse to ustvaril Bog, da je ustvaril tudi človeka, in vse, kar se vidi in ne vidi. S svojo pametno dušo človek lahko spozná tudi Boga, svojega najljubšega očeta.

Pirhi ali pisanke so zeló všeč otrokom; vsak bi rad imel svoj pireh o veliki noči, to se pravi, otrok želí pirha, in ima moč želénja. Ima pa moč tudi studiti to, kar mu ní všeč. Bog je dal človeku prosto voljo, da lahko izvoli, kar je prav, če se mu tudi ne ljubi in mu ní všečno; pa tudi lahko opustí, kar je hudo, če ga tudi še tako mika in vabi. Ta dušna moč je najplemenítejša, in daje človeku največjo vrednost, če vse po pravici želí, izvoli in stori, kar koli more. Ako hočemo imeti pošteno in prosto voljo, ne smemo dati gospodariti meseni poželjivosti, ter si ne dovoliti vsega, česar hoče naše slabo želénje. Človek si mora pogosto kaj pritergati ali odreči; mora se skerbno premagovati in storiti, kar je prav, če tudi bi bilo to zeló težavno.

V glavi, pravijo, imamo razum in pamet; iz serca pa izvira želénje in volja. Ako je serce dobro, čisto in pošteno, so tudi dobre naše misli in želje. Kokoršno pa je naše serce, taka je

tudi naša volja. Kristus pravi: „Kogar je polno sercé, usta govoré; dober človek prinaša dobro iz dobrega zaklada; hudoben človek pa prinaša hudo iz hudega zaklada. Blagor jim, kateri so čistega serca; Boga bodo gledali.“

77. Vest.

„Otroci! dobra vest je mehko zglavje, na katerem se sladko spi in počiva in potlej lahko umerje,“ djali so neki gospod učenik svojim učencem, „skerbite za dobro vest!“ „Kaj pa je dobra vest?“ vprašajo učenci. V odgovor jim povedó učenik to lično povest: „Neki oče pošljejo svojo hčérko Micko v prodajálnico, da bi zamenjala bankovec za 10 goldinarjev. Prodávavec naglo našteje denar, in Micka ga vzame, ter odide. Po poti pa vendar tudi še sama denar prešteje, in dobí en goldinar preveč. Uštel se je prodávavec, misli deklica, kaj bom storila? Ne bo pogrešil enega goldinarja, če ga obderžim in drugih 10 goldinarjev dam očetu. Toda Bog ne daj! Ne smem vzeti in obderžati tega, kar ní moje, in bilo bi kakor ukradeno. — Tako pomisli blaga Micka, oberne se, zdirja k prodávavcu, in mu verne goldinar, za kterega se je bil zmotil. To se prodávavcu tako dobro zdi, da pošteno deklico prav lepo pohvali, in

ji ta goldinar podari. Prav priserčno je veselilo tudi Micko, in tudi znotraj jo je nekaj hvalilo, da je tako naredila in prav storila. — Kdo li je ukazal deklici, naj si ne obderži tujega denarja? Vest jo je opominjevala. — Kdo je tudi znotraj hvalil blago deklico, da je bila tako vesela? Hvalila jo je dobra vest, to je, znotranji božji glas, ki nas svarí hudega in nas graje, če storimo hudo, pa nas tudi hvali za dobro delo. — Dokler se varujemo hudega in storimo dobro, imamo dobro vest; ako pa storimo greh, imamo nemirno in hudo vest.“

*Poslušaj svojo vest zvestó,
Te prav vodíla vedno bo;
Sercé, ki čisto vest imá,
Je polno slada rajskega:
Nečista vest pa vedno skli,
Pokoja nima dni, noči.*

78. Stanovi.

Bog je ustvaril lepi raj, in ga je dal Adamu, da bi ga obdeloval. Bog je tedaj delo človeku odkazal že v začetku, da bi si ž njim potrebni živež dobival. Tudi mi si z delom potreben živež služimo, in kdor ne dela, pravi sv. Pavel, naj tudi ne jé. Adam je grešil, in lepi raj se je izpremenil v težavno, solzno dolino. Pravični Bog je djal človeku:

„Živil se boš v trudu vse svoje dni, in v potu svojega obraza boš kruh jedel, dokler se ne poverneš v zemljo, iz ktere si vzet.“ Od tistega časa je težavno delo naša osoda; težavnost dela je kazen greha. Voljno jo moramo terpeti in prenašati, da na tem svetu zado-
stujemo za grehe. Pridno delati nam bodi čast, postopati pa gerdo in pregrešno. Delo nas varuje mnogih grehov, zakaj lenoba je vseh grehov začetek. Vsacega človeka največja dolžnost je: Moli in delaj!

Človek sam ali pa kaka sama družina si ne more dobavljati in pripravljati vsega, česar je treba v živež, obleko in stanovanje. Tudi najbolj premeten in močen človek bi si ne mogel sam sezidati hiše, niti sam narejati obleke, in še kruha, ki ga vsak dan potrebuje, ne bi si mogel pripravljati, ako bi sam bil. Prav dobro tedaj in še celo potrebno je, da več ljudi skupaj živí na enem kraju. Nekatere družine pridelujejo živež, druge delajo obleko, zopet drugi ljudje stanovanja, ter še drugi narejajo mnogoverstno orodje in take reči, ktere se ne dobodo na vsacem kraju.

Vse, česar potrebujejo ljudje v življenje, je od Boga. Ljubi Bog je ustvaril rodovitno

zemljo, mnoge rastline in živali vsakoverstnih plemen; ljubi Bog ohranjuje vse to, in tako vedno po očetovo skerbí za nas, svoje otroke.

Nekteri ljudje se ne bávijo z drugim, kakor s tem, da obdelujejo zemljo in pride-lujejo živež. Delajo po polju, po travnikih, po vertih, v gozdih in se bávijo z živinorejo. To so kmetje ali kmetovávci.

Drugi se bávijo s tem, da izdelujejo zémelj-ne pridelke v drugo blago, ter napravljajo stanovanja, obleko in mnogotero orodje. Takim pravimo rokodelci, obertniki.

Zopet drugi zémeljne pridelke in druge reči, ki jih delajo rokodelci, skupujejo ter jih prodajejo takim, kateri jih nemajo. Takim ljudém, ki kupujejo in prodajejo, pravimo kupčevávci ali tergovci.

Delo ali opravilo, ktero si človek izvoli do konca svojega življenja, imenuje se njegov stan ali poklic. V vsaki deželi so ti trije človeški stanovi: kmetski, rokodelski in tergovski. Zraven njih pa so še drugi stanovi, posebno duhovski in uradniški. Duhovski stan je Kristus postavil, da nam oznanjuje njegov nauk, delí svete zakramente,

ter nas vodi k bogoljubnemu življenju. Zraven duhovske gosposke je pa tudi še deželjska ali svetna gosposka, ktera skerbí in varuje, da se v deželi vse lepo, redno in varno godí in zveršuje. Ti svetni vikši ali uradniki imajo tedaj svoj uradniški stan. Potem je zopet kralj ali cesar, kterega nam je Bog postavil za najvišjo svetovno gosposko. Čez vse pa je Bog, kralj vseh kraljev, kateri čuje in sodi, kako sleherni izpolnjuje dolžnosti svojega stanú.

Dober človek in kristijan je priden, delaven in zadovoljen v svojem stánu, zraven pa tudi spoštuje vsak drugi stan. Pokoren je svoji duhovski in deželjski gosposki, udán in zvest svojemu cesarju, ljubi vsacega človeka, kakor samega sebe, in Boga ljubi čez vse.

79. Občina.

Kraj, kjer stanujemo, je mesto, terg ali je vas. Tu živí skupaj več družin; vsaka ima svoje hiševanje, in vse so tako združene, da pomagajo druga drugi, in da vse opravljajo ter storé, kar en sam človek opravljati in storiti ne more. Z združenimi

močmi se storí marsikaj, česar posameznim ní mogoče.

Vsi stanovávci enega kraja pomagajo drug družemu in imajo skupaj marsiktere pravice in dolžnosti. Taka zveza se imenuje občina, soseska ali srenja. Veliko je opraviti za občinsko korist; vsak posamezni ud ne more vsega tega sam opravljati in storiti. Zavaljo tega so pri vsaki občini odločene nekatere osebe, ktere v imenu vseh drugih občánov preskerbujejo občinske stvari. Te osebe so župan in svetovávci. Županstvo je občinska gosposka. Ona priséza na Boga, da bo vestno in zakoníto (postavno) skerbela za občinsko blagost, in da bo nepremično udana in zvesta svojemu presvetlemu cesarju.

Pokorni ud občine povišuje občinsko blagost, nepokorni pa jo izpodkopava in pripravlja nemir v občino, popači druge s svojim slabim zgledom, in je vreden kazni. Da je v občini vse rédno in mirno, treba je kaznjevati tacega, kdor ní miren in réden, kakor drugi. Tako mora biti v vsaki družini, v šoli in v občini.

Vse to, kar je potrebno in koristno občinskim stanovávcem, mora občina presker-

bovati. Najiminitnejše poslopje v vsacem kraju je cérkev, kamor se shajajo stanovávci k očitni božji službi, kjer se opravlja daritev svete maše in kjer se shranjuje presveto rešnje telo. Občina mora za svojo cérkev skerbeti, da je čedno in spodobno opravljena. Ako ima občina lepo in spodobno cérkev, kaže, da ima tudi pobožnega duha.

Ravno tako mora občina skerbeti tudi za šolo ali učilnico, kjer se občinski otroci učé in vodijo, da bi kedaj bili modri in pošteni ljudje.

Kjer je več ljudi skupaj, tam je tudi treba paziti, da se ne razdere mir, in da se nikomur ne dela kaka škoda. To mora skerbeti občinsko županstvo. Za vse to pa je treba previdnosti, truda in tudi denarja. Občinsko županstvo skerbí za korist vse občine, posamezni udje pa mu morajo pomagati z denarjem in tudi z delom, če je treba. Vse to se mora na tángo in zakonito dajati.

Vsi stanovávci enega kraja ali tudi iz več krajev skupaj, ki so pridruženi k eni farni cérkvi, imenujejo se farna občina ali fara. Vikši pri vsaki fari so gospod fajmošter. Oni skerbé posebno tudi za dušno srečo

svojih faranov, in se imenujejo tudi duhovni oskerbnik ali duhovni oče. Fajmošter so tedaj duhovna gosposka v svoji farni občini. Oni učé kerščanski nauk, oznanjujejo božjo besedo, opravljajo očitno božjo službo, delé svete zakramente in spremljajo mertve na pokopališče. Duhovni pospod pomagajo svojim faranom pri vseh rečéh od zibeli do groba, in so tedaj njih velik dobrotnik. Dobri farani spoštujejo svojega duhovna, kakor svojega pravega očeta, in duhovnik jih imajo za svoje farne otroke.

80. Deželna ali deržavna oblast.

V vsaki hiši in v vsaki soseski mora kdo biti, da zapoveduje, kdaj in kako naj se opravlja vse, kar je potrebno hiši in soseski, da se po tacem ohrani red, mir in edinost. Tako in še bolj je potrebno vsej deželi, kjer živí toliko družin in sosesk, da je kdo, ki zapoveduje vsem prebivávcem po deželi, in čuje, da je povsod vse rédno, pokojno in pravično, ter da se ohranjuje varnost življenja in svojíne vsem prebivávcem. Tega občnega oskerbnika imenujemo deželnega oblastnika. Deželnega oblastnika je na-

menil in postavil Bog. To nas razločno uči in nam kaže sveto pismo: „Ktéri koli so oblastniki, postavil jih je Bog.“ — „Kdor se upira oblasti, upira se božji volji, zakaj oblastnik je namesto Boga.“

Naš deržavni oblastnik je presvetli cesar **Franc Jožef I.**, naš občni oče, kateri skerbi za 34,000.000 avstrijskih podložnikov, ki so mnogih narodov in raznih jezikov. Vse svoje podložnike bi rad videl srečne, ter vsem bi rad storil prav in dobro, kakor oče svojim ljubim otrokom. Ali kako težavno je to! Moliti moramo za svetlega cesarja, ljubiti ga, zvesto in voljno izpolnjevati mu zakone (postave) in ukaze, ter moramo vselej lepo in spoštljivo govoriti od njega, kakor pravi sveti duh: „Moj sin! boj se Boga, in spoštuj cesarja ter ne pridružuj se njíjnim zaničevávcem.“

Česar presvetli cesar ne more sam pregledati in upravljati, v tem mu pomagajo cesarski kraljevi oblastniki, kateri imajo pravico, čast in oblast od cesarja. Svetli cesar ima svoje ministre, v vsaki kronovíni pa svoje namestnike ali deželne poglavarje. Vsaka dežela ima svoja okrožja s svojim poglavarjem in z uradniki, kateri v imenu presve-

tlega cesarja vladajo svoja okrožja ter skerbé za njih srečo in blagostanje. Pa tudi občinski župani, svetovávci in odborniki morajo pridno pomagati cesarskim uradnikom, da je vse lepo mirno, ter da se množi in zvišuje sreča in splošna blagovitost.

81. Dolžnosti podložnikom.

Ne le samo svetlemu cesarju moramo biti iz serca udani, kakor otroci svojemu skerbnemu očetu, tudi cesarske namestnike, deželsko gosposko smo dolžni spoštovati ter na tánko in zadovoljno izpolnjevati njih ukaze in povelja. „Vsak bodi podložen višji oblasti, zakaj le od Boga je vsaka oblast, in vse, kateri imajo oblast, postavil je Bog. Kdor se tedaj ustavlja oblasti, ta se ustavlja božji naredbi, in nakopáva sam sebi pogubljenje.“

Dolžnost vsacega podložnika je pa tudi, da ljubi svojo deželo. Ní še zadosti, da le v sercu čutimo vsako veselo in žalostno dogodbo svoje dežele, in da ji iz serca želimo vse dobro; dolžni smo tudi z besedo in djanjem, z blagom in življenjem, če je treba, pomagati svoji deželi. Dolžni smo, braniti svojo deželo, da ne pridejo zunanji sovraž-

niki ná-njo, da ne palijo mest, vasí in hramov, ter da nam ne jemljejo iménja in življenja. Kogar Bog z gosposko pokliče na vojaščino, ta se ne sme braniti, ampak mora biti pripravljen, vojskovati se za vero, cesarja in za domovino, in mora ji darovati tudi svoje iménje in življenje, ako ne more biti drugače.

Varujmo pa se tudi skrivnih zapeljívcev, kateri podpihujejo deželane in na tihem ščujejo ljudstvo na poglavarje, kralje in cesarje, ter nosijo strašnega razboja ogenj v streho. V ognju pogorí hiša, v uporú pa dežela.

82. Zakaj so davki?

„Zakaj toliko davkov pri nas?“ vprašajo radi nekteri nezadovoljneži. — V božjo čast in v povišanje pobožnosti morajo biti cérkve in šole. K temu je treba duhovskih in deželskih učencov in prednikov. Da se ohranjuje red in pokoj, varnost življenja in iménja, ter da se izpolnjujejo zakoni in povelja deželnega oblastnika, potrebni so uradniki, sodniki in drugi cesarski služabniki, ktere morajo podložni živiti. Da se tergovína zljajšuje in povišuje, da se obili domači pridelki

drugam pošiljajo, in da se nam potrebne reči vozijo iz drugih krajev, morajo se napravljati in ohranjovati železnice, ceste, mostovi in druge take oprave. Da se zunanji sovražniki odvrčajo od domovine, potrebni so vojaki in vojaške čete. Ti morajo biti vsi preživljeni, oskerbljeni in opravljeni s potrebnim orožjem in še druge branilne naredbe se jim morajo pripravljati.

Ker te naredbe in naprave koristijo vsi deželi, dolžan je tudi vsak podložnik po svoji moči in po svojem imétku pomagati k potrebam dežele, ter je tudi dolžan, zadovoljno in zvesto opravljati in dajati vse davke, kateri so naloženi ter se nakladajo deželi na korist.

Čim več je po svetu goljufov, hudodelcev in krivičnikov, tem več mora presvetli cesar imeti pomočnikov in váruhov; po številu teh rastejo tudi davki. Ako bi bilo manj hudobnežev in zunanjih sovražnikov, padali bi in se zmanjševali tudi davki; upori (punti) in vojske pa povišujejo davke. Kako neumno je tedaj, ako kdo čertí gosposko, ktera pobira zemljiške, užitne, dohodne in druge davke! Kako hudobno bi bilo, goljufati pri davkih! Namesto tacega goljufa morajo dodajati

drugi; taka goljufija je tatvina, s katero se okrade vsa dežela in država. Nam v zgled je Kristus plačal davek za se in za Petra ter je rekel: „Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega!“

83. Človeški udje se upró.

Svoje dni, tako pripovedujejo, so se vsi udje človeškega trupla naveličali služiti želodcu, in se upró, rekoč: „Čemú bi mi težko delali in pripravljali želodcu, a on bi sladko užival brez dela?“ Noge niso hotele več nositi, roke ne delati, zobje ne gristi, tudi nos se je vihal in branil vohati. „Saj smo vsi udje enaki,“ djali so, „vsi bomo uživali in enako veselo živeli.“ — Pervi dan svoje nepokorščine so uporni udje izhajali še precéj dobro, in bili so zeló dobre volje. Drugi dan že začnó slabeti, tretji dan omagovati, četerti dan so bili tako oslavljeni, da se niso mogli ganiti, in peti dan so že skoro umirali.

Uporni udje pokličejo državni zbor, da bi se posvetovali in postavili svojo vlado; ali glej siromaštva! Oči so tako vpadle in oslabéle, da niso mogle razločiti nobene reči; noge so omahovale in niso mogle nositi trupla; roke so se tresle od slabosti, in tudi jezik, proprej najhujši podpihovávec, ní se mogel več obračati po ustih. Truplo je ležalo na tleh in je že pojémalo.

Zdaj se oglasi glava, rekoč: „Prevzetni uporniki! zdaj vidite, kam ste prišli! Želodcu niste hoteli dajati, kar mu pristoji, pa tudi on nima moči, da bi vam dal, česar potrebujete. Vi mu nečete pomagati, zato pa vam tudi on ne more pomagati.“ — „Res je tako,“ poterdijo vsi udje; „prav govori želodec, da nas priganja k delu.“ — Voljno seže vsak ud za svoje delo, in vsi dajejo radi želodcu to, česar potrebuje. Kmalu ozdravijo vsi udje in so zopet terdni in močni.

Tako se godí vsaki deržavi, v kateri je potreba delavcev, pa tudi vladávcev. Podložniki plačujejo davke, gosposka pa jim daje moč. Druzemu brez drugega ni mogoče živeti; Bog je tako naredil in urédil.

84. Vojaštvo.

Delavcem, kmetom, umetnikom in nam vsem so potrebni váruhi, v o j a k i, kateri nam hranijo ljubi mir, nas branijo znotranjih in zunanjih sovražnikov, da smo si v svésti življenja in imenja. Čestitljiv in koristen nam je tedaj vojaški stan, in kogar Bog po gosposki pokliče na vojaščino, ne sme se braniti in ne uhajati. Pobegunov in uhajavcev čaka ostra kazen in žalostna smert; serčnega in pogumnega vojaka pa čaka velika čast in plačilo pri višjih, pred svetom in tudi pred

Bogom. Mladenič! kadar pride versta na te, da boš mogel iti k vojaški nabiri, ne odmikaj se in ne uhajaj k potepuhom. Bogu se ne moreš skriti. Če ti je Bog namenil in odločil vojaški stan, ne boš mu utekel drugače, kakor s strašno in nesrečno smertjo. Brez božje volje ne boš vojak, če pa je božja volja takó, naj še tvoja bo! Kaj bo naredil Bog s takim, ki si kvari in kazí zdrave ude, da bi ne bil za vojaščino? To je velik greh, kterega tudi deželjska gosposka po pravici ostro kaznjuje.

Ako si poterjen za vojaka, ne bodi žalosten, ampak bodi vesel, da te je Bog ustvaril verlega junaka, kakoršnega potrebuje cesar. Voljno in serčno prisezi na zastavo! Tvoja služba bo čestita in srečna, ako boš priden in zvest. Nikdar ne pozabi svoje prisege, dokler ne dostaneš in ne doslužiš odločenih let! Kdor uhaja, prelomi prisego, zasmehuje Boga in zastavi svojo dušo hudobnemu duhu. Vojaški pobegun ne sme na svetlo, in je kakor volk v domači deželi. Ako ga ulové, kaznjujejo ga ostro; ako pa ga ne dobodo, dobil ga bo peklenški sovražnik.

85. Spartanka.

Sparta staro mesto bilo, ki junakov spodredilo, hrabrih sinov slavni broj. Kakor skale v boju stali, radi so življenje dali, branič dom in venec svoj.

Sin Spartanke pa pobegne, ko mu strah na serce segne. in prinese k dômu meč. Mati sinu meč izdere, in mu persi z njim predere: „Ne boš vhajal,“ pravi, „več!“

„Mati, kaj ste mi storili!“ zdiha, „sina ste vmorili; ne poznate sina več?“ — „Lažeš, izrod!“ reče mati, „sina nečem te poznati; moj sin z vojske ne beží!“

Se Slovenka ne sramuješ, ko Spartanko hvalit' čuješ? Káko govoriš pa ti? — Gerda, slaba taka mati, ki sinóvi more djati: „Sin! uídi in se skrij.“

Bežec, ki iz vojske vhaja, dom sovražnikom izdaja, on je Iskarjotov brat. Hitro bode tihotapec vsake hudobije hlapec, bo razbojnik in bo tat.

86. Trije nauki vojakom.

Pobožna in bogoboječa mati je naročilo svojemu sinu, ko je šel na vojsko, te posebne tri nauke:

1. Boj se Boga in zvesto služi gospodu vojaških trum, ako ne moreš očitno, pa vsaj moli v duhu. Kdor ne služi Bogu, tudi ni svest cesarju. Vojak brez vere in pa ptič brez peruti sta enaka. Hrabri božji vojščaki so bili Jozuve in David, sveti Jurij, sveti Martin, sveti Sebastijan, sveti Florijan in veliko drugih, ki so zdaj svetniki.

2. Varuj se greha; greh je najhujši sovražnik. Bodi pokoren in zvest; nezvestoba enega samega lahko pokončá vse kerdelo. Izdajavec ne najde pokoja na svetu, in božja kazen mu ne odide.

3. Na bojišči bodi lev, doma pa jagnje; bodi pogumen proti sovražnikom in ljudomil premaganim, ter nikoli ne zatáji kerščanskega sočutja. Ne boj se krogel, kadar okrog tebe zvižgajo; umreti za dom in cesarja je slavno, in srečna je smert, ako si v milosti božji. Ne bo te zadela krogla, če ni božja volja! V božjih rokah si, kjer si in koder hodiš. Padali bodo na desnici, umirali na levici, ti pa boš prišel zdrav in vesel domov, ako je božja volja. Bog te obvaruj!

To je bilo dobre matere lepo slovo.

87. Sveti Martin.

Sveti Martin je bil rojen 316. leta in sicer v poganski veri. Njegov oče je bil imeniten vojak. Tudi Martin si je izvolil vojaštvo. Videl pa je pri vojaki marsikaj nerodnega in razuzdanega, kar je dobrega mladeniča silno v serce bolelo, in se zatorej tudi nikoli ni udeleževal takih nespodobnosti svojih tovarišev, temuč še prizadeval si je, kolikor je mogel, odvrčevati jih od gredih navad.

Martin je imel prav dobro, pobožno in usmiljeno serce. — Neki hud zimski dan, ko je šel z vojaki iz mesta, zagleda berača, ki je na pol gol in zmerzel ležal na cesti in milo zdihoval ter prosil milostinje. Toda drugi mimo gredoči se ne zmenijo zanj, Martinu pa se v serce zasmili. Misli si: Denarja nimam, kaj bi li revežu dal? Naglo vzame svoj vojaški plašč raz sebe, potegne meč, in prereže plašč čez sredo; dá ga polovico beraču, s polovico pa se zopet ogerne. Ko tako na pol ogerne Martin tovariše dojde, posmehujejo se mu in ga zaničujejo. On pa ne posluša zasramovanja, temuč se le veseli,

da je mogel siromaku pomagati. — Po noči potem se mu prikaže zveličar v družbi angelov, oblečen s polovico plašča, ter jim reče: „Martin me je oblekel s tem oblačilom, in vse, kar kdo stori najmanjšemu svojih bratov, to meni samemu stori!“ Ta prikazen je Martina tako ganila, da se je dal precej drugi dan kerstiti. Bil je potem še celó škof na Francoskem, in je umerl svetník leta 402.

Četerti razdelek.

Prirodopis.

88. Živalstvo.

Lepo je na polju, kadar s pomladi in po letu okrog in okrog vse zelení in cvete. Solnce močno sije in vse ogreva; prijetno je hladiti se v senci košatih dreves; studenci šumljajo po gladkih kamenčkih in se vijó po cvetočem travniku. Vendar bi nam zemlja ne bila tako ljuba, ako bi na nji ne živele tudi mnoge in različne živali. Najlepše cvetje je nemo (mutasto); drobni ptički pa veselo skačejo z vejice na vejico, ščebeťajo in prepevajo, ter oživljajo vse okoli sebe. Po cvetju šumé pridne čebele in letajo pisani metulji; po zemlji pa vse mergolí različnih mergolincev, hroščev ali kebrov in drugih živalcev. Nekaj se jih giblje sem, nekaj tja. V potokih plavajo gibične ribe, in se izkušajo druga pred drugo

naprej in nazaj. Zraven teh brezštevilnih živalcev vidimo pa tudi na paši čede ovác, krav, volov in kônj. Bog je ustvaril toliko živali, da jih je napolnjena vsa zemlja. Vidimo jih po zraku in v vodi, po gorah in dolinah; tudi še celó v zemlji veliko živalcev prebiva.

Vsaka živalca na zemlji najde svoj živ e ž, ta travico, druga zernce, tretja meso. Oče nebeški vse preživí ob pravem času.

Vsaka žival ima svoje različno telo tako modro ustvarjeno, kakor ga potrebuje, s takimi lastnostmi, kakoršne se ji prilegajo. Nekatere lazijo počasu, druge naglo tekajo ob tveh, ob štireh, tudi ob šest in še ob več nogah. Nekatere imajo peruti in noge; druge nimajo ne nog ne peruti, kakor červje, kateri gibaje se po zemlji lazijo. Ribe imajo plavuti, s kterimi kakor blisk po vodi švigajo.

Različna in prav primérna je živalska odeja, s katero jih je preskerbel dobrotljivi stvarnik. Po vročih krajih imajo živali največ tanko dlako, kakor slon; po merzlih krajih pa so zeló kosmate, kakor medved. Na zimo zraste pticam bolj gosto pérje, konjem, volom in kravam pa bolj gosta dlaka, da jih ne zebe. Ribe imajo gladke, terde luske s polzko žlezo po sebi, da lahko plavajo

in se gibljejo po vodi in da se ne ranijo ob kamenje in ob korenine. — Živalska obleka koristi tudi človeku. Daje nam kožuh na zimo, volno za sukno in pérje za posteljo; še zajec nam daje svojo mehko volno za klobuk. Kako modro je Oče nebeški vse oskerbel!

89. Dojéče živali.

Nektere živali rodé žive mladíče, ki jih potem dojé. Imenujejo se zavoljo tega dojéče živali ali dojívke, pravi se jim tudi sesávci. Imajo rudečo in górko kri, ter dihajo s pluči. Dojéče živali živé večjidel na suhem; le nekoliko jih je tudi v vodi.

Najkoristnejše so nam naše domače živali. Konj, osel, vol, krava, prasič, ovca, koza nam koristijo za živež, za delo in za lágotnost. Pes varuje hiše in imenja ter hodi tudi na lov. Mačka loví miši in podgane i t. d.

Po gozdih in gorah živé lovske živali ali divjáčina, namreč: jelen, serna, divja koza, zajec, véverica, polh i t. d. Lovstvo je kratkočasno pa tudi nevarno; za kmeta je močno zapeljivo in zeló škodljivo.

Pregovor pravi: „Kmet na strelu, polje v plevelu.“

Veliko dojéčih živali živí ob mésu drugih manjših živali; nektele celó človeka napadajo, če so zeló izstradane. Imenujemo jih zatorej *deróče živali* ali *zveri*. Prebivajo po gozdih, gorah in luknjah. *Deróče živali* v naših krajih so: lisica, dehúr, kuna, podlásica, jazbec, volk in medved; v gorkih krajih pa: lev, tiger in ris.

Smešne dojívke so *opice* (*mérkvíce*). Hodijo ob štireh nogah; znajo dobro oponašati ljudi in druge živali, so mnogoverstne postave in nektele zeló podobne človeku.

Povodne dojívke so v naših krajih *vidre*, ki živé za vodami in po jezerih, kjer se potikajo po luknjah. Vidra ima rujavo kožo, iz ktere se delajo drage kape; njeno meso se sme tudi v postu jesti.

90. Goveda.

Med domačo živino so *goveda* najkoristnejša. Za poljedelstvo so še važnejša kakor konj. Vol vleče oralno drevo, vozi ob žetvi polni voz domóv, in gnojí zopet izserkano njivo. Ubožni kmetje, kateri ne morejo imeti konja, živé se s kakima dvema kra-

vama. Koliko bogastvo, kako obile dari ima človek v ti sami živali! Goveda mu dajó najzdravejše in najtečnejše meso, ki je mnogim vsakdanji živež, kterega se nikoli ne naveličamo, kakor tudi ljubega kruha ne. Kako blaženo je mleko, iz kterega napravljamo sir in maslo, ktero rabimo pri kavi, močnatih jedilih in pri različnih pekarijah. Z govejo tolščo si razsvetljujemo noč in čedimo perilo, zakaj naše sveče in milo napravljajo največ iz loja govéje živine. Govejo kožo nosimo na nogah, s kostmi si lase češemo, s kervjó čistimo cukar. Govedina je blagoslov in dar božji. Še celó neka bolézen te živali, namreč kravje osépnice, postala je dobrotá človeštu. — Za veliko dobrega, kar človek dobiva od goveje živine, pa ona tudi hoče, da jo dobro oskerbujemo.

Govedo štejejo, kakor ovco in kozo, k prežvekovávkam. Te živali imajo po štiri želodce. Rastline, ob katerih živé, pridejo le malo prežvečene v prvi želodec in iz tega v drugo. Iz tega se pahájo v gobec, in pridejo potem v tretji in četerti želodec, da se popolnoma prebávijo.

91. Pastir.

Bilo je lepo prijetno jutro, in čednik je pasel na zelenem pašniku svojo živino. Solnce je ravno vzahajalo in vse okoli je bilo pozlačeno z rumenimi žarki. Travniki so bili prepreženi z najlepšimi cveticami, na katerih se je lesketala zlata in sreberna rosa. Ptiči so peli svoje juternje pesmi, in skerjanec se je povzdigoval visoko po zraku, najveselejši pevec med krilatimi tovariši. Mirno in veselo se je pasla pastirska čeda po zeleni ledini. — Vse to čednika globoko gane. Misli v Boga, kateri preskerbuje, ohranjuje in razveseljuje toliko stvari pod nebom in na zemlji. Tudi mu živo na misel pride, kar so v nedeljo gospod duhovni oče v cérkvi govorili od velikosti in dobrote božje. Zbudé se mu v sercu pobožne misli in sklepi, ter pravi sam sebi: O Bog, kako lepo je vendar vse, kar si ustvaril, in kako ljubeznjiv in milostjiv si vsem svojim brezštevilnim stvarém! O kako zeló sem srečen, da te tudi jaz, ubogi pastir, morem spoznati in čestiti! Tukaj sem čisto sam, toda ti, o Gospod! me vidiš, in imaš svoje dopadajenje nad mano, če tudi na tihem izpolnjujem tvojo sveto voljo. Obétam ti, da ti bom vselej zvest po svojem stánu. Varoval bom škode, in bom storil dobrega, kar bom mogel. S čim bi se li mogel tebi zato bolj hvaležnega izkazati, kakor z zvesto pokornostjo in s priserčno ljubeznijo!

Tako je premišljeval in govoril pobožni pastir, ter je šel po pašniku, ga je trebil, je popravljaj plót, je zatíral škodljive rastline in nabiral dobre in zdravilne. S kratka: on si je vedno prizadeval, da je storil kaj dobrega in tako pomagal svojemu bližnjemu. — Vsi ljudje v vasi so radi imeli tega pri-ljudnega in delavnega čednika, in ga niso zapustili, kadar je bil že star in nezmožen.

Tako je lahko človek tudi v najnižjem stánu pobožen, lahko dela dobro in pomaga sebi in svojemu bližnjemu.

92. Pastirska pesem.

1. Na trati zeleni
Ní šuma ljudi,
Je ž'vinca pri meni,
Me pet' veselí.	5. Za čedami z brati
Tud' Jožef rad gré,
Vse skoz' obderžáti
Nedolžno sercé.
2. Prijazno odpira
Se gor' mi nebó;
Se milo ozira
V mé božje okó.	6. S'cer bratov zavidnost
V Egipt ga prodá,
Al' božja previdnost
Ga v čast pripeljá.
3. Pastirstvo izvoli
Si Abelj najpred;
Bogá on rad moli.
Daruje od čed.	7. In David bil tudi
Pastirček je mlad;
Se hvale ne vtrudi
Gospodu spevať.
4. Oko zavidljivo
Je Kajnovó res,
Al' Bog dopadljivo
Dar gleda z nebes.	8. Pri ovčjem kerdelu
Od Boga poznan,
Poglej, Izraelu
Za kralja je dan.

<p>9. So pri Betlehemu
Pastirci s rotní,
In znani le njemu,
K' je stvarnik rečí.</p>	<p>13. Pri Jezusu biti
V ljubezni povsod,
Za njim le hoditi,
Kjer kaže on pot.</p>
<p>10. Njim angel Gospodov
Oznani najpred:
„Zveličar narodov
Je rojen na svet.“</p>	<p>14. To želje so moje,
To Bog ti mi daj;
Od milosti svoje
Ne loči me kdaj.</p>
<p>11. Se tud' imenuje
Sam Jezus pastir;
Nad svojimi čuje
In vodi jih v mir.</p>	<p>15. Potem prepeváti
Veselo jaz smem;
Zakaj žalováti —
Kaj bať se ne vem!</p>
<p>12. O, srečne dušice,
K' se njega deržé,
So prave ovčice,
Za njim le hité.</p>	<p>16. Če tudi zapira
Oblak mi nebó,
Se milo ozira
V me božje okó.</p>

93. Pes.

Domač váruh in človekov zvest prijatelj je pes, kateri je mnogoverstnih plemen in razne postave. Angleški pes je visok in dolg, pa medel in pretergan. Mesarski pes je velik in se dobro redí. Ovčarski pes nosi grebeníco, da ga volk ne zadavi. Lovski psi so medli in nagli. Koder ima kodrasto dlako in se rad naučí mnogo-

verstnih šal. Domač pes čuje in laje po noči in po dnevi.

Psom se ne sme dajati prevroče jesti, pa tudi pretepati in dražiti se ne smejo, da ne stekó. Stekli pes ima strašno strupene sline: če ktereга ugrizne, ali če ga le oslini, tudi steče, bodi si človek ali kaka žival. Stekó tudi volrovi in mačke. Ako pes neha lajati in ne pije, ampak žalostno omahuje in reží celó na domače, ako povéša ušesa in stiska rep med noge, ako začne jezik moliti iz gobca in sline cediti, naznanja, da je stekel, in berzo ga je treba ustreliti in globoko zakopati. Kogar stekel pes ugrizne, naj si hitro rano izžme, da izteče kri in ž njo strupene sline. Potem naj umiva rane z lugom, z apneno, solnato ali pa svojo vodo. Potrebno je potlej rano ožgati z žarečim železom, in hitro poslati po zdravnika.

94. Lagati ní smeti!

Matijček je popotoval z nekim kupcem v daljnje kraja, in tukaj se je navadil prav nesramno lagati. Ko pride domóv, vzamejo ga oče s saboj v bližnje mesto, kjer ní bil še nikoli. Po poti se pogovarjata od mnogih rečí, kako je to in uno po svetu. Doíde ju neki mesar z velikim psom. Matijček

pogleda psa in reče očetu: „Videl sem, že ne vem dobro kje, še desetkrat večjega psa, kakor je ta Gotovo je bil večji, kakor naš največji konj.“ -- Oče, ki so precej vedeli, da se je sinek debelo zlagal, pravijo na to: „Ta se ti je morebiti zdel malo prevelik; pa vse je mogoče, ker v vsacem kraju se še vidi kaj posebnega in čudnega. Tudi tukaj,“ pravijo oče nalašč, „ne daleč od tod, je čada poln most, ki je pa tako narejen, da če čézej gre tak človek, ki se je zlagal tisti dan, zlomi se mu gotovo noga na njem. Le naglo hodiva, bova kmalu tam!“ Matijček dobro vé, kaj mu je, in se zelo prestraši. Vedno bolj in bolj ostaje zadaj in vpije za očetom: „Oče, kako sem vam že pravil od tistega psa, da je tako velik, kakor naš konj? To je res malo preveč, pa tako velik je bil vendar, kakor vol.“ Oče pa tiho in vedno hitreje odhajajo. Matijček vpije zopet za očetom: „Ne hodite vendar tako naglo, govoriva še od tistega psa. Pes ni bil ravno tako velik, kakor vol, večji pa je bil, kakor kako tele.“ Pršla sta že do mosta, in treba je čézenj iti. Oče hočejo na ravnost čézenj; pa Matijček jih prime za roko, rekoč: „Ljubi oče! Počakajte še malo, predno preideva most. Tist pes ni bil nič večji, kakor drugi psi.“ Oče ga potem terdo posvaré in pravijo: „Matijček, lagati ni sméti!“

95. Lisica.

Kdo še ní slišal od zvite in premetene lisice? Velika je kot sredenj ovčarsk pes; ima ozek gobec, ostre zobe in nohti ter zeló kosmat rep. Dlaka njena je rudeča; v tujih deželah so pa tudi černe, sive in bele lisice. Za živež ima lisica najrajša kúretino, golobe, gosi in race, zajce, mleko in jajca; posebno pa hrepení po médu in grozdju. Če sicer nič teh svojih sladkob doseči ne more, pa se tudi zadovolji, ako ima kače, kuščarje, žabe, miši in podgane. Ves živež si pridobiva največ po noči in z zvijačami. Dasiravno sta s psom bližnjega rodú, vendar se zeló sovražita. Če psi gonijo lisico, in če ji gre že hudo za kožo, skače sem ter tja, zažene se potem na kako skalo ali na kak parobek, in se potuhne. Psi izgubé sled in ne pridejo ji blizu. Tako se otme. Veliko smešnega in zvitega pripovedujejo od lisice. Zato tudi imenujejo zvitega in prekanjenega človeka lisico.

Lisičjo kožo kerznarji rabijo za pòdlako pri kožuhih. Meso pa ní kaj dobro. Lovci sovražijo lisice posebno zato, ker jim pojedajo zajce; gospodinje pa, ker jim kra-

dejo pridne kokoši, ktere bi jim nanesle še veliko jaje za kuho in za pródaj.

96. Molitev tudi slabemu daje serčnost.

V neki vasi na Ogerskem je stanovala uboga vdova. Bila je bolna, in ker ji primanjkuje derv, pošlje svoja dva dečka s sanmí v hosto pó-nja. Starejši deček ní bil še polnih dvajset let star, mlajši pa še le osem. Ko gresta s sanmí mimo cérkve, pravi mlajši: „Tonče, meni je danes prav nekako čudno pri sercu; zdi se mi kakor da bi naju čakala kaka nesreča. Pojdiva poprej v cérkev.“ Starejši odgovorí: „Le pojdiva v cérkev, saj vsako delo moramo z Bogom začeti.“ Popustita tedaj saní pred cerkvenimi vrati, gresta noter in molita. Potem odideta vesela, akoravno prav težko hodita po snegu. Dobila sta veliko suhih derv, in ravno se pripravljata, da bi jih naložila in povezala, kar zagledata od daleč dva volka, ki sta na ravnost derla proti njima. Uti jima ní bilo mogoče. Drevesa, da bi splezala nanje, ní bilo blizu, ker okoli in okoli je bila sama hosta in germovje. In kaj bi jima bilo pomoglo tudi najvišje drevo? Volka bi bila stražila in ju čakala pod drevsom; mogla bi se bila jima udati. Kaj bi li storila v tej veliki sili? Starejši, pogumen deček, hitro zakrije s sanmí mlajšega brata, ter nánje dene še derv in hoste, in mu prigovarja: „Moli, pa ne gani se, jaz sem serčán!“ — „Oh! ljubi bratec.“ pravi

jokaje mali deček. „ako bi midva tukaj umerla, kaj bodo vendar počeli najina ljuba mati!“ — Manjši deček je pod dervi, večji pa stopi s sekiro naproti. Kadar pride volk proti njemu, mahne ga s sekiro tako močno po glavi, da precej telebi na tla. V tem pa prime dečka drugi volk za ramo, in ga verže na tla. On pa zgrabi z vso močjo volkov gobec, ga derži od sebe, in nič ne vpije, da bi ne izdal svojega skritega brata. Manjšega brata obide spodaj neka groza, verže saní in derva od sebe, popade sekiro, ki je ležala na tleh, in seka z vso močjo po volku. Volk se oberne in zažene na družega sovražnika, in raztergal bi ga bil, ko bi ne bil starejši brat urno segel po sekiro, s katero je udaril volka po glavi, in tudi tega pobil.

Tako sta tedaj dva slaba dečka z božjo pomočjo in s serčnostjo pokončala dva serdita volka, in sta se srečno otéla. Strahoma ogledujeta zveri, ki ste ležali na tleh z odpertima žreloma, ogledujeta hude in ostre zobe, kateri bi ju bili kmalu raztergali. Oba poklekmeta, molita in zahvalita Boga za prečudno zmago in rešenje. Potem naložita derva in mertva volka na saní, ter gresta neizrečeno vesela proti doma.

97. Veljblod (kamela).

V vsacem kraju je Bog posebne živali ustvaril, da človeku služijo. Nam je dal

konje in goveda, prebivavcem v ledénih severnih krajih pa dírježe ali severne jelene. Prebivavcem velikih puščav je Bog veljbloda ali kamelo podaril. Neizmérne peščéne planjave, ktere se razprostirajo med Azijo in Afriko, ločile bi ondotne prebivavce, kakor nas Evropljane loči Atlantovo morje od Amerike; vsa kupčija bi zastala, ali bi bila nemogoča, ko bi ne bila božja previdnost podelila tem krajem veljbloda.

Mislimo si lepega arabskega konja, kako hitro bi se pogreznil v valovih peščénega morja, in bi poginil! Kopita bi se mu razpokala in noge bi ohroméle. Veljblod ima pa na podplatih kos mesa, ki je z debelo kožo obléčen. Ta mesnata in vendar ne občutljiva noga mu lajša težavno hojo po pesku. Konj bi ne mogel težkih tovorov nositi, posebno zato ne, ker bi se mu moralo razen tovara tudi veliko kerme za živež nalagati. Veljblod pa zá-se kaj malo potrebuje; s koprivami in z osatom je zadovoljen, pa lahko dvanajst centov nosi in na dan preide po dvanajst milj. Veljblodovi gerbi ste sedlo sami na sebi. Veljblod je 7—8 čevljev visok, tedaj višji, kot največji konj. Ta visokost pa ob nakladanju ní prav nič na poti,

ker veljblod vselej na kolena pade, kadar mu nakladajo ali razkladajo. — Puščava ne rodi ne ovsu ne ječmena, ki sta za tovarne konje potrebna, ampak le tu in tam kako bodóče zelišče izpod peska poganja, in s tem je veljblod zadovoljen. Modri stvarnik mu je dal terde ustnice, da ga osorne koprive in pusti osat ne bodejo. Veljblod lahko štiri in dvajset ur strada, konj pa tega ne more; še več pa je vredna veljblodova lastnost, da v najhujši puščavni isoparici osem ali pa še več dni lahko žeje terpi. Prežvekovavke, katerim se tudi veljblod prišteva, imajo po štiri želodce, veljblod jih ima pa pet. Peti želodec je posebno znameniten; v tega namreč veljblod lahko veliko vode shrani. Kadar tedaj do vode pride, se je dosti napije, in potem še svoj vodnjak napolni. Čudno je posebno to, da voda zmirom hladna in čista ostane, in da se nobenega duha ne navzame. Če so tedaj popotniki v nevarnosti, od žeje poginiti, zakoljejo veljbloda, in se tako otmó hudi smerti. — Če verhu tega še pomislimo, da ta žival le malo spanja potrebuje in skoraj noč in dan lahko popotuje, razumeli bomo, zakaj je veljblod prebivavcem teh krajev najljubša domača žival.

Ako je pa veljblod sploh ljudstvom jutrovih dežel za tovarno žival neprecenljive vrednosti, je za Arabljana posebno še veliko bolj imeniten, ker ta skoro vse, česar potrebuje, pri njem dobí; veljblod mu daje namreč tudi živež in obleko. Veljblodovo mleko je Arabljanu poglaviten živež; daje mu sir in maslo. Tudi meso jé, posebno od mladih veljblodov, katero mu je neizrečeno slastno, in katero hrani v posebnih posodah. Iz dlake delajo tvaríno za obleko, tudi jo prodajejo za imenitno blago v Evropo. Koža daje dobro usnije, in še celó veljblodjak Arabljani rabijo ne samo za gnoj, ampak tudi za kurjavo. Arabljanu je tedaj veljblod to, kar je nam konj, ovca in govedo.

98. Lev.

Lev, kateri v Afriki žíví, je najmočnejša in najserčnejša zvér; njegovo oko je ognjeno, njegov pogled je znamenit in ukazljiv, njegova hoja mogočna. Po pravici se tedaj lev imenuje kralj zverin. Dolg je do osem čevljev, visok pa do štiri čevlje. Velike grive, ki pokrivajo vrat in pleča, dajó mu veličastno podobo. Ona je manjša kot on in nima grive. Levov

glas je zamolklo doneče rjovenje, kakor da bi iz zemlje zagermelo. Po uro daleč se sliši njegov glas, od kterega beži vsa zverina in skoraj od straba niti dahnuti ne more. Zobe ima tako močne, da ž njimi vse kosti zdrobí in da v gobcu lahko celo goved s saboj vleče. Tudi v repu ima lev tako moč, da lahko ž njim človeka ubije. Vsak dan mora imeti najmanj po 15 funtov mesa. Pri nas vidimo leva samo v menažerijah.

Ko lev zagleda svoj plén, bliža se mu počasi do 12 stopinj, potlej pa nanj skoči, kakor bi ustrelil, ter ga zgrabi in umorí. Tudi človeku je lev nevaren. Kdor se ž njim nameri brez orožja, more se le oteti, če je serčán in se ne dá od strahú omamiti. Ako človek pred levom pri miru in negibljiivo obstojí ter mu ostro v oko gleda, levu navadno serce upade, da se počasi splazi in se kmalu pobere. Kdor pa pred levom beží, tega nič ne more oteti pogúbi.

99. Ptice.

Ptice imajo gorko rudečo kri, pluča, da dihajo, dve peruti in kljun; odete so s pérjem, ktero vsako leto enkrat, največ jeseni ali s pomladi, odveržejo in drugo

dobodo. S pomladi nesó jajca, in izvalé iz njih mladičke.

Ptiči živé po drevju, pa tudi po vodah, le malo jih prebiva na terdi zemlji. Nekteri ob svojem času leté v tuje kraje po samem in skupaj, in pridejo zopet nazaj. Ptiči nimajo zob, temuč zobljejo hrano s kljunom ter steró zerno, ali pa celo požró.

Prav umetno in čudno je narejeno gnjezdo nekterih ptičev, in znajo ga dobro skriti. Starka sedí na jajčkih in leže; on pa ji prepeva, jo razveseljuje in ji nosi jesti.

Ko se mladiči izvalé, jim stari nosijo jedí, dokler niso godni in jih ne izpeljejo. Veselo jih stara kličeta in vabita letat od veje do veje, od drevesa do drevesa. Hudobno bi bilo, ptičicam razdirati gnjezda, jemati jim jajčeca, ali pa loviti in terpinčiti mladiče.

Najbolj nas razveseljujejo ptice pevke. O juternji zori se začnejo glasiti in prepevati lepe juternje pesmice. Slavček že po noči milo prepeva. Skerjanček ščebeče po polju od jutra do večera; visoko se vzdiguje pod nebo, pa se zopet spušča na zemljo, iskat si živeža, ter nam kaže, da moramo tudi mi neprenehoma moliti in de-

lati. — Ščinkovce z žarečim železom slepiti, da bi rajši peli, je grozovito. Tudi ptičica bi rada tožila, ako bi mogla. Rekla bi: Kaj sem ti storila hudega, neusmiljeni človek! da mi ljubi vid jemlješ? — Hudobni ptičar je oslepil sto in sto ščinkovcev in jih je drago prodajal v mesta. Na stare dni pa je tudi sam oslepel. Vodil ga je neki deček od hiše do hiše prosit kruba. Tako hudo se mu je povračevalo.

Brinovka, kos, kúkavica, detal in druge hostne ptice živé posebno ob takih merčesih, kateri bi škodovali drevju in drugim rastlinam. Pobirajo červe, gosenice in druge take škodljive merčese in so tedaj naše velike dobrotnice. Tudi vrane, krockarji, kavke, pisane srake in prederzni vrabci pozobljejo in pospravijo veliko škodljivih merčesov.

Postojina, jastreb, sokol, skopec, sova in čuk so ujéde ali deróče ptice, imajo močen, zakrivljen kljun in zelo ostre nohti.

Ptiči, kateri se derzé po močvirjih in mlakah, imajo dolge noge in dolg kljun, ter živé ob ribah, žabah, kačah in ob laznini. Mlakarice so: žerjav, sterk in kljunač.

Posebno koristne so nam kure, race in golobje, ker so nam v živež. Kokoš nese jajca, kokla leže piščeta, in petelin je kakor čuvaj in gospodar med njimi.

Najlepši ptič pri nas je pav z lepim, pozlačenim pérjem; na solncu rep zasuče v kolo, da se lepo izpreminja. Noj je največji ptič, nese jajca, debela, kakor otročja glava. Najmanjša ptičica je kolibrj, ki živi v južni Ameriki; nje jajčeca so drobna, kakor grah. Pri nas je kraljiček, ali kakor mu nekteri pravijo, steržek ali palček najmanjši ptiček.

Tako nam kažejo in pričajo tudi ptice božjo vsemogočnost, modrost in dobroto.

100. Ptice pevke.

Neko prijazno vas je okroževalo vse polno najrodovitnejšega sadnega drevja. S pomladi je bilo čez in čez vse prepreženo s prelepim cvetjem. Veseli ptički so se gnjezdili po košatem drevju, in so sladko prepevali od jutra do večera. Jeseni pa so bila vsa drevesa polna slastnega sadja mnogih plemen. Otroci so se razveseljevali po vertih, in si nabirali lepih jabelk, hrušek, češpelj in sliv. — Bili so pa v tisti vasi nekteri hudobni dečki, ki so začeli preganjati ljube ptičke: razdirali so jim gnjezda in pobirali mladiče. Uboge živalce so bile vse

preplašene in so zapustile ta nemirni kraj. Potihnilo je potem v prijazni vasi lepo ptičje petje in vse je bilo žalostno. Namesto ljubih ptičkov pa so prišle gosenice in drugi požrešni merčesi, in so požerli lepo cvetje in pérje drevesno. Vsa gola in brez sadja so stala drevesa po vertih. Otroci pa, ki so poprej vsako leto dobivali obilo sadja, so zdaj žalostni postopali pod suhimi stebli, in niso imeli kaj déti v usta. Dobri ptički, ki so jih pregnali hudobni otroci, so poprej po drevesih pobirali škodljive gosenice in merčese, da je sadje lepo cvetlo, rastlo in rodilo.

Če ptičke preganjaš in gnjezda razdêneš,
Tud' petje in sadje od sebe preženeš.

101. Selívne ptice.

Nekaj ptičev ne živí samo ob červéh, ampak tudi ob zernji, in ti ostanejo tudi po zimi pri nas. Drugi le ob červéh živé, in gredó jeseni v druge gorkejšje kraje, kjer se golazen ne poskrije v zemljo. Taki se imenujejo selívni ptiči, ptiči selívci, na priliko: lastovke, pénice, pastiríčice, kúkavica, žerjavi, šterki, pustolôvke i t. d. Žalostno se zbirajo, kadar se odpravljajo, kakor da bi se poslavljalje od naših ljubih krajev. Zbrane se vzdignejo in zleté v daljne daljne dežele preko širocega morja. Kadar se zopet povrača

ljuba pomlad, prihajajo nazaj tudi selívni ptiči, ter nam prinesejo znane pesmice in obudé novo veselje. Kadar vidiš prijazne selívne ptiče zopet priti, misli: Nebeški oče jim je že pri nas za to leto mizo pogernil, da jih bo živil; ako pa Bog za ptičice skerbí, tudi nas, svojih otrok, pozabil ne bo. Le tudi ti ne pozabi, njega hvaliti in mu zvesto služiti!

102. Domača lastovka.

Vsacega veselí, ako vidi s pomladi per-vikrat zopet lastovko sedeti in ščeбетati na strehi. Pregovor sicer pravi: „Ena lastovka še ne prinese pomladi;“ vendar ako jo že vidimo, lahko si mislimo, da se že začenjajo veseli pomladnji dnevi. Lastovka ima dolge peruti, bel trebušek, širok in vilicam podoben rep. Skoraj ves dan šviga po zraku sem ter tja, in loví mnoge merčese. Zdaj šverkne na ravnost dalje, zdaj se spustí iz zraka nizdolu in v hipeu se oberne ter smukne tikoma nad vodó. Kadar se v poletnih vročih dneh napravlja k hudemu vremenu, léta lastovka plahoma po zraku, in glasno čverčí. Če si naredí gnjezdo pod hlevno, skednjéno ali hišno streho ali nad oknom, radi ga ji

pustimo, saj ljuba živalca nobenemu ne dela škode, temuč preganja le škodljive merčese. Ko se pa približajo jesenski merzli dnevi, ní jim več ostanka pri nas. Zberejo se v trope, poslové se od svojega starega doma in potujejo čez gore in doline, mesta in dežele, dokler ne pridejo v gorko Afriko. Nimajo nobenega vodnika, in vendar ne zajdejo na dolgem popotovanju. Gorka pomlad jih zopet pokliče nazaj v naše kraje, kjer svoja stara gnjezdeca poiščejo. Ako se je že morebiti kak siten vrabec vgnjezdil v njih čedno gnjezdece, kmalu ga lastovke vse serdite izkljujejo.

103. Kúkavica.

Vsakdo je že slišal veselega ptiča, ki nam sredi malega travna, ko še logi niso popolnoma ozeleneli, in še samo zvončki in jagleci cvetó, veselo pomlad oznanjuje, „kuku“ vpije, da se daleč čez polje celó v vas in v mesto razlega. Ako bi kúkavico zares radi ogledali, kakšna je in kako je oblečena, beží z drevesa na drevo, iz germa v germ, in se nikakor ne dá videti. Po pravici se tedaj pravi od tega ptiča, da ga je skoraj vsak že slišal, malokdo pa še videl.

Kúkavica je velika, kakor golob, po verhu

in ob stranéh pepelnatega pérja; po persih in med nogami pa je belkasta in s temnimi progami preprežena. Pérja je zelo tacega, kakor sokol, po podobi pa se dobro loči od njega; kukavičin kljun je drobán in raván, sokolov pa je debel, kriv in oster.

Kúkavica prebiva v zelenem logu; vsako drevo je njena hiša, sleheren germiček njena stanica. Za družbo ne mara. Samotna leta ves ljubi dan z naglimi perutmi po svojem pohištvu, in kot prevzetna gospodinja ne terpi ne gostov ne beračev v njem. Zakaj pa tako sovraži vsako družbo, in je le najrajša sama? To lahko zvemo, če pogledamo, kaj kúkavica je, kaj ima za kosilo in za večérjo. Goseničie in žužkov, metuljev in mušic išče neprenehoma od zgodnje zore do poznega mraka; njen želodec je velik, ti merčesi pa so zeló majhni. Zato ves dan leta za svojim vsakdanjim kruhom, berzo letéč gosence po cveticah pobira, in mlado listijče sovražnih žužkov trebi. Kar koli ji zeleno hišo poškodeuje, ona v kazen brez usmiljenja požre.

Kadar drugi ptiči začnejo gnjezda delati, kúkavica le počiva in jih gleda, ter jim za kratek čas „kuku“ poje. Tašice, pénice, pastiríčice in drugi ptički v storjena gnjezda jajčeca

nesejo, in še hodijo kacega červička iskat, predno začno valiti. V tem pa kúkavica tiho priferčí po germovju, ogleda tuje gnjezdo, in če ji je všeč, urno svoje jajce vanje znese ter potem odletí. Za nekaj dni znese v drugo gnjezdo zopet eno jajce, in tako kakih pet ali šest. Drobni ptički ne vidijo, da imajo tuje jajce v gnjezdu, ter sedejo in skerbno valé. Mlade ptičice se izvalé in ž njimi vred tudi mlada kúkavica. Stari pridno červičkov donašajo, vedno odperte kljunčke polnit; toda mlada kúkavica je največja in grozno silna ter nesramežljiva, neprenehoma čverčí, in vse hoče sama požreti. Tako manjše bratce izpodjeda, da vedno pešajo. Kadar pa lákomi podverženec toliko odraste, da mu začne gnjezdo premajhno biti, jih celó iz njega pomeče. Iz gnjezda že zléze in hodi z veje na vejo; skerbna, prevarjena reditelja jo pa še vedno pitata, dokler se ji perutnice toliko ne uterdijo, da si sama more živeža iskati. Potem pa mlada kúkavica pobegne; ali ne da bi se rediteljema za težavno skerb zahvalila.

104. Sraka in pavje pérje.

Pravijo, da je bila sraka nabrala pavjega pérja, katero se svéti, kakor čisto zlato, kadar ga solnce obsije. Olišpa in našopiri se ž njim, ter tako ozaljšana gre ošabno mimo srak, svojih tovarišic, in vsa napihnena jih še ne pogleda, temuč se prevzeto pomeša s pavi v tovarištvo. Pavi hitro spoznajo svojíno, izrujejo tujki pavje pérje, in jo zaženó na pol golo, od koder se je bila priklatila. Vsa zasramljena in okljevana se privleče med svoje sestre; pa tudi srake jo začnó čertiti, kljevati in preganjati tako, da sirota izgubí še svoje pérje, ter da poslednjič, povsód zaveržena, nikamor ne vé.

Oblači se pametno, in le po svojem stánu, ne posnemaj šege, ktera ti ne pristoji. Ne vtikaj se med gospodo, če si kmet, in ne sramuj se svojega stanú. Ošabnost prinaša le zaničevanje, ponižnost pa čast in dobro ime.

Prevzetnost se povsod spotika,
In sramota se za njó pomika.

105. Dvoživke.

Dvoživke imajo gol in gladek ali pa z luskami in oklopi pokrit život, merzlo in rudečo kri ter pluča, da dihajo. Dvoživke lazijo in jajca nesejo. Imenujejo se dvo-

živke zato, ker lahko živé v dvojnem, na suhem in v vodi. Nekoliko jih lazi po štireh nogah, druge pa se plazijo po trebuhu. Čudno hitro jim rastejo udje, ako se jim kateri odterga; tudi prebodo dolgo brez živeža. Vsako pomlad slečejo staro kožo.

Želva ima terdo čepinjo na herbtu, iz ktere delajo lične tobačnice, glavnike i t. d. Njeno meso daje dobro postno jed.

Žabe so mnogoverstne. Kraki povodnih žab so dobra jed za postne dni. Rega ali zelena žaba nam napoveduje dež, močerađ pa lazi po dežju. Krastavica (krota) biva po temnih kotih.

Martinček (kuščer) se rad greje na solncu, pa ne storí nič hudega; a zeleni kuščer hudo ugrizne.

Kače so nektere strupéne, ker imajo hud strup v svojih zobéh, recímo: gad, zagorelo rujava kratka kača, ktera je po herbtu pisana, in se nahaja po germovju in pečevju. Belouška ní škodljiva, še manj pa slepec.

106. Ribe.

Ribe imajo rudečo, pa merzlo kri, dihajo s skergami, in živé samo v vodi. Večji

del so odete z luskami, švigajo ob svojih plavutih hitro kot blisk, in imajo za plavanje mehur v sebi, ktereга natézajo in zopet stiskajo. Ribe se zeló množijo. Plemeníte ribe, ktere imajo malo koščic in dobro meso, so v naših krajih zlatoka, ki ima rumeno meso, posterv, černorudeče pikasta, sulec, meník, som, tolsti karp, tanka ščuka, mrena, lipan, peskur i t. d. Viza ima drag mehur, s katerim vino čistijo. Jegulja je gladka riba, kači podobna, pa ima dobro meso. Klen ima veliko ostrih koščic, zato ga je nevarno jesti.

Tuje ribe v naših krajih prodajejo: polenovke, suhe brez glave, sardele, slaníke (arnike) i t. d. Velike morske ribe so: kit, ki po 100 čevljev dolg zraste, in daje po 90 čebrov ribje masti; morski volk, ki po 100 centov težek zraste, in celega človeka požre ali mu nogo ali roko odgrizne. Kit je doživka, dasi tudi ta ribe živí v morju.

107. Ribica.

Tam siva gora mi stojí, tu videti drevesa ní; je v tmíni skrito jezero, vodica čista kot srebró.

Je notri bila ribica, še nežno mlada postervcà; v globini malo ji je všeč, domá le biti grenka reč.

O mati, mati! kak' lepó je vse tam zunaj, vse svetló; o naj vsaj malo ven hitím, se lep'ga sveta veselím.

Zdaj ne, o hčérka! v strahu bom, je najbolj varen tebi dom; sovražnik nema sem močí, drugjé te kmalu zasledí.

Ne sluša mlada ribica, kar stara ji je právila; skrivaj pokaže se na dan, kjer potok se odteka v stran.

Se veselí, okrog vertí, s potokom plavati hití; prijazno bléšči se nebo, ob kraju cvétke ji cvetó.

Pa ribič pod drevescem tam sedí z goljufnim ternekam; preprosta pride ribica, ujame se sirotica.

Preširna tak' se pogubi, nevérna v to, kar mat' učí. V spomin naj bo ti njen izgled, da ne izgúbiš ž njó se vrèd.

108. Žuželke ali žužki.

Žuželke (žužki, mergolinci, insekti) imajo prežéto truplo in na tri dele tako razdeljeno, da se glava in rep le na tanki nitki derží trupla. Na glavi imajo tipálnice, s kterimi okrog sebe tipajo; nog imajo po 4, 6, celó po 100 in še po več. Namesto kervi

imajo bel merzel sok, za odejo rožénasto kožo, ali dlako. Mnogo jih se lepo svéti in so vse pisane. Žužélek je vse polno po zraku, po zemlji, v zemlji, po rastlinah in na človeku, pa tudi v pijači in v našem živežu.

Žužélke se izvalé iz jajčec, katerim pravimo z a p l o d e k, in veliko se jih po trikrat čudno izpremení. Pervič se iz jajčka izleže ličínka (červ ali gosénica); ta se zaplete v mešiček, in iz tega vstane, kakor iz groba, ž u ž e k ali m e t u l j, kí pa le toliko časa živí, da zopet nanese zaplodek mladih červov.

Žuželke živé ob takih stvaréh, ktere bi drugim škodovale, tako rekoč le pometajo gerdo gloto. Veliko jih dela škodo, na priliko: gosénice ovočnemu drevju; nekoliko pa jih je, ki človeku dajó mnogo dobička, kakor: čebele, svilopredke.

Kebri (hrošči) imajo rožénaste perutnice, in s pomladi drevje hudo objedajo. R o g a č ima na glavi klešče, s katerimi hudo ušcipne. S t e r g ú l j a rada zleze v uho. K r e s n í c e se o kresu po noči svetijo. Uši in bolhe delajo nečednim ljudém veliko nadlego; pozemeljske bolhe so pa tudi vertom huda uíma.

Polukrilci na pol skačejo na pol létajo in so večidel prav škodljiv merčes, kakor: molji, ki zernje in sukno snedó, čverčki, smerdljive stenice in kobilice.

Metulji so mnogotere barve in velikosti, imajo po 6 nožic. Čudno lepi in krasni so, a le malo časa živé. Metulj izletí iz mešička, ter je podoba našega vstajenja od mertvih; njegova mati je gosénica. Gosénice drevje objedó, ako se ne ukončajo s pomladi.

Čebele imajo velike oči in tankokožnate perúti, s kterimi letajo po cvetícáh in po drevju, sterdí nabirat. Vsak panj ima svojo matico, po nad sto trotov in po deset do šestnajst tisoč delavek. Čmerlji so večji kakor čebele, in se radi gnjezdijo pod zemljo. Ose naredé umételjen osinják ali osír, in so hude jeze. Seršen hudo zbode; pregovor pravi: „Deset seršenov za eno kačo.“ Seršeni snedó mnogo sladkega grozdja in ovočja. Šiškarice jajčka v hrastovo pérje zasadé in ga napikajo, da iz njega prirastó šiške in ježice.

Muhe imajo po dve perutnici in rilec, da serkajo. Komarji hudo zbadajo, in mušice nas nadlegajo, časi nam tudi naznanjajo deževno vreme.

Pajki predejo zeló tanke mreže, v ktere lové muhe, pa tudi kažejo izpremembo vremena. Skorpion uséka s strupenim repom, pa tudi daje zdravo olje za strupeno rano. Pravijo, da ugrizne in umorí sam sebe, kakor zaviden človek.

Mravlje imajo velika mravljišča, po kterih si naredé gladke ceste in stanovanje, ter so človeku zgled pridnosti.

K žuželkam štejemo tudi rake, ki hitreje ritenski, kakor naprej lazijo. Raki so post-na jed.

Tudi žužki so nam večjidel v prid, nekteri nam dajó lepe nauke, vsi pa oznanjajo božjo modrost in vsemogočnost.

109. Hodi v šolo k mravljam?

Mravlje žive v čedni družbi med saboj, kakor dobri podložni v deržavi. Imajo svoje zakone, in se na tanko deržé svojega réda. Mravljišče, v kterem prebivajo, podobno je méstu, po kterem deržé ceste na vse kraje. Nektere mravlje delajo po zidarski, ter nadelujejo tlak z ilom; druge zbirajo po tesarski lesne bilke, nastavljajo jih ob cestah in delajo z drugimi bilkami pristojen strop, ter jih nakladajo preko unih. Ravno té mravlje so tudi

umetéljni stréharji, ki narejajo iz skalic, slamic in iz listja streho na stanovanje. Nekatere poshranjujejo živež v shrambe, druge pospravljajo jajca in mlade červiče v stanice.

Živež si mravlje vse leto marljivo nanašajo. Ta nese mertvo muho, druga zernce; nobena ne sme brez dela pohajati. Nekatere hodijo na ógledi, in ko kaj pripravnega najdejo, hitro oznanijo drugim, in vse kerdelo se napravi pobirat najdenega zaklada. Tako hodijo v dolgi procesiji na lonec cukra, na kos satovja, ali na medno *) hruško. Vsaka se mora deržati odkazanega pota, da ne zájde. Ako so mravlje po letu pridno delale, poskrijejo se po zimi v svoje stanice in uživajo sad svojega poletnega truda. Še bolj, kakor za živež, skerbé pa tudi mravlje za svoje mladiče, takó, da ob času, kadar se mladiči izležejo iz jajčec, streže jim vsa družina, da jih dobro odredé.

Po pravici nam Modri v svetem pismu pravi: „Lenuh, pojdi k mravlji, pogleduj jo pri delu in zmôdri se! Brez učenika in vodnika se preskerbuje po leti z živežem, in si nanaša ob žetvi, da bi imela kaj jesti po zimi.“

*) Sadje mediti ali meščati, tudi omedíti ali zmeščati; hruške se medijo (se mehčajo) itd.

110. Sviloprédka.

Po letu vidimo letati lepe, pisane metulje, ktere otroci radi lovijo. Metulji se naredé iz mešičkov, v ktere se izpremené gosénice. Gosénice so zeló požrešne ter drevju in drugim rastlinam silno škodljive. Koristne so nam samo tiste gosénice, ki živé ob murbovem pérji, in ki jih imenujemo svilne gosénice ali sviloprédke. Svilni metulj zleže v nekoliko dneh 400 do 500 jajčec, ki so velika kakor proséno zerno in iz kterih se na gorkem izvalé gosénice v kakih sedmih dneh. Te gosénice potem zeló hitro rastejo, in ko mine dvajset dni, že presti začnó, ter potrebujejo v to 3 ali 4 dni; potem pa se zavijejo v mešičke. Ta mešiček (kokon) je kakih 1000 pedí dolga nitka, ktera je prečudno zrávnana in z nekim sluzom uterjena. Ako se dá mešičku dosti časa ležati, pride iz njega nečéden metulj, kteri je bel z rujavkastimi progami in tudi s kako liso na sprednjih perutih. Izlesti pa se dá le tistim metuljem, kteri so odločeni za pleme, zato ker se preja ne dá izviti, ako je pretergana pri luknjici, iz ktere je metulj prilezel. Vsi mešički, kteri niso za pleme odločeni,

denejo se v peč, ki je tako gorka, kakor za kruh, zato, da se pomoré. Potem se nitka prav varno zmota in podela v svilo. Za en funt svile se potrebuje kakih 2000 mešičkov ali kokonov.

III. Červjé.

Červjé imajo kakor žuželké bel, merzel sok namesto kervi, in tipálne nitke na glavi, na kateri so oči. Nimajo nog, ne kostí, ne dlake; njih truplo je mehko in zvito na kolčeta, s kterimi gibljejo in lazijo. Nekteri červjé so veliki, največ pa so tako drobni, da jih ní videti z golimi očmi. Mnogo červov živí v vodi, še več pa v zemlji, nekaj v živalskem truplu, in še celó v človeškem drobu in v čevih. Červjé živé ob rastlinah, ovočji, práhu: najrájši pa jedó merhovíno. Červjé imajo terdno življenje, in če jim kdo del života odterga, hitro jim zraste drugi. Veliko jih čudno dolgo živí brez vse piče.

Najbolj znani so nam polži, ki nosijo svojo hišo na herbtu in nam dajó dobro postno jed. Mavrasti polži se rabijo za kolo-maz. K červom štejemo tudi pijávke, ktere kri pijejo; rabijo jih zdravniki.

Vsaka kapljica vode, vsaka skorjica plésnjivega kruha vsa gomezí tako drobnih živalec, da jih ne vidimo z golimi očmi: le Bog vé za nje, on jih vidi in oskerbuje.

112. Polž.

Komaj pomladanjski dež prvič zemljo pomoči, na enkrat je vse živo polžev. Potleh se počasno plazijo dolgi nagokóžniki, ter belo cesto za sabo puščajo: po deblih dreves pa, ki ravno svoje popke odpirajo, plezajo majhni polžki, ki imajo rumene in s čer-nimi progami opisane hišice na herbtéh; celó po vodah in lužah plavajo v sivih in rujavih lupinah. Polž je zeló uborna živalca, in sploh je za podobo počasnosti. Pa vendar se morete tudi od polža marsikaj učiti!

Na glavi ima štiri rogé, s katerimi poišče pota, po katerem hoče hoditi. V večjih dveh rogovih ima oči; mala dva rožička pa ima za vohanje. Le pogledite, kako varno obrača oči ravno tja, kamor misli iti, in kako skerbno povoha vsako travico in vsako cvetico, predno se je dotakne. Hodite in potujete tudi vi vselej tako skerbno, varno in previdno. Dobro pa tudi pogledite in preudarite, če je pot, po katerem hodite, dober in pravi.

Gledite pa tudi, kako občutljiv je polž. Če se ga le malo dotakne kaka reč, hitro se skrije v kot svoje hišice. Ljubi otroci! kadar se vas hoče dotakniti pregrešnost in hudoba, obrnite se tudi vi hitro nazaj v svoje znotranje stanovanje, — svoje sercé in v dušno zvestobo.

113. Povračilo.

Bil je nekdam deček hudobnega in terdega serca, po imenu Tone. Dražil je nedolžno žival, ptičke, mačke in pse. Ko enkrat posmehujóč se ujeti sinici nožici tare, primeri se, da ravno gospod fajmošter pristopijo k njemu. Duhovnik stermé nad neusmiljenim dečkom. Živo mu očitajo pegréšno djanje, in mu govore na serce, kako more tako neusmiljen biti do nedolžne živáli, ktere ní Bog ustvaril zato, da bi jo terpinčili, temuč zato, da bi bila ljudem v prid, in da bi tudi ona imela svoje veselje na zemlji. Ker pa dobrohotni gospod vidijo, da se njih besede celó nič ne primejo dečkovega serca, rekó mu še: „Vedi, neusmiljeni fantin! da bo tebe gotovo enkrat zadela božja pravična kazen za tvojo veliko neusmiljenost — prej ali pozneje; takrat se spomniš mojih besed, in boš utegnil terpeti take muke, kakoršne si zdaj napravil ubogi ptičici.“ — Prederzni fantin se le posmehuje dobro mislečemu gospodu, gre svojim po-

tem, in je še neusmiljenejši do živali in ljudi, kakor poprej.

V svojem dvajsetem letu udari enkrat tovariša s kladivom tako silno po glavi, da se ta omoten na zemljo zverne. V mislih, da ga je pobil do smerti, zbežal je in šel k vojakom. Kmalu potem vstane vojska, in tudi on mora iti na bojišče. Že v prvi bitvi mu je debela topova krogla prvemu zdrobila obe nogi. Vpil je na vso moč od prevelike bolečine. Zdravniki mu potem odrežejo obe nogi v takih bolečinah, ki se popisati ne dadó. Zdaj so mu stopile vse njegove neusmiljenosti pred óči. Spomnil se je pretéčih besed duhovnega očeta in vseh tistih, ki so ga tolikrat opominjevali, naj odjenja od pregrešne neusmiljenosti. — „Oj, kaj sem delal,“ vpije ves skesan v bolečinah, „božje stvari sem hromil, terpinčil in moril, ki mi niso nikdar storile nič žalega! Koliko živalcam sem zlomil nedolžne nožice in sem jih brezčutno gledal, ko so čivkale in pojemale. In zdaj so tudi moje noge zdrobljene. Bog je pravičen, in me kaznuje, kakor sem zaslužil.“ O kako je bil on zdaj ves drugačen! Če je bil pri otrocih, pripovedoval jim je svojo žalostno zgodbo; pravil jim je, kako hudoben in neusmiljen fantin je bil nekdanj, in kako se mu zdaj vse to hudo povračuje. Opominjal je otroke, naj bodo vselej usmiljeni do nedolžne živali, in da nobeni ne storé nikoli nič žalega, ker one so tako stvari božje, kakor

mi, čutijo tako, kakor mi, in ljubijo življenje tako kakor mi ljudje.

Otroci so ga poslušali in obétali, da nečejo nikoli neusmiljeno počenjati z nobeno živaljo.

114. Bog za vse skerbí.

Na zemlji miške najti ní, da b' ne imela mamice, ki ji prinese skorjice, da rev'ca strádala ne bo; tud' ji postelje post'ljico; Bog ljubi pač za vse skerbí.

Pod nebom tudi ptič'ce ní, da ne b' imela suknjice, prav lepe, tople, pérnate; da greje ptičico gorkó, in da je mrazek vzela ne bo, jo Oče mili oskerbí.

Červička na vsi zemlji ní, da bi ne našel kapljice, katere on napije se; on najde dosti živeža, in lakote še ne pozná; nebeški oče zanj skerbí.

Metulj po travnikih letí, obišče svoje rožice, preleta polja, travnike; imá prelépo suknjico, tancico svetlo, pisano; ga dobri Oče preskerbí.

Pod solncem stvarce take ní, naj bi še táko mala b'la, pri Bogu ní pozabljena; 'ma vsaka svojo hišico in vsaka svojo post'ljico. Vse ljubi Oče preskerbí.

Glej, moje dete, tudi očeta dobrega imaš, lahko se njemu v roko daš, lahko se njega veseliš, ker v božjih rokah ti živiš. Bog Oče tud' za te skerbí!

115. Pregovori.

Boljše je hranjeno jajce, kakor snéden vol.

Krava pri gobcu molze.

Po malem raste konju trava.

Psu, kateri raženj liže, ne upaj pečenke.

Ena garjava ovca vso čedo pokvari.

Kdor se med otrobe meša, svinje ga pojedó.

Kar mačka rodi, miši loví.

Kadar mačke doma ní, miši so dobre volje.

Gorjé mu, pri katerem se bratijo mačke in miši.

Ptica, ki visoko leta, nizko obséda.

Vrana vrani ne izkljuje očí.

116. Rastlinstvo.

Stvari, ki tudi nekako živé ter rastó in se množé, vendar pa ne čutijo in se ne premičejo, imenujemo rastline. Živež dobivajo iz zemlje in iz zraka. Tisti del rastlíne, ki v tla raste, in se v tleh terdno derží, imenuje se korenina. Korenina iz tal živež v sé vleče in ga dalje pošilja. Tisti del rastline pa, ki k višku raste ter veje, pérje in cvetje nosi, imenuje se steblo ali deblo.

Pérje ali listovje je rastlínam zelo važno; ima veliko majhnih luknjic, skozi ktere

mokroto in zrak v sé jemljejo in zopet izpuhtévajo, česar ne potrebujejo. Zato pravimo, da rastline : pérjem sopejo ali dihajo, kakor mi s plúči.

Cvet je je najlepši del rastline; daje ji zale in lepo podobo, in dozori sad ob svojem času. Sad je je mnogotero, mesnato ali sočnato, terdo ali mehko, v lupini ali brez lupine; nam je zeló koristno, pa tudi lahko zeló škodljivo. — Ako pride seme v zemljo, skalí in rodi novo rastlino, če dobiva dovolj živeža, toplote in svetlobe.

Število rastlin je silno veliko. Različno imajo barvo, rast, podobo in se ločijo tudi po mnogih drugih svojstvih. Kdo bi se ne čudil ako vidi, kako hitro se množijo vsako leto ter pokrivajo zemljo, in sicer tako prijazno zeleno in krasno pisano, da se jih oko nagledati ne more. Po visokih planinah in nizkih dolinah, po stermem pečevju, in kjerkoli je peščica prazne zemlje, zelení trava in drevje; še na strehi najde zernce svoje mesto in življenje.

Le malo se ozrimo po svetu in pomislimo le naše domače rastline, in vsaka bilka, vsako peresce, vsak cvet in vsako zerno, celó vsaka travica nam dokazuje, kako mogočen, moder in veličasten je Bog, ki jih je ustvaril.

117. Drevje.

Drevje zraste med vsemi rastlinami najbolj močno in visoko. Ima korenine, deblo in veje, ktere se razprostirajo v en ali v več verhov, in poganjajo mladike, listovje, popke, vetje in donašajo sadje. Zunaj drevje skorja ali lub odeva; pod lubom je tanko ličje, a ptelej les, ki ima v sredi steržen. Les ni ves enačo čverst; precej pod ličjem je mehke in vodén, in mu pravijo belina; proti sterženu pa je čedalje bolj čverst. Nekteri les je terd, recimo hrastov, mecesnov, bukov; a nekteri bolj mehke, recimo; lipov, smrekov. Deblo otešejo za bruna, ali jih pa razrežejo v deske, ali pa derva napravijo iz njih, tudi véjevina se rabi v kurjavo, a listje v steljo. Pridni ljudje tudi panj izkopljejo in razcepijo v kurjavo. Drevje se množi s koreninami, ki se sadé, ali sè semenom, ki se vseje; plemeníti pa se s cepljenjem mladik in očesec (popkov).

Ovočno (sadno) drevje nam prinaša veliko, veliko dobička. Daje nam dobro ovočje in tudi les v mnogoverstno orodje, v domačo rabo in v pródaj. Lesníke rastejo po goščah, oplemeničena ovočna drevesa pa po vertih. Hruška ima podolgovato

in sladko sadje s pečki v sredi; tepka daje dober hrusevec. Jablana ima okrogla, sladka, pa tudi kislá jabolka, ktera sušé in tudi tolčejo v jabolčnjak. Kúttine so le suhe, — slive in česplje pa sirove in suhe plemeníta in dobra jed; iz teh delajo in žgejo tudi slivovec. Češnjé so tudi sirove in suhe zdrava jed, posebno kisle višnje. Orehi dajó sladka jederca v povitico in olje. Marelice in breskve rastejo po vertih in vinogradih ter imajo v sredi koščice. Murve imajo osladen sad in pérje za sviloprédke.

Tuje ovočno drevje raste pri nas le v posebnih vertih, kakor: kisle limone in sladke pomaranče. Smokve (fige) so dobre sirove in suhe, in rodé sad trikrat na leto. Oljka ima ozko in blede pérje in podolgovat sad, iz kterega tlačijo olje; raste v toplih krajih.

Kdo bi mogel povedati in naštetí, koliko dobrot nam daje ovočno drevje? Koliko se prodá sirovega ovočja, koliko se ga posuší, koliko se naredí iz njega zdrave pijače, in koliko bolnikom se lahko ž njim postreže! Drevje daje tudi ptičem živež in streho, živini kermo in steljo, a polju in travnikom gnoj.

Drevje je božja stvar; Bog skerbí zanje. Ako smo dobri božji otroci, mora se nam smiliti

drevje, da ga ne bomo poškodovali. Tudi drevesce živi, kakor mlado dete, in da-si stoji mirno na svojem mestu, ter ne išče okoli živeža, ima vendar po koreninah in po pérju žile, s kterimi iz zemlje in iz zraka dobiva živež. Človek ima kožo, drevo pa ima lubje. Kdor lub odere, drevo hudo rani. Veliki škodljivci in drevodérci so tisti, kteri brez potrebe breze in druga drevesa vertajo ter nasekujejo, da se jim sok, drevesna kri, izteka; škodljivci so tisti, ki belijo smreke in delajo kozole za smolo, in ki lomijo mladike in verhe samo za igračo in kratek čas.

118. Kaj nas drevesa učé.

Prav lepi so nauki, ktere nam je ljubi Bog zapisal na vsako drevo. Drevje nam kaže v nebesa, da bi ne pozabili, kje je naš pravi dom. Kamor se nagne mlado drevesce, tja raste staro drevo, ter kaže otrokom, naj se dadó že mladi lepo ravnati in učiti. Drevje s pomladi prelepo cvete; tudi mladeniči in deklice cvetó svojih mladih dni v beli nedolžnosti. Merzli sever poškoduje cvetje, mraz ga zamori, škodljivi jug ga prevzame, in sadú ní. Še bolj žalostno je pri mladih ljudeh, ako raztergajo svoj prelepi in dragi venec nedolžnosti ali poteptajo cvetje čistosti, in če izgubé zdravje in poštenje. — Drevo, ktero ne prinese dobrega sadú, poseka se in verže v ogenj. Tudi človeku se godí tako, ako neče biti priden in pravičen. Kakor

v jesenskem času popada list za listom z drevja, tako bomo tudi mi drug za drugim šli gnojiti černo zemljo. Drevje po zimi spi in počiva, s pomladi pa spet oživi in vnovič razcvita. Tudi mi bomo zaspali, Bog daj, da bi le srečno; tem lepši pa bomo zopet vstali, čim boljši bomo umerli. Ves svet je božji sadonosnik, kterega je zasadil ljubi Bog in dal človeku, da bi ga obdeloval. Srečen je, kdor ga obdeluje skerbno in neutrudno. Dober človek hvali ljubega očeta v nebesih, pa tudi skerbi, da bolje in lepše drevje pusti svojim naslednikom, da bi tudi oni kaj uživali in Boga hvalili. Tacemu človeku pravični Bog veselo poreče: „Blagor tebi, dobri in zvesti hlapec; ker si bil v malem zvest, ti bodem veliko zaupal; pojdi v veselje svojega Gospoda!“

119. Hruška.

Stari oče Urban so sedeli pred svojo hišo v senci pod hruško. Njih vnuki kramljajo tam okoli, jedó hruške, in ne morejo nikoli zadosti prehvaliti sladkega sadja.

Stari oče jim rekó: Naj vam povem, ljubi moji, kako je to drevo sem prišlo. Pred več kot petdeset leti je bil tukaj še prazen prostor, in ravno tu, ker smo zdaj in kjer stoji to drevo, tožil sem enkrat sosedu svojo revščino. Djal sem, da bi bil zadovoljen, ako bi imel le sto goldinarjev svojih. — Sosed, moder mož, pa mi pravi: „To je prav lahko, ako le hočeš začeti. Glej, na tem mestu, kjer stojiš, je še več ko

sto goldinarjev skritih; poskusi jih dobiti!“ — Jaz sem bil takrat še mlad in neizkušen, in sem precej še tist večer tukaj izkopal globoko jamo, toda nisem dobil ne enega denarja. To mi je zelo merzelo. Ko sosed zagleda zjutraj to jamo, smeje se mi prav debelo in pravi: „Ti si vendar brezumen! jaz nisem mislil tako. Dal pa ti bom mlado hrušico, vsadi jo v to izkopano jamo, in za nekaj let se ti bodo denarji prikazali.“ Vzel in vsadil sem mlado drevesce, zrastle je lepo to drevo, ktero tukaj vidite. Sladko sadje, ktero mi je dajalo drevo že nekaj let. prineslo mi je že več kot sto goldinarjev, in še vedno mi prinaša prav obile obresti.

Nisem še pozabil znanega pregovora, tudi vi si ga zapomnite, ki pravi:

„Jablane, hruške in druge cepé
Cépi v mladosti za stare zobé!“

120. Jabolčni pečki.

Nežica je jedla jabolka in je metala pečke skozi okno na cesto, ko pride nje starejši brat France iz šole domov. „Ljuba sestrica“, pravi brat, „ko bi ti vedela, kar jaz vem, ne bi metala pečkov skozi okno.“ „Kaj pa veš, povej mi!“ pravi radovedna Nežica. France odgovori: „Učenik so nam ravno danes rekli, naj pečke nabiramo in spravljamo; če se jeseni pečki vsadé v zemljo, sčasoma iz vsacega zraste drevo, ktero rodi sadje.“ — Sestrici se to prav čudno zdi; vendar hoče poskusiti, kakor ji je France povedal.

Oba gresta tedaj na vert, in vsejeta pečke v samotni kotiček. Precej s pomladi so se že prikazale male rastlinke, ter večje so bile od leta do leta, vedno bolj debele in košate. Oplela in privezala sta jih h količkom, da so ravno zrastle. France se je od učenika navadil cepiti in drevesca plemeniti, ter je dobil tudi nekaj mladik ali cepičev plemenitih dreves, da je z njimi pocepil in oplemenitil svoje pečkove.

Kmalu sta France in Nežica tergala sadje od dreves, ki sta jih sama zredila. To ju je neizrečeno veselilo, in France je djal svoji sestri: „Vidiš, ljuba Nežica, kaj ne, da je bilo prav, da si me takrat poslušala in pečke hranila? — „Prav je bilo,“ pravi sestrice, „še boljše je bilo pa to, da si ti prav pridno hodil v šolo, in da si se učil toliko koristnih reči!“

121. Sadjereja.

Povsod leže denarji in veliki zakladi v zemlji, da bi si jih le hoteli pridobivati! Vsako vsajeno drevo je zaklad v zemlji, ki ob svojem času cvete, dozori in dober sad prinese. Veliko divjakov ali lesnik je dobrotljivi stvarnik zasadil po goščah in po lesu, človeku pa je dal um in pamet, da bi jih oplemenitil in presadil ob potih, cestah in na verte. Bivajo kraji, v katerih se po več ur hodá gre po cesti med samim sadonosnim drevjem, da lahko popotnik počije v senci in da se ohladi in pokrepča z dobrim in plemenitim sad-

jem. Ako bi le hoteli mladi ljudje pridni biti, bila bi v kratkem času vsaka soseska lep in cvetoč ovočen vert. Kjer ní divjakov, lahko si jih zredí iz pečkov, kolikor in kakoršne kdo hoče. Jeseni nabrane sirove koščice in pečki se položé v jamice po 2 palca na redko, skerbno se zagernejo in s pomladi čedno oplevó. Potem se oplemenítijo, in oplemeníčení presadijo. Nožiček, žázico, drevesno smolo ali vosek si vak lahko preskerbí, da cepi drevesa in lepša zemljo, vert božji. In kdor mlad drevje sadi, star sadja doživí.

122. Gozdno drevje.

Neki učeník so imeli navado, da so se hodili z učenci večkrat kam izprehajati in sicer zato, da so jih bolj seznanili z okolico, in da so jim razkazovali lepa božja dela.

Lep dan popoludne jih vedó*) na bližnji hrib, po katerem se je razprostiral veličasten gozd. Tukaj pokažejo učencem najprej mogočen hrast, in jim pripovedujejo od njega, da učka več ko sto let starosti in da je 100 čevljev visok. „Hrastov sad, želod,“ pravijo, „je dobra piča prasičem in ako se posuší, je tudi tečna kava. Lubje in ježice rabijo usnjarji, in hrastov les je najboljši les za tesarstvo.“

*) peljejo.

Potem stopijo učenik k družemu drevesu, in pravijo: „To je buk ev, ima najboljši les za kurjavo in za ogljije, ktero ogljarji v gozdih pripravljajo. Ima pa tudi bukvice ali žir, ktere ga prasiči radi jedó, in iz kterega se dela tudi dobro olje za luč. — Tam stoji brez a; njene tanke vejice so za metle. Tudi malopridnim otrokom je brezovka dobro znana. — Tukaj nam dehtí prijetno lipovo cvetje. Lipa je veličastno, slavno in lepo zrastle drevo; njen les je dober za podobe, njeno cvetje pa za zdravila. — Tam stoji jerebika z lepim listjem in z lepimi rudečimi jagodami.“

„Tukaj, ljubi otroci,“ pravijo učenik dalje, „vidite več dreves z ravnimi visokimi debli, ktera imajo iglam podobne listove in se jelovina, jelov ali hvojev les imenujejo. To drevje ostane (razen mecesna) tudi po zimi zeleno in potí iz sebe smolo, ktera se rabi za mnoge reči. Jelka, smreka, mecesen in borovec imajo češarke.“

Toliko in še več lepega so pripovedovali učenik ljubim učencem, in potem so šli zopet veseli proti domu. Med potjo pa so jim dali učenik uganiti še ti le

U g a n k i:

Poznam očeta, kateri vsem svojim sinom daje kapice, sam pa je nema. Kdo je ta?

Sem velik kot hiša, pa majhen kot miš,
grenak kot žolč, pa me le radi jedó. Kaj
je to? —

123. Germovje.

Germi poganjajo iz koreninja po več ver-
hov in se okašaté. Po vertih imamo dišeče ger-
miče za lepoto, pa tudi sadne za dobiček, in
zdravilne za pomoč v bolezni.

Rožni germ cvete lepo belo in rudeče, pa
še lepše diši: s ternjem obrasten nas uči, kako
se mora lepota nedolžnosti skerbno in ostro varo-
vati. Španski bezeg (lipovka) cvete meseca
malega ali véliceга travna in daje prijeten dih.
Ribez ali laško grozdijče ima kisle rudeče ja-
gode, ki so dobre za jed pa tudi za kuho. Kos-
mato grozdijče ima ternaste liste in rumen-
kaste, sladke jagode.

Kopíne in terníke rastejo po mejah,
in imajo černo-višnjavo grozdijče. Černíce
ali borovnice rastejo po hribih, so sirove in
posušene dobra jed. Malinje ima rudeče
malíne, dobre za jed, pa tudi za kis in malí-
novec. Bezeg raste po vertih in vodnatih kra-
jih, nam daje dobro cvetje za zdravilno pijačo,
pa tudi grozdijče za mnogo kuho. Dren ima

rumeno cvetje, rudeče kislo zernje, daje dober kis, in drenovina je čverst, vlačén les. Brinje ima ostro iglovje in les za kajenje. Iz brinovega zernja žgejo brinovec, kateri je po malem dobro zdravilo. Leska daje otrokom lešnike, pa tudi leskovko, če niso pridni. Nešplje rastejo po sadovnikih, in imajo dobro okusen sad. Ternje in robídje raste povsod še preveč, ako ga ne trebimo. Černi tern cvete lepo belo, in ima černe skominave jagode. Šipečje ima ternaste veje in rudeče jagode, ktere so po zimi pticam za živež, pa se tudi rabijo za kuho. Srebót se ovija in spenja po germovju in daje vlačne terte za pleteníce. Beršlan se ovija drevja, skalovja in starega zidovja, ter zelení neprestano.

124. Vinska terta.

Za kerščanska ljudstva ní nobena rastlina na zemlji tako pomenljiva, kakor vinska terta. Zveličar pravi: „Jaz sem vinska terta, in vi ste mladike; kdor ostane v meni in jaz v njem, ta prinese veliko sadú.“ Ljubi Jezus je izvolil podobi kruha in vina, da se vedno združuje z nami; in v teh podobah je pričujoč pri sveti maši.

Ravno tako, kakor redí kruh teló, tako tudi pokrepčuje vino duha, in dela veselo serce, ako se uživa zmérno in pametno. Sveto pismo pravi: „Vino razveseljuje človeško serce.“ Za vsacega človeka pa vendar ní vse dobro. Pregovor pravi: „Mladosti je mleko vino, starosti pa je vino mleko.“ Kaj se to pravi?

Skoro vsak pozná vinsko tertó, ako ne, gotovo je že videl kak grozd ali vsaj že pokusil grozdinke in cibebe, ktere niso nič drugega kot posušene grozdne jagode.

Vino je večjidel rudeče in rumeno, pa tudi belo. Pri tergatvi nabirajo zrelo grozdje in ga devajo v točilo (prešo), kjer tlačijo ali stiskajo sok iz njega. Kadar ta sok teče iz točila, kalán je še in sladák, ter še diší po jagodah; pravijo mu mošt. Mošt pa se zeló zeló izpremení, če mirno stojí v sodih. Naredí se na njem polno zračnih mehurčkov in začne se vse vzdigovati in gibati; pravimo: vino vre. Kadar vino odvre, v njem se več ne pozná grozdni sok. Vino je redko, čisto in prozorno, ima tudi drug, poseben okus, in je dobilo svojstvo, živce vzbujati in kri dražiti. Zavaljo tega se vino, kakor tudi pivo in žganje, prišteva opójnim pijačam.

Dovrelo vino se pretoči v druge sode, kjer ostane dotlej, da je po polnem čisto. — Po stranicah napolnjenih sodov se prime v i n s k a s k o r j a, katero rabijo za zdravila in tudi za obertniške reči. Tudi se iz vina lahko naredí kis (jesih) in v i n s k i c v e t. —

V krajih, kjer raje raste ovočje, kakor vinska terta, tlačijo in delajo vino iz jabolčnega ali hruševega soka. To se dela tako, kakor pri grozdju, vendar je jabolčni in hrušev mošt manj močan ali opôjen, kakor grozdno vino; sadni mošt je po leti v vročini delavcem na polju dobra in zdrava pijača.

125. Tern in vinska terta.

Bilo je s pomladi, in nad vinogradom je cvetlo belo, košato ternje, ter se je ogrevalo na solncu. Pijano, svoje lepote prevzeto gleda v nižavo, in zaničuje vinsko terto, rekoč: „Zakaj pa se lepše ne oblečeš, hvaljena vinska terta? Ali te ní sram, da tako revno čepiš v vinogradu in preливаš solze? Kaj ne, da ti težko dé, kadar vidiš, kako veselo šumé čebelice po meni, in otroci skačejo okoli mene, tebe pa nihče ne pogleda?“

Vinska terta pohlevno molčí, in voljno prenaša ternovo ošabnost, ter tiho in čversto poganja svoj plemeniti sad.

Kadar dozori jeseni grozdje, pridejo stari in mladi nabirat ga in zobat, ter prepevajo terti hvalno pesem, rekoč: „Preljuba vinska terta, veselje našega serca!“ — Tern pa posekajo in ogradijo ž njim vinsko terto. „Sosed!“ ogovori ga tedaj vinska terta, „povej mi zdaj, kateri naju več veljá? Tvoja prezgodnja hvala te je kmalu pustila, tvoje košato cvetje je rodilo kislico, in vse se ogiblje tvojega bodočega ternja. Mojega ponižnega cvetja plemeniti sad je sladko grozdje, katero oveseljuje otroke in oživlja odrastle.“

Samosvoja hvala ti ne bo prida dala; le pohlevna ponižnost nam daje pravo vrednost.

126. Jagode.

Neki star vojak z leseno nogo pride v bližnjo vas pri cesti in nanagloma zbolí. Več ne more oditi, ostane tedaj, in obleží v necem skednju na slami, kjer se mu prav slabo godí. Lojzki, ubogi deklici necega pletničarja, smilil se je zeló v serce ta ubogi mož. Vsak dan je hodila k njemu, in mu je dala vselej po desetici. Neki večer pa ji pravi ta pošteni vojak: „Ljuba deklica! slišal sem, da sta tvoja roditelja ubožna, povej mi vendar prav odkritoserčno, kje jemlješ vsak dan toliko denarja? Veruj mi, da bi jaz rajši od lakote umerl, kakor pa da bi vzel le en krajcar, ki bi ga ne mogel imeti z dobro vestjo.“

„Ne skerbite za to, ljubi mož,“ pravi dobra deklica, „pravičen je ta denar. Vsak dan grem v bližnji terg v šolo. Po poti hodim skozi gozdiček, kjer je vse polno lepih jagod. Natergam jih vselej polno torbico, prodam jih v tergu, in dobim za nje deset krajcarjev. Moje roditelja vesta, da tako delam, in jima je prav. Večkrat sta že rekla, da je še veliko ubožnejših ljudi na svetu, kakor smo mi, in da smo jim dolžni pomagati po svoji moči.“ Solzilo se je staremu vojaku, in ves ganen pravi deklici: „O ljubeznjivi otrok! Bog naj blagoslovi tebe in tvoja roditelja ter naj vam stotérno poplača vašo miloserčnost!

Kmalu potem pride neki imeniten stotnik skozi tisto vas. Zvé za bolnega vojaka, in gre k njemu. Precej mu pripoveduje vojak od svoje male dobrotnice. „Kaj, ubogi otrok dela tebi toliko dobrega?“ začudi se stotnik; „tudi jaz ti ne smem manj postreči; izročil te bom gostilničarju, da te bo po potrebi preskerboval.“

Storil je tako. Potem gre v malo hišico iskat miloserčne Lojzke. Pravi ji: „Ljuba deklica! tvoja dobrota mi je ogrela serce, in me je ganila do solz. Ti si ubozemu vojaku znosila in podelila precéj desetice; tukaj ti dajem zato ravno toliko cekinov.“ Roditelja se silno zavzameta in pravita: „Preveliko je to plačilo.“ A stotnik odgovorí: „Ní preveliko, to je malo; boljše in vredno plačilo čaka dobre deklice še le v nebesih.“

127. Zelišča.

Zelišča so nam za živež ali za zdravilo; pa so nam tudi škodljiva, ako jih prav ne poznamo in modro ne rabimo.

Po naših vertih in zelnikih raste glavato zelje, ktereга glave za sladko in kisló zelje porežemo. Cvetni vohrov t (karfijol) ima rumeno cvetje, ktero daje plemenito zelenjavo. Špargelj, salato, špinačo, peso, repo in korenje, najbolj pa krompir vsak zna; rastejo po vertih in po njivah. Čebula in česen ima močen duh in oster okus; ravno tako tudi redkev in hren. Peteršilj se za dišavo v kuho deva. Tikve rastejo po njivah, kumare po greдах. V stročju nam zori bob, fažol, grah in leča. Sladke rudeče jagode rastejo po solnčnem bregovju. Ob vodi raste rožje sodarjem in terstje zidarjem v rabo.

Po senožetih in ledinah raste lepa, zelena trava, in daje živini kermo, — seno in otavo. Sladka kerma se polaga govédini, kislá pa konjem. Plemenito pičo daje detelja. Erman daje purčetom, a kopriva prasičem tečno pičo. Ní je travice, da bi ne dajala kacega dobička.

Konoplje in lan nam dajó predivo za platno pa tudi ličje za vervi in biče. Mak daje dobro olje, in tudi solnčnica. Tobak raste na Ogerskem, pa tudi drugod. Hmeljevo cvetje rabijo za kuhanje piva.

128. Žito.

Zita imajo votle, precěj dolge in vozlate bilke, in so najkoristnejše rastline, ker nam dajó vsakdanji kruh. K žitnim rastlinam, ktere pri nas rastejo, štejemo pšenico, rež, ječmen, oves, proso, koruzo, ajdo in sirek.

Največjo ceno ima pšenica, ktera je mnogih plemen. Pri nas je navadna golíca in osínka; druga ima osíne ali rese, perva jih nima. Dalje je pšenica ozíma ali jara. Pšenica cvete v klasju; zerno je na eni plati oblo, na drugi pa ravno in gerbasto. Pšenična moka se rabi za kuho, za kruh in za razno peko.

Rež je tudi ozíma ali jara, in ima visoke bilke s klasjem. Zerno je podolgovato, gerbasto in zgoraj malo topo (tumpasto). Režéna moka ní tako bela kakor pšenična, pa daje prav tečen kruh. Tudi dajó režéne bilke dobro slamo.

Ječmen ima resnato klasje. Zerno je podolgovato in ostro, ter stoji v 2, 4 ali v 6 verstah na klasju. Ječmen se rabi za moko, pšeno in za slad v pivovarnah. Ječmenove bilke dajo dobro klajo za živino.

Oves nima klasov, temuč latje in služi v zmes za kruh, za pšeno, posebno pa konjem in tudi drugim živalim za pičo. Oves raste na vsaki zemlji, še celó tam, kjer druga žita zaradi mraza ne rasto.

Proso je belo, rumeno in sivo; ima metlasto latje, ki je polno zernja. Proso rado rodi, in služi za pšeno, za droži in kuretini za pičo.

Koruzza ali turščica, ki je prišla iz Amerike, kakor krompir, nam je velika dobrota. Njeno klasje so storži (stroki), kateri so zaviti v zeleno ličje, imajo rumeno in rudečkasto zernje. V dobri zemlji rodi eno steblo po 3 ali po 4 storže, in na vsacem je več kot 100 zern. Turščica se rabi za moko in za debeljenje živine, posebno kuretine. Suha slama je dobra za steljo ali pa tudi za kurjavo, sirova pa je tečna piča za živino.

Ajda ne raste, kakor drugo žito, v klasju ali v latju, ampak kakor cvetica z verhi. Njeno

cvetje je belorudečkasto in polno medú, ki daleč diši, in ki ga iščejo ter nabirajo pridne čebelice. Zerno ima ajda trivoglato in černo rujavo. Ajdova moka se rabi za kruh in za kuho, posebno za žgance.

Sirek je dvojen, kepast in metlast. Semena ima obilo. Moka je rudeča in se rabi za oblodo prasíčem in za pičo kuram. Iz metlastih stebel delajo metle.

129. Molitev ob sejanju.

Blagoslovi Bog mi seme to, ki sem djál počivat ga v zemljó! Daj, da bi veselo prikálilo, v tvojem varstvu nam za živež bilo!

Malo, malo zdaj posejemo, in bogato pa našanjemo. Torej hvalo serčno ti dajêmo, pesmi hvalne, slavo ti pojêmo.

Upamo od tebe dobro vse; ohranjuješ ti nas reveže. Mílostljiv nam bodi vedno, ti služiti daj nam vredno!

130. Kmet svojemu sinu.

Ljubi sin! postaral sem se v potu in trudu; močí mi odpovedujejo; roke in noge se mi tresó in kmalu bom mogel tebi prepustiti vso skerb za dom in gospodarstvo. Glej, Bog me je zeló in obilo

blagoslovil. Ohranil je mene in vse moje velikih nesreč, in tudi tebi želim, da bi mogel tako reči, kadar se postaraš. Najgotovejši pot do sreče je pot pravičnosti in pobožnosti. Polje, ki ga obdeluješ v potu svojega obraza, naj ti bo knjiga, v kateri je zapisana božja volja. — Kadar pripravljaš njivo v sejanje, poruješ ternje in spraviš kamenje z nje, ter jo tudi ogradiš, takrat si misli, kako bi tudi svoje serce mogel pripraviti in ohraniti, da bi v njem zernje božje besede dobilo dobro mesto in rodovito zemljo. Kmalu boš videl in spoznal, da serce, katero se odprè minljivemu veselju, ni dobra, temuč pusta in nerodovita zemlja. Spoznal boš, da, kdor v sercu dá rasti ternju posvetnih skerbí, pri njem ne more sadú obroditi seme božje besede. — Kadar te veseli lepa ruména pšenica na njivi, med njo pa tudi vidiš kvarljivo ljuljko, ktere iztrebiti nisi mogel, boš spoznal, zakaj Bog v svoji prizanesljivosti hudobne ljudi med dobrimi terpi, da pa hudobneži vendar ob svojem času pravični kazni ušli ne bodo. Kadar ob žetvi ženjíce žito v snope vežejo, a ternje in ljuljko odmétajo in požigajo, spomni se tistega velicega dné vesvoljne žetve, ko bodo prišli božji angeli, in bodo odbrali krivične in hudobne, ter jih vergli v večni ogenj, a pravične vèdli v kraj večnega veselja, kjer se bodo svetili, kakor solnčna svetloba. — Tudi orodje, katero rabiš, poučuje te. Kadar primeš za oralo in veš, da zdaj ni časa se obotavljati in ozirati, spomni se, da tudi v božjih rečéh ne smeš biti merzel in lenoben

in da le svete želje in stanovitni trud k vsemu dobremu krepko pomagajo. Kadar vejaš, rešetaš in čistiš žito, spomni se vselej Jezusovega nauka, da je vsaka izkušnja nam tudi nekako čiščenje, in da moramo zatorej moliti za moč in stanovitnost, da bi ne omagali, ampak v izkušnji poterjeni obstali.

Najljubeznjivejšo in najveselejšo priliko vidiš pa na pšeničnem zernu, katero se vseje in zavleče, pa zopet ozelení, kakor bi od smerti vstalo. Spominja kmetovávca, da bo tudi on zakopan v zemljo, zraven pa ga tudi tolaži, da mu bo s smertjo pri-
cvetlo drugo neminljivo življenje.

Zveličar je tako kmetu dal lepo priliko, da se ob vseh svojih poljskih delih spominja tudi na dušne in nebeške reči. Dèrži se vselej in povsod božjih zlatih nauk in srečen boš v življenju in po smerti.

131. Lan in konoplja.

Lan in konoplje so tako potrebne v obleko, kakor druge rastline v živež. Vsak človek, bogat in ubožen, potrebuje platnéne obleke. Zato so se pa tudi ljudje vselej z lanom in s konopljami pridno bávili.

Lan sejó jesení in na pomlad. Treba ga je skerbno pléti. Če je predivo poglavitni namen, zaradi česar gospodar lan seje, mora se

porovati, ko seme še ní po polnem zrelo, ampak še malo mehkotno, zato, ker je potem predivo močnejše in lepše. Ako je pa seme poglavitna reč, bode predivo slabejše in manj lepo, ker se mora čakati, da je seme zrelo. — Ko se lan poruje, dene se sušit in se potlej smuka, da se mu glavíce osmukajo. Seme se potem izmane, lan pa se godí (rosí) v vodi ali pa največ razgernen po senožetih in praznih njivah. Ko je lan gôden, sušijo ga in otarejo, da se dobode predivo, ktero se potem še na grebénih omika, in se loči v praznje predivo in v hodník. Predivo spredejo v prejo, in iz preje delajo mnogotéro platno, vervi in različne druge reči. Platno se navadno še béli, predno se iz njega srajce narejajo.

Konoplja daje manj lepo a bolj močno predivo. Rabijo konopnino v morske vervi, v konjsko opravo, v močne mreže.

Lanéno in konopno seme je dobra piča mnogim živalim, a daje tudi olje v luč in v barvo.

132. Predica.

Le prédi, dekle, prédi, prav lepo nit narédi, da se ne bo krotíčila, in tud' ne tkalcu tergala.

Poštena je predica, in stara ta pravica, da tisto dekle kaj veljá, k' obleko vso domačo 'má.

Le prédi prav vesela; boš lepe pesmi pela, kolovrat pojde rad okrog, bo tekla lepše nit od rok.

Kolovrat tiho teče, naj tovaršica reče, kar je v nedeljo slišala pri navku v cérkvi svetega.

Boš tanko nit storila, da ne bi pozabíla, kakó življenje nežno je, ki kakor nit preterga se.

Ti prejo tkal'c bo hvalil, če ž njó ne bo se žalil; pri Bogu boš pohváljena, če ga ne boš razžálila.

Le pridno, dekle, prédi, prav lepo nit narédi; bo skoraj smert nit vtergala, bo kon'c življenja tvojega.

Kar si boš tu napréla, boš v večnost saboj vzela, al' čednost' lepih suknjico, al' pa pregrehe butaro.

133. Cvetice.

Lepota vertom, polju, travnikom in gajem so mnogoverstne cvetice, ktere nas razveseljujejo s prijetnim duhom ali z lepim cvetjem.

Nektere cvetó poprej, nektele pozneje. Komaj je sneg s pomladi skopnel, že gledajo iz zemlje beli zvončki in rumeni jagleci, kakor bi hoteli glasno oznanjevati zaželeni prihod vesele pomladi. Potem se prikažejo višnjave vijolice, bele ali rudečkaste marjetice in rumeno-svetle zlatíce. Otroci jih

radi iščejo in veselo nabirajo v kitice in vence, s katerimi se nedolžno kratkočasijo. Pozneje vidiš v gozdni senci talôge, dišeče šmárijnice in trojebarvane sirotice, pri potokih modre potočnice (mačkíne oči), med žitom plavíce in divji mak, po vertih lepo cvetoče rože in lilije. In še pozno jeseni se vzdigujejo solnčnice, georgine in nebne iskrice v krasoti svojega cvetja.

A ko pride zima, vse cvetice zvenó in poginejo, ter čakajo pod snegom, da nastane pomlad, ktera jih zopet kliče in oživlja.

Tudi mi smo podobni cveticam. Človek cvete, zori, vene in gre počivat v hladno zemljo; prišel pa bode dan, ko ga bo zbudil Božji glas in mu dal novo življenje.

134. Šmárijnice.

Nežka, hči ubožnega delavca, bila je bolna. Županova Mina jej je nosila vsak dan piskrec dobre juhe, ker bolna Nežka ní mogla uživati drugega, a njena roditelja sta bila preubožna, da bi bila mogla sama mesa za juho kupovati. Ko Nežka zopet ozdravi, misli si: Županova dobra Mina mi je nosila vsak dan tečne juhe, kako bi jo li mogla tudi jaz razveseliti? — Slišala je, da ima Mina posebno rada dišeče šmárijnice. Kakor hitro se prikažejo lepi pomladanski dnevi, hodi Nežka po-

gosto v bližnji gozd, da bi svoji dobrotnici natergala prvo kitico prijetnih lepih cvetic. Večkrat jih je že zastonj iskala; a necega dne jih vendar pod starim bukovim drevesom zapazi daleč notri v gozdu. V tem pa, ko vesela Nežka terga dišeče šmárijnice, sliši v bližnji goščavi govoriti dva človeka. „Gaspar,“ pravi eden, „zdaj se lahko maščujeva županu, ki je mojega brata spravil v ječo zaradi par tolarjev, ktere je bogatemu mesarju vzel. Glej, tukaj imam ključ od vrat njegove hiše. Neumna dekla ga je včeraj pustila tičati v vežnih vratih.“ — „Dobro,“ pravi drugi, „nocoj pojdeva k županu, bova njega, ženo in hčerko poslala na un svet, in bova spraznila njegovo denarnico.“ — Nežka strahoma poslušata grozoviti pogovor, hitro se splazi s šmárijnicami proti domu, nese jih županovi Mini in pové, kaj je strašnega slišala. Župan skrivaj pokliče nekaj oroženih mož, in čuje z njimi zvečer na dvorišči pri vratih. O polnoči res razbojnika skozi vrata prideta, stražniki pa ju hitro zasačijo, in potem izročé sodni pravici, kjer sta bila zaradi mnogih hudodelstev kaznjevana.

Rad pomagaj ubozemu v potrebi; morebiti da te reši kdaj iz velike nesreče.

135. Gobe in mah.

G o b e so mesnate in nekoliko sočnate rastline, ki imajo po večjem klobuček na

deblu. Rastó po zemlji, pod zemljo, po drevju in tudi po drugih rečéh. Nekatere gobe so dobre za jed, a veliko jih je škodljivih in zeló strupenih. Treba jih je tedaj dobro poznati, da kdo od gob ne dobode bolezní ali celo smerti.

Jédne gobe so smerčki (mavrohi), júrijčki in maslénke, lisičice, karželjni in kukmaki (šampinjoni). Posebno znamenite so gomoljíke, ki se nahajajo pod zemljo ali pa terdo pri tleh. Kresílna goba, ki raste po starem drevju, rabi se ustrôjena in stolčena v kresanje in na rane, da se kri ustavi.

Mah ima tanke listke, in raste po drevju, po kamenju, in po zemlji, obléče cele dobrave in tudi travnike; drevju in travi je škodljiv. Mah pa nam daje tudi obilo prida. Iz mahú se napravljajo mehke blazine, ako se lepo odbere in posuší. Mah pije po visokih gorah dež iz oblakov, nataka studence in reke, varuje drevja prehude zime, ohrani perst in seme po skalovju, da ga veter ne odnese, in da ní pečevje vse goló. Beli mah, kateri raste po gorah, je dobro zdravilo za jetiko.

136. Strupéne rastlíne.

Kakor je vsa zemlja polna božjih darov, tako tudi za vsakim voglom rado raste kaj strupénega. Modri otroci ne jedó jagod, ne žvečijo zernja, in ne tergajo gob, katerih ne znajo, da si ne napravijo nesreče.

Strupéna zelišča so:

Kristavec, kateri ima zagorelo - zeleno

Kristvec.

Preobjeda.

Naperstec.

narezano pérje, belo cvetje, in v ostri ježici černo strupeno zernje. Zobník je kosmat in zoperno smerdí. Volčja jagoda

Zobník.

Podlések.

Lisják.

raste po hostah, ima po 4 čevlje visoko
steblo, zagorelo-zeleno pérje, a v jeseni čer-

Trobelika.

Volčja jagoda.

no-svetle jagode, ki so najhujši strup. T r o-
 b e l í k a raste za vodami in po močvirjih.
 M í š j a k pikasti (s m e r d l j í v e c) raste za
 mejami po senčnih krajih, ima kosmato

Razhúdnik (grenkosladki).

pikasto steblo, in smerdí zeló po mišje.
 P a s j i (divji) peteršilj je zeló podoben
 pravemu peteršilju; ako ga zmaneš, diši
 kakor česen. Tudi podlések, naperstec,

Razhúdnik (pasje zelišče).

razhúdnik, volčjak, preobjéda in lisják so strupéne rastline.

Strupéne gobe so največ nečedne in omamljivo smerdljive. Ako se potipajo, so

(Cvet.)

(Plod.)

Volčja češnja.

polzke in sprijemskaste. Múšnica je rudeča in belopikasta, a zeló strupena. Nastavljajo jo muham, da pocepajo.

137. Rudništvo.

Rudnine se imenujejo sploh stvari ali telesnine, ktere ne živé in ne čutijo, tudi ne rastó, ampak se le vekšajo z vnanjim nabiranjem enakih delov. Rudništvo je v zemlji, posebno v hribih, in se razdeljuje na persti in kamenje, soli, gorljíve rudnine in kovíne (metale). Najimenitnejše persti so: il ali ílovica, iz ktere lončarji delajo lonce, sklede in drugo glinasto posodo. Pa tudi opeko ali cegel za zid in za streho narejajo iz ílovice. Kremeníca se z lugasto soljo raztopí v ognju, in nam daje steklo na okna, stekleníce in veliko drugih takih ste-

klénih rečí. A pneník sežgejo v ognju v apno, in delajo iz njega lepe podobe; a z méljo (kredo) pišemo.

Navadno kamenje rabimo v zidanje; ta se imenuje apné nec ali apnenik, ki se dá sežgati v apno, drugi pa blestník, kateri je rad moker. Skril daje lepe ploče na streho, pa tudi v pisne tablice. Mramor je bel, črn, rudeč, zelen, in tudi pisan; iz mramorja se režejo kameni za cerkvena tla, dragi stebri in podobe. Brusník kamen se rabi, da se ž njim brusi skerhano orodje. — Izmed dragih kamenov ima največjo imenitnost dijamant, kateri je tako terd, da steklo reže, pa je tudi svetel kot luč, ako se lično izbrusi. Več je vreden kot zlato in srebro, in se vkuje v drage perstane in v razne lepotíne.

Sol se imenuje vsaka stvar, ktera se raztopí v vodi in naredí na jeziku občuten slad ali okus.

Gorljíve rudnine se dadó žgati in rabiti v kurjavo in svečávo. Šota, ktere je mnogo na ljubljanskem močvirju, je iz persti segnjilih živáli, korenin in zemeljskega olja, kopljejo jo, sušé in rabijo namesto derv v kurjavo. Prémog je iz železnatega ila in apna, navdan z zemeljskim oljem; černo je

svetel, največ zeló terd, in je tudi dober 7 kurjavo. Žeplo daje žepénke.

Kovíne (metali) se poznajo po tézi, svetijo se ter se dadó v ognju raztopiti in kovati. Kopljejo jih v rudnikih ali čiste ali pa zmešane z drugimi stvarmí, ter jih raztápljajo v plávežih in obdelujejo na mnoge koristne reči. Najbolj znane so: zlato, srebro, baker ali kotlovína, kositar, železo in živo srebro.

Prid, ki ga nam prinaša rudnínstvo, je velik. Ne mogli bi zidati priročnih prebivališč brez apna, kamenja in železa. Koliko pripravnega orodja bi ne imeli, ko bi ne bilo rudníne. Brez soli bi ne bile jedi tako dobre in zdrave. Tudi nektera zdravila se naredajo iz rudnínstva. Koliko stotéro in stotéro ljudi živí od obdelovanja rud in drugih kopán. Iz zlata, srebra in iz kotlovíne kujejo denarje, da se s njimi polajšuje tergovstvo. Tudi zlatarji rabijo zlato in srebro v dragotíne in posode.

Kako prečudno je razdeljeno bogastvo narave!

138. Železo.

Železo je najkoristnejša vseh kovín, zato ga je modri stvarnik veliko več, kakor

drugih kovin, v zemljo shranil. Izkopávajo ga, ko je še pusta ruda, ktera je zmešana z apnom, ílovico in z žepлом, ter se imenuje želézna ruda. V plávežu se raztopí ter se očisti v ognju od drugih rečí; zdaj se imenuje lito železo. To pride zopet v ogenj, kjer se razbéli; potem se dene pod kládivo in se pokuje. Zeló terdemu železu se pravi jeklo.

Kar je pri živalih konj, to je pri kovinah železo za človeško življenje. Lahko rečemo, da je železo zvest in delaven domač tovariš, kteri hodi s človekom na njivo in na bojišče, ter vse hudo in veselo v življenju spremlja, če tudi tega ne čuti. Brez železa bi ne mogli trenotka živeti, ker železo se pretaka v naši kervi, in dela, da je rudeča; železo naréja détetu zibelko in rákev (trugo) merliču; železo nam zida hiše, greje stanice, zapira vrata. Železo orje naše njive, kosí travnike, žanje polja, in nam pomaga hraniti to, kar smo si pridobili. Z železom uterjamo konju podkove in ga berzdamo; iz železa naréjamo parni voz in cesto železnico, iz železa je tudi tisti električno-magnetični tok, kteri hitro, kakor blisk, po tancem dratu nosi naše misli od mesta do mesta, od dežele do dežele. Dan današnji delajo čolne iz železa, in tudi po-

stavljaajo železne hiše in cérkve. Še celó najdrobnejše lepotíne vlivajo iz železa. Zlato in srebro je res svetlejše in lepše, a lahko smo brez srebernih kozarcev in zlatih perstanov, in kdor nima srebernih žlic in vílic, temu se prileže jed tudi sè železnih vílic in iz kake pločevínske žlice. Železo je najmanj očitno med kovínami, pa vendar nam vse druge pomaga dobivati, in ž njim lahko vse druge kovíne namestujemo. Železo je, kakor žito, ustvarjeno v potrebo in živež telesu in življenju, potrebno nam je, kakor vsakdanji kruh.

139. Kladivo in železo.

Enkrat je železo milo kládivu se potožilo: „Nehaj me tak' z'lo kovát', saj sem tudi jaz tvoj brat.“ „Kaj me boš takó toz'valo,“ je železu klad'vo djalo; „kaj jeziš se nad menój, saj terpím tud' jaz s tabój!“ Le železa se spomnímo, kadar reveži terpimo; ako nam Bog klad'vo dá, bod'mo vsmiljen'ga sercá.

140. Baker ali kotlovina.

Baker (kufer) je rudečkast, lepo se svéti, in je zeló raztéžen. Kotlar ga obdeluje v različno orodje; dela kotle, ponve, pokrove i t. d. Tudi strehe pokrivajo z bakrom, in delajo denarje iz njega. Ako pride na baker

kislina, naredí se zeleni volk na njem, in ta je hud strup. Zaradi tega morajo vse bakréne posode biti pocinjene. Zeló nevarno je tedaj, če se kuha ali kaj družega shranjuje v bakrénih posodah. — Ako se baker zmeša s cinom, naredí se zmes, kateri pravimo bron. Iz bronu lijó topove ali kanone. Tudi zvonovi, ki nas vabijo k božji službi in k molitvi, vlti so iz bronu.

141. Kuhinjska sol.

Sol se v vodi raztopí in dela občuten slad na jeziku. Nahaja se v naturi v brezkončnih zalogah. V nekterih krajih so v zemlji veliki skladovi soli, skale, ki so iz samih terdih solnih kamenov. To je kaména sol. Dobiva se po polnem čista, ali pa je zmešana z drugimi déli. Ako kaména sol ní dosti čista, raztopé jo v vodi, pod katero toliko časa kurijo, da vre in izpuhtí; kar potem soli ostane, očistijo jo, razdrobé in jo naredé v kosove ali pa vložé v sode. Naše cesarstvo ima zeló bogate solne jame na Gališkem, na Tirolskem in Salcburškem.

Najčistejša in najboljša sol je studenčna sol, katero kuhajo iz takih studencev, ki imajo sol v zemlji stopljeno v sebi. Taka

sol se dobí, ako se slanica večkrat napelje na razloženo véjevje ali protje, da počasi prekapljá in tako izpuhtí. Tako očiščeno slanico speljejo potem po cevéh v velik kotel, pod kterim kurijo dotlej, da vsa voda povrè in izhlapí, ter da sol na dno séde. Potem jo denejo v košáre in jo posušé.

Morska sol je manj bela. Ta se dobíva iz morja, ktero ima mnogo raztopljene soli v sebi. Napeljejo namreč morsko vodo v ravne in široke jame, kjer voda na solncu izpuhtí, sol pa ostane. Ker je ta sol ostra, dobra je posebno v nasáljanje morskih rib.

Sol dela jedi okusne, ter brani, da meso ne zadáhne in se ne izpridi. Jezus je svojim učencem rekel: „Vi ste sol zemlje.“

142. Vse stvari zaradi človeka.

Vse okoli je veselo, stvarnikovo moč častí; meni, o Gospod! si stvaril, kar na svetu je rečí.

Meni pasejo se čede, ptički v zraku mi pojó; meni ribe povodnice plavajo tam pod vodó.

Meni cvetje se razgrinja, drevje daje sladki sad; meni polja rumenijo, meni klije zelenjád.

Tudi si zaklade drage shranil meni še v zemljó; meni solnce, luna, zvezde razsvetljujejo nebó.

Stvarnik, Bog neskončne slave, kako krasen si še ti! z vsakim svitom, nebniim žarom misel náte se budí.

Peti razdelek.

Zemljepisje in domovinske zgodbe.

143. Zemlja in nje déli.

Zemlja, na kateri prebivamo, je terda, neprozorna krogla (kugla), ki plava v zraku, in se vsako leto enkrat okoli solnca, a vsakih 24 ur okrog svoje osi zasukne. Proti solncu obernena stran ima dan, a una noč zato, ker zemlja dobiva svojo svetlobo od solnca.

Da je zemlja okrogla, nam pričajo ljudjé, kateri so šli na ravnost, v eno mér po morju ter so zopet z druge strani prišli na tist kraj, od koder so se bili vpótili. To bi ne bilo mogoče, ako bi zemlja ne bila okrogla. — Tudi samí se lahko prepričamo, da je zemlja okrogla. Ako potujemo po veliki ravnini ali po morju proti kaceму kraju, vidimo najpoprej verhove hribom, drevesom, zvonikom in hišam; in ko bliže pridemo, nam se še le prikazujejo počasi tudi spodnji déli teh rečí. To pa bi se ne videlo tako, ako bi zemlja bila ravna.

Zemlja je zeló velika, ker ima v obsežku 5400 nemških milj. Najvišje gore na zemlji so kakor pesek na krogli, in naša jezera so kakor kapljice v vedru vode. Velika je zemlja, pa je vendar le mala točka na nebesni širjavi.

Suha zemlja se delí na pet delov. Pervi se imenuje **E v r o p a**, v kateri mi prebivamo; drugi je **A z i j a**, v kateri je bil prvi človek ustvarjen, in kjer je bil naš zveličar rojen. Tretji del je **A f r i k a**, kjer je najhujša vročina. Četerti del je **A m e r i k a**, ktero je našel Kristof Kolumb 1492. leta; ravno nasproti nas je, in ima noč, kadar je pri nas dan. Peti del zemlje je **A v s t r a l i j a**, ki so je sami otoki, ktere so našli v novih časih mnogi pomorniki. Pervi trije déli zemlje se imenujejo **s t a r i**, a poslednja dva **n o v i** svet.

Imamo obraze ali podobe zemlje, ktere imenujemo **z e m l j e v i d e**. Na zemljevidih vídimo lice zemlje, morja, jezer in rek, hribov in dolin, deržav in dežél, a samo vse v prav majhni meri. Zemljevidi kažejo po večjem le posamezne dežele, manjše ali večje déle zemlje. Upodabljajo pa tudi vso zemljo v dveh okroglih polovicah na ravni plôskvi, da kaže ta stran Evropo, Azijo in Afriko, a druga stran Ameriko in Avstralijo.

144. Morje.

Suho zemljo obliva od vseh strani morje, to je, zelenkasta, grenka in slana voda, ktera se ne more piti. Pomorniki morajo pomreti od žeje sredi morja, ako jim izmanjka sladke vode. Morje je malokdaj mirno, temuč se neprestano giblje, da se ne usmrádi. Morje pada vsakih 6 ur, ter odstopi nekaj čevljev od kraja, a drugih 6 ur zopet hitro narasta in nastopa. Padanje morja se imenuje o d t o k, a rast p r i t o k.

Poglavitni oddelki morja so: Severno in južno ledéno morje, kjer je največ zima in led; večérno, Atlantovo morje med Evropo, Afriko in Ameriko; tiho morje med Azijo in Ameriko. Nam najbliže je jadransko morje, ki seza do Tersta. Dalje pod jugom je srednje morje med Evropo, Azijo in Afriko. Černo morje je med Evropo in Azijo; vanje se stekajo naše velike vode.

Pod morjem so velike gore in doline, kakor po suhem, pa jih voda zaliva. Po nekterih krajih je morje po mnogo tisoč*)

*) tisoč = tawžent.

čevljev globoko, a po drugih plitvo, in se lahko izmeri.

Na morju se živí veliko ljudi, ki v ladjah párnicah in drugih po vseh krajih sveta blago vozijo. Párnice goni hlap, a druge ladje (jadreníce) sapa ali veter; hitreje bégajo kot ptice pod nebom. Na morju so velike nevarnosti, ter pomorniki užijejo mnogo straha in nadlog. Resníčen je pregovor, ki pravi: „Kdor ne zna moliti, mora na morje iti.“

145. Prebivalci na zemlji.

Na vsi zemlji živí nad tisoč milijonov ljudi, ki so različne podobe, imajo razne šege in vere, ter govore mnogoverstne jezike. Ljudje, kakor smo mi, bele kože in z rudečimi lici, živé po vsi Evropi in tudi še daleč po drugih delih sveta v Aziji, v bližnjih krajih Afrike, v Ameriki in še celó v Avstraliji, kamor so se preselili in se še preseljujejo. Sicer pa so v Afriki černi murini (zamorci) z volnatimi lasmi, v Ameriki Indijanci, rudečkasti, kakor baker ali kufer, v Aziji rumeni Mongolci s tankimi lasmi in z majhnimi očmi; v Avstraliji živé ruja vi in divji Malajci.

Mnogo ljudi je po svetu omikanih in poučenih, a še mnogo več divjih, ki živé v temi nevere in krivovérstva, ter še ne znajo prav svojega stvarnika. Dobodo se tako sirovi narodi, da pri njih prodajajo ljudi, kakor pri nas živino, in jedó še celó človeško meso. Omikana ljudstva se živé s pojedelstvom, z živinorejo, obertništvom in s trgovíno; a divjaki se le živé z ribárstvom in zverinskim lovom.

Zares razni in mnogoverstni so ljudje po zemlji, a vendar smo vsi otroci nebeškega Očeta ter bratje in sestre med saboj. Vsi se moramo ljubiti in drug družemu pomagati v časno in večno srečo.

146. Materina dežela in domovina.

Kraj, kjer smo bili rojeni, imenuje se naš rojstveni kraj. V tem preljubeznjivem kraju je tekla naša zibelka, cvetle so nam perve cvetíce in prepevale ljube ptičice. Še ptičica zná in ljubi svoje gnjezdo; kako bi li človek mogel pozabiti svojega pri-serčnega rojstvenega kraja! — Dežela, v kateri je naš rojstveni kraj, imenuje se tudi naša materina dežela. Kranjcem je materina dežela Kranjsko, Korošcem Ko-

roško, Štircem Štirska itd. V materini deželi smo preživeli svojo mladost. Sleheren zelen hribček in vsaka dolinica nas spominja veselih mladih časov; vsak studenec nam pripoveduje od preteklih mladih let. Lepi travniki in zelene ledinice nam kažejo, kako smo brali perve cvetice, lovili pisane metulje, in kako veselo se nam je stekalo naše mladénsko življenje. Kdo bi priserčno ne ljubil svoje mile materine dežele! Ne sramuj se ne svojega kraja, ne naroda, in ne svojega jezika, kterega so te naučili ljuba mati! Materina beseda je živa priča iskrene materine ljubezni; kdor materin jezik zatají, ta matere vreden ní.

Kranjsko, Koroško, Štirska ali Štajerska itd. so déli avstrijske deržave. V tej veliki deržavi je razen Slovencev še mnogo drugih ljudstev, ki govore različne jezike, imajo različne šege ali navade, in so združena pod očetovsko oblastjo našega svetlega cesarja. Avstrija je tedaj naša občna domovina.

V domovini dobiva vsak priden prebivavec svoj potrebni živež; tukaj se izučuje in izučí koristnih znanosti, ima varnost svojega življenja in imenja ter mnoge dobrote, ki mu pomagajo zverševati namen.

V domovini skerbí deželjska oblast za našo blagost, za ljubi mir in za pravico; a duhovska gosposka skerbí za naše zveličanje. Kdo bi za vse to ne bil priserčno hvaležen! Kdo bi ne ljubil svoje drage domovine! Kdo bi za njo ne dal blaga in življenja, ako bi bilo treba.

147. Popotnikova pesem.

Popotnik idem čez goró, od doma jemljem še slovó; in kamor se okó ozré, povsod se mi nov svet odprè. Tud' tukaj solnce hodi v krog, dolino vidim, hrib in log; a solnce naše bolj bliščí, in hrib naš lepše zelení.

Tud' tu cvetó cvetičice, po njih šumé čebelice; a naših rož je lepši cvet, čebelic naših slajši med. Skoz' mesta hodim in vasí, povsod drugač' se govori; jaz tujc nikogar ne poznam, in sred' ljudi povsod sem sam.

Dežela ljuba, kje ležiš, ki jezik moj mi govoriš, kjer znanci moji še živé, prijat'lji moji v grobih spé? Zdihujem, vprašam vedno: kje? prijat'lji, k vam želi sercé. Perut imeti si želím, da k vam domóv, ko ptič, zletím.

148. Kranjska in sosednje dežele.

K r a n j s k a v o j v o d í n a razpada na tri déle: Gorenjsko, Dolénjsko in Notranjsko.

G o r é n j s k o stran v zgornjem delu okrog in okrog oklepajo visoki hribje, med

kterimi Triglav veličastno k višku molí. V dnu Triglava izteka Sava, največja reka te dežele, iz dveh izvirkov. Ta gorata stran je polna naravnih lepot, ktere so se tudi že razznanile po širocem svetu. Posebno lepo se kaže Blédsko jezero; ní veliko, a na sredi ima otok, in z otoka se vzdiguje prijazna cérkvica matere Božje. Spodnji del gorénjske strani je velika ravnina, ki je nekoliko preterguje Šmárijna gora z lepo cérkvijo Marije device. V koncu te ravnine stoji Ljubljana, poglavitno mesto kranjske zemlje poleg Ljubljánice, južne in Rudolfove železnice; ondi imata svoj sedež deželni poglavar in knezoškof. Tu je več učilišč in učilnih zavodov ali naprav, obert in tergovstvo. Druga mesta na gorénjski strani so: Kranj, staro mesto ob Savi, Kámenik, Škofja Loka in Radovljica; Teržič je terg z obilo obertnostjo.

Notranjsko je, razen Vipavske (Lipavske) doline, povsod široko kamenato pogorje, kakoršno se sploh imenuje Kras. V tem pogorju doline niso odperte, podobne so le kotlom ali nečkam; tudi je pod zemljo polno votlin in jam. Postojninska jama sluje daleč po svetu in ima obilo lepega kapnika. Po Krasu vode vse ponícújejo (potekajo) v votlíne in lijákom podobne globíne; gredo daleč pod zemljo in prihajajo zopet na dan. Pri Cérknici táke vode delajo sloveče jezero; a pri Verhniku se iz teh vod zbira Ljubljánica, ki précej pri izvirku lahko ladje nosi. Na

notranjski stráni stojí Idrija, rudarsko mesta, ki ima zelo bogate jame živega srebra. Lož je staro mesto.

Dolénjsko je, razen Kerške doline, vse gorato; vendar hribje niso tako visoki; najvišji je Kóm z dvojno cérkvijo na verhu. Okoli Kočevja in Ribnice je svet enak Krasu; doline so podobne kotlom, in vode ponícújejo pod zémľjo, ter tiste kraje, kjer vode tako pod zémľjo ponícújejo, imenujemo zató Poníkve. Na dolénjski stráni so mesta: Novo mesto na Kerki, Kostánjevica, Kerško, Metlíka, Černômelj, Kočevje in Višnja gora.

Kranjska dežela šteje stanoválcev do pol milijona; ljudje se živijo s poljedelstvom, nekaj tudi z rudarstvom, obertom in s tergovstvom. Poljedelstvo prideluje žita in kuhe vsacega plemena. V Vipavski dolini in po dolénjski stráni raste tudi vinska terta. Rudarstvo daje živega srebra, svinca, železa in kopanega ogljija (premôga).

Od Krajskega proti južnozahodni stráni leží avstrijsko Primorje, ki se raztéza poleg jadranskega morja. Primorje obseza Teržaško mesto z okolico, mejno grofovíno istránsko in pokneženo grofovíno goriško in gradiščánsko. Terst je glavno mesto in pervo tergovsko pristanišče avstrijskega cesarstva. Deželni poglavar in škof imata ondi svoj sedež. V Istri je Pázin, Poreč, škofov sedež, in Pulj (Pola), vojaško pristanišče. K Istri se štejejo otoki:

Kerk s škofovim sedežem, Čres in Lošinj. Na Goriškem je Gorica, lepo mesto blizu Soče, sedež pokneženega nadškofa; Oglej (Aquileja), zdaj majhen kraj, a v starem času sloveče mesto. — Ljubljano s Terstom in Gorico veže železnica, od ktere derži tudi cesta čez Bistrico v Istro in na Reko, ter zopet čez Vipavo na Gorico.

Od Kranjskega proti severu leži koroška vojvodina. Ta dežela je precèj gorata, a daje obilo železa in svinca. Največja reka je Drava, ki teče podolgoma skozi vso deželo. Celovec je glavno mesto, sedež deželnega poglavarja in kerškega knezoškofa. Beljak, mesto na Dravi, je velika založnica koroškega železa. Hribje okrog Beljaka dajó najlepši svinec. — železnica, ki seka Koroško od vzhoda na zahod, veže to deželo tudi s kranjsko. A Kranjsko veže s koroškim še trojna cesta. Ta cesta je od Ljubljane do Kranja le edina; a nad Kranjem se delí na tri strani čez Ljubelj na Celovec, čez Kóren na Beljak, in ob Kokri na Kápljo.

Od Kranjskega proti severno-vzhodni strani se razširja štirska (štajerska) vojvodina, ktero železnica in tudi druga cesta veže z Ljubljano. Štirska ima v severnem goratem delu mnogo rudnikov in samokôvov (kovačij) za železo; tudi ima bogate soline in dobro živinorejo. V južnem in vzhodnem delu pa so rodovitne doline in ravnine, ki dajó dosti žita in vina. Večji reki v tej deželi sta Mura in Drava. Sava dela mejo s

Kranjskim. Gradec je glavno mesto, stoji na obeh stranéh Mure, ter je sedež deželnega poglavarja in sekovskega knezoškofa. Pomniti je še treba na gorénjem Štírskem: Bruk, okrožno mesto poleg Mure, dalje: Ljubno, Judenburg in Maríjno Celje, sloveč božji pot; a na dolénjem Štírskem: Maribor, poleg Drave s škofovskim sedežem, dalje Čelje, Ptuj in Radgono.

Od Kranjskega proti južno-vzhodni stráni je hervatska kraljevína. Dežela je po večjem ravna, in Sava jo pretéka po sredi. Zagreb, ne daleč od Save, je glavno mesto, sedež deželnega poglavarja, ki se imenuje ban, tudi sedež nadškofov. Pomnijo naj se še mesta: Varaždin poleg Drave, Križevci, Karlovec, terdnjava poleg Kolpe, in zlasti Reka, prosto tergovsko pristanišče pri jadranskem morju; Sisek, na stoku Kolpe in Save, središče žitnega tergovstva. — Kranjsko veže s Hervatskim železnica skozi štírsko stran; a tudi cesta derží iz Ljubljane do Novega mesta, ter od ondod čez Kostánjevico na Zagreb in čez Metlíko na Karlovec.

149. Avstrijsko-ogersko cesarstvo.

Po sredi Evrope se razprostira ozémlje, ktero obseza skoro 16. del Evrope. Ko bi človek s kake primérne visočine mogel od vseh strani pregledovati te velike dežele, ne mogel bi se jih kmalu nagledati. Videl bi velike in široke ravni, po katerih cvetó lepi

vertje, in zelené rodovitna polja; videl bi visoke gore z belimi verhovi, krasna jezera, ktera se, kakor sreberna očesa, blesketájo izmed čverstega zelénja, videl bi neštevilno rek, ktere se pretakajo po deželah in pospešujejo brodarstvo (plovstvo), obert in tergovíno; videl bi jadransko morje, ktero te dežele druží z najdaljnimi tujimi kraji. 34 milijonov ljudi se šteje srečnih, da prebivajo v tem prijetnem podnebjú. Tudi mi smo med temi. To veliko ozémlje se imenuje avstrijsko-ogersko cesarstvo, naša občna in druga domovina. Različen je jezik, ktereга govore avstrijski prebivalci; a vsi smo lepo zvezani z domovinsko ljubeznijo, in smo združeni v veliko ljudsko občino.

V avstrijsko-ogerskem cesarstvu so naslednje kronovíne:

1. Avstrijska pod Anižo, kjer je glavno mesto Dunaj ali Beč na Dunavi, ki je tudi glavno mesto vsega cesarstva in sedež cesarjev.

2. Avstrijska nad Anižo, kjer je glavno mesto Linc na Dunavi.

Avstrijska ali Avstrijsko pod in nad Anižo je nadvojvodína Avstrijska.

3. Vojvodína Saleburška, kjer je glavno mesto Salzburg.

4. Vojvodína štirska (štajerska), kjer je glavno mesto Gradec (Graz) na Muri.

5. Vojvodína koroška, kjer je glavno mesto Celovec (Klagenfurt).

6. Vojvodína kranjska, kjer je glavno mesto Ljubljana (Laibach) na Ljubljánici.

7. Kneževína goriška, Gradišćánska in Istra s Teržaškim mestom ter z njegovim obméstjem vrèd, kjer je glavno mesto Terst (Triest) pri jadranskem morju.

Koroško, Kranjsko, Gorica, Istra in Terst skupaj se imenuje Ilirska.

8. Poknežena grofovína tirolska in Predarelsko, kjer je glavno mesto Inšpruk (Innsbruck) poleg Ina.

9. Kraljevína češka, kjer je glavno mesto Praga (Prag) na obeh stranéh V olta ve.

10. Mejna grofovína moravska, kjer je glavno mesto Berno.

11. Vojvodína gorénja in dolénja sleška, kjer je glavno mesto Opava (Troppau).

12. Kraljevína galíška in lodo-mirska, kjer sta glavni mesti Levov (Lemberg) in Krakov.

13. Vojvodína bukovínska, kjer je glavno mesto Černovíce.

14. Kraljevína dalmatinska, kjer je glavno mesto Zader (Zara) pri jadranskem morju.

Doslej naštete dežele imajo svojo vlado na Dunaji ter so zastopane na Dunajskem deržavnem zboru.

15. Kraljevina ogerska, kjer so glavna mesta: Budim-Pešta (Buda-Pest), Požún (Preßburg), Šopronj (Ödenburg), Košice (Kaschau), Veliki Varadin (Großwardein), in Temišvar (Temesvar). Z njo je zdaj združena velika kneževina erdeljska, kjer je glavno mesto Kološ (Klausenburg). Vlada in ogerski državni zbor sta v Budim-Pešti.

16. Kraljevina hervatska in slavonska, kjer je glavno mesto Zagreb (Agram).

150. Vode in gore.

Najimenitnejše vode po avstrijskem cesarstvu so: Dunava, ktera teče iz Nemškega mimo Dunaja na Ogersko, ter se na Turškem izliva v černo morje; Vltava ali Moldava in Laba na Češkem, Tisa na Ogerskem. Po Štirnškem teče Mura mimo Gradca; Drava iz Tirolskega pridere, gre po Koroškem, potem mimo Maribora, na Hervatsko, ter se združuje pod Osékom z Dunavo. Druge reke po Slovenskem so: Sava, Sávinja, Kolpa, Soča i t. d. Po teh vodah vozijo na ladijah párnica in drugih, ter na plavéh žito, vino, les in mnogo drugih tergovskih stvari.

Velika jezera so: na Ogerskem Blatno in Nežidersko jezero, na Koroškem Celovško, na Kranjskem Blédsko, Bohínjsko in čudovito Čérkniško jezero, ktero po letu usahne a po zimi se zopet nateče.

Gore in planíne so po avstrijskih deželah velike. Posebno goráti kraji so: Tirolsko, Salcburško, gorénje Štirsko, Koroško in Kranjsko. Po Ogerskem so velike ravnine. Najimenitnejše gore na Češkem so: Rudne gore na saski in Kerkonoši na sleški meji. Na Ogerskem so velike Karpatske gore; na Koroškem, Tirolskem in Gorénjem Štirskem so visoke planíne sè snežniki. Najvišji snežnik na Kranjskem je Triglav, a na Koroškem Zvoník.

151. Na gôro.

1. Na gôro, na gôro,
Na sterme verhé;
Tja kliče in miče
In vabi sercé.

2. Na gori cvetíce
Najzaljše vetó,
In ptice preljube
Najslajše pojó.

3. Na gori pod mánoj
Oblaki visé,
Nad mánoj višave
Bliščijo vedré.

4. Na svòbodni gori
Ní zemskih nadlog;
Nad mánoj, pod mánoj,
Krog mene je Bog.

5. Tedáj le na gôro,
Na sterme verhé!
Tja kliče in miče
In vabi sercé.

152. Pridelki v avstrijskem cesarstvu.

Avstrijsko prideluje toliko mnogoverstnega blaga ter toliko vrédnega, da zaradi tega ní na svetu deržave enake avstrijski. Za tergovino imamo železnice in druge ceste po suhem,

korablje (barke) in ladje párnice po vodah, da se lahko pošilja blagó iz kraja v kraj. Zlato in srebro kopljejo na Ogerskem in Erdeljskem, cin na Češkem, svinec na Koroškem, živo srebro v Idriji na Kranjskem. Dobro železo se dobiva na Štírskem in Koroškem. Sol napravljajo posebno na Salcburškem, v gorénjem Avstrijskem in v Velički na Galíškem. Dobiva se pa tudi mnogo morske soli iz jadranskega morja.

Vina in žita se na Slovenskem in Nemškem v dobrih létinah mnogo pridelava, ter se prodaja v druge kraje. Poljsko delo, živinoréja, rokodelstvo in obert cvete po avstrijskih deželah.

153. Rudolf Habsburški.

Rudolf, grof Habsburški, bil je prav pobožen mož, kateri je po očetovsko ljubil svoje podložnike. Kadar je uravnával kak pravni prepír, vselej je razsodil tako, da je bilo prav pred Bogom in pred ljudmí. Večkrat se je kratkočasil tudi z lovom. Enkrat pride po slédu divje zverine do potoka. Tu zagleda duhovnika, ki ravno misli izuti čevlje in nogavice. „Kaj delate tukaj?“ vpraša grof duhovnega. In duhovnik odgovorí: „Poklicali so me k umirajočemu človeku, ter moram hiteti, da mu prinesem sveto popotnico. A narastel se je od dežja ta potok tako zeló, da je odnesel bery, in zato moram prebresti

vodo, da bolniku še ob pravem času pomorem v smertni uri.“ — Globoko gane to blazega Rudolfa. Misli: tukaj je pričujoč Jezus, moj Bog in odrešenik. Naglo stopi s svojega konja, poklekne in ga ponudi duhovniku, rekoč: „Hitite umirajočega pokrepčat z nebeško jedjó!“ — Drugi dan privêde duhovnik tega zalega konja grofu nazaj, ter se mu priserčno zahvali za to dobroto. A Rudolf pravi: „Bog ne daj, da bi jaz zdaj še rabil v posvetne reči konja, kateri je nosil mojega Gospoda in odrešenika. Dal sem ga temu, od kterega sem vse dobil in vse imam, — čast, bogatstvo in življenje.“

Ta pobožni, bogoboječi in pravični grof Rudolf je začetnik naše avstrijske cesarske rodovine, ktera gospoduje v najlepšem in najmogočnejšem cesarstvu na zemlji. Tako tedaj Bog, kralj vseh kraljev, habsburški rodovini stotero plačuje in blagoslavlja, kar je nekdam pobožni Rudolf na božjo čast storil.

154. Ljubezen do domovine.

1792. leta in pozneje, ko so se vojskovali Avstrijanci s Francozi, vladal je na Avstrijskem cesar Franc. V tem hudem času so cesarju Francu njegovi podložniki dajali mnogo radovoljnih daril, da jih je obračal domovini v brambo. Posebno znamenit je ta zgled:

1793. leta pride neki préprost kmet na cesarjev dvor, in bi rad govoril s cesarjem. Dobri cesar je vsacega tudi najubožnejšega podložnika

rad préd-se pustil. Kmet pride tedaj pred cesarja in reče: „Tudi jaz sem Vam prinesel nekaj,“ — ter položi na mizo v mošnjici tisoč goldinarjev.

Cesar se zeló začudi, da mu préprost kmet daruje toliko in takó. „Kdo in od kod ste?“ vpraša ga prijazni cesar. „Tega ne sme nobeden vedeti,“ odgovorí kmet zeló kratko, posloví se in odide.

Cesarja zdaj še bolj mika zvedeti kaj o preprostém kmetu. Hitro pošlje služabnike za njim, naj bi ga še vprašali za njegovo ime in domovanje. Kmet pa se jim posmeje in pravi: „Ali ménite, da bom vam povedal, kar še cesarju nisem hotel?“

155. Lep zgled.

Cesar Franc je stanoval po leti 1832. leta v Badnu, mestu na doljénjem Avstrijskem. Zvečer se večkrat hodi izprehajat, in ima le samega spremljevalca s saboj. Prigodí se, da cesar sreča štiri pogrebce, ki nesó merliča v rakvi na pokopališče. Ta merlič je bil ubožnega stanú, in nobenega človeka ní bilo, da bi ga bil spremljal na pokopališče. Cesar o tem z glavo zmaje, ter pravi svojemu spremljevalcu: „To mora gotovo biti kak ubožec, ker nima nobenega človeka, da bi za njim žaloval; jaz sem deželni oče imovítim in ubožnim: pojdiva mu midva k pogrebu.“ Pobožno odkrije cesar sivo glavo, ter gre tiho in moli za rakvo tega ubožca. To vidijo nekteri, in hitro se tudi pridružijo, ter čim dalje gredó, tem bolj narasta versta pogrebcev.

Tri leta potem je umerl tudi cesar Franc, in obžalovali so njegovo smert vsi narodi velicega avstrijskega cesarstva.

156. Cesarjeva podoba.

V majhni vasi so prišli necega dne zopet gospod fajmošter k svojim ljubim malim v šolo. Zdaj niso prišli sami; bili so ž njimi tudi oče župan, oče šolski in še nekaj drugih sosedov iz vasi. Tudi so gospod fajmošter prinesli s saboj nekaj s pertom pokritega. Položili so to na mizo, in ko z otroki odmolijo, začno tako govoriti: „Ljubi otroci! že večkrat in mnogo sem vam pravil od najvišje deželne gosposke, od našega občnega očeta, presvetlega cesarja, in vem, da ste si vse to prav dobro zapomnili.“ „Smo, smo!“ odgovorí več učencev, in nekteri tudi vstajajo, da bi odgovarjali. — „Vemo, da je cesarja postavil Bog,“ pravi neki deček. „Vemo, da jim zato moramo biti pokorni, vemo, da se cesarstvo našega cesarja imenuje avstrijsko, ki je zeló veliko in lepo, ter ima v sebi več dežel in da prebiva v teh deželah do 34,000.000 ljudi, katerim vsem so cesar ljub oče, kakor oče v družini kake hiše; vemo, da cesarja spoštovati, ljubiti, služiti mu in pokorovati se zapoveduje četrta božja zapoved.“ — Tako so odgovarjali pridni učenci.

„Tako je prav,“ pohvalijo jih gospod fajmošter; „ali pa veste, kakšen li so naš ljubi cesar?“ — „Ne vemo, ne vemo, nismo jih še nikoli videli,“ pravijo učenci. — „Ali bi jih radi poznali?“ „Radi, radi!“ oglasí se vsa šola. „Pogledite jih tukaj!“ — S temi besedami odkrijejo gospod fajmošter to, kar so poprej prinesli ter na mizo položili, in povzdignejo k višku. „Joj, lepo, lepo!“ zavpijejo vsi otroci. Bila je lepa podoba z zlatim oklepom, ki je kazala presvetlega cesarja,

kakor živega. — Otroci se ne morejo nikoli nagnati te blage cesarjeve podobe.

Potem pravijo zopet gospod fajmošter: „Kaj ménite, ali naj pustím to podobo tu pri vas v šoli, ali jo naj zopet vzamem s saboj domóv?“ — „Tukaj, tukaj naj bo!“ prosijo vsi z enim gerlom. — „Tedadj vam jo pustím tukaj,“ pravijo gospod fajmošter, ter jo obesijo na čeden kraj na steno v šolski izbi.

Zopet se obernejo k svojim ljubim učencem, in kakor da bi jih hoteli spomniti, naj pozdravijo cesarja, rekó jim še: „Tudi znate neko lepo pesem, ki vam je zeló ljuba.“ — „Ta je cesarska pesem,“ pravijo veseli učenci, in že se pripravljajo, da bi jo zapeli. — „Le zapojte jo,“ pravijo gospod fajmošter, in otroci zapojó z gannenim in zeló navdušenim glasom, ter po vsi šoli se razlega ljubljena cesarska pesem.

157. Cesarska pesem.

Bog obváruij, Bog ohrani
 Nam cesarja, Avstrijo,
 Naj nas modro vlada, brani,
 Močen z vere terdnostjo!
 Krono mu branímo dedno
 Zoper vse sovražnike:
 S tronom hábsburškim bo vedno
 Terdna sreča Avstrije.

Stójmo zvesti, jaki, brumni,
 Za pravico in dolžnost;
 Kadar pa veljá, pogumni
 V boji kážimo serčnosť!
 Avstrija iz vojsk viharja
 Se brez slave ní prišla.

Vse za dom in za cesarja,
Kri, življenje naj veljá!

Kar nam stvári obertnija,
Vár'je naj vojščák močán.
Učenost in umetnija
Naj zmagujete na dan!
Sreča naj deželi klije
S slavo njej zedinjeno:
Božje solnce v miru sije
Naj nad srečno Avstrijo!

Terdno dejmo se skleniti:
Zloga pravo moč rodí;
Vse nam bo lahkó storíti,
Ako združimo močí.
Brate vôdi moč edina
Nas do smotra enega;
Slavna cesar, domovina!
Večna bode Avstrija!

(Pristavek.)

In s cesarjem zaročnica.
En'ga dúha in rodú
Vlada mila cesaríca
Nevenljivega cvetú.
Kar je v pravo srečo šteto,
Bog obema podeljúj;
Franc Jožefa, Lizabeto,
Hišo Habsburg obdarúj!

158. Evropa.

Evropa je najmanjši a najlepši in do zdaj tudi najsrečnejši del zemlje. V njej je podnebje najbolj zdravo, zemlja najlepše obdelovana, ljudstvo najbolj omikano, in sveta vera najbolj razširjena. Evropljáni so največ

kristijani, nekteri pa so tudi judje in mahometanci. Po jeziku je naj več Slovanov; potem so Nemci, Francoži, Angleži, Lahi, Spanijoli, Turki, Gerki, Ogri i t. d.

V Evropi je naša ljuba domovina, avstrijsko cesarstvo. Proti zahodu in severu so zemlje nemške države, kakor: bavarska kraljevina, kjer ste imenitni mesti Mnihov in Augsburg; pruska kraljevina, v kateri je glavno mesto Berlin. V sredi nemške zemlje je saska in virtemberška kraljevina ter več drugih manjših držav. Imenitna mesta v teh krajih so: Draždane, Frankfurt na Menu in Lipsk. Na lipskem polju je bila 1813. leta slovéča bitva z Napoleonom I.

Proti solnčnemu zahodu so: Holandska, Belgija in Francoska; veliko mesto na Francoskem je Pariz. Med Avstrijo in Francoskim je švicarska dežela. Pod večérnim jugom se francoskih držav derži španska kraljevina, v kateri je glavno mesto Madrid. Za Špansko v zahodu je portugalska kraljevina z glavnim mestom Lizbona. Najdalje v zahodu je angleška, irska in škotska (šotlanska) kraljevina na otokih, kjer je London, največje mesto vse Evrope.

V severni Evropi je Danska, Švedska in Norveška; dalje je rusko ali rusovsko cesarstvo, katero ima svoje dežele v Evropi in Aziji, ter je največja država v Evropi. Slavna mesta so: Petrograd in Moskva, a na Rusko-Poljskem Varšava.

Turško cesarstvo je od nas proti jutru in jugu, ter ima svoje dežele v Evropi, Aziji in Afriki. Glavno mesto na Turškem je Carigrad. V turški oblasti so posrednje tudi dežele: Serbska, Moldovska in Valaška. — Za Turškim leži mala gerška kraljevina z imenitnim mestom Atene.

V južni Evropi je Laško ali Talijansko. Glavno mesto je Rim, kateri je tudi glavno mesto vsega katoličanstva. Druga znamenitejša mesta so: Benetke, Milan, Turin, Florencija, Napolj in Palermo.

159. Sveta dežela.

Za srednjim morjem v Aziji je sveta ali obljubljena dežela, v kateri je bil rojen Božji sin, naš Zveličar, kjer je terpel, umerl in nas odrešil. Nekdaj so to deželo imenovali Kanaan, a zdaj ji pravijo Palestina ali sveta dežela. Palestina je največ gorata. Proti severu je Libanon, to se pravi: snežnik; proti jugu, na srednjem morju je gora Karmel, a v sredi dežele Efrajim.

Najmenitnejša reka v Palestini je Jordan; teče od severa proti jugu, nad 50 milj daleč. Ob jezeru Genezaret, kjer so kraji: Betsaida, Kapernaum in Tiberija, je Jezus pogosto hodil. Ti kraji in tudi Nazaret, Kana in Najm so bili v Galileji. Proti jugu od Galileje je bila Samarija s kraji Samarija, Sihem it. d.

Južna stran Palestine se je imenovala

Judeja, med srednjim in mertvim morjem. Ta dežela je bila najbolj ljudnata; nje glavno mesto je bilo Jeruzalem. Na necem mestnem hribu, na Sijonu, bilo je poslopje Davidovo; na Moriji je stal tempelj. Blizu mesta je bil hrib Golgota, kjer je bil Jezus križan. Drugi imenitni kraji so bili: Jeriho, Emavs, Betlehem. Med Jeruzalemom in oljsko goro se je stekal potok Cedron, v dolini Jozafat.

Vzhodna stran Palestine se je imenovala Pereja; ondod je Jezus le redko hodil.

Palestina je gorka in rodovita dežela. Ljudje so se bávili s poljem in živinorejo. Tudi vertna in sadna reja je bila na visoki stopinji; posebno obilo dobička je dajalo oljkovo drevo. Iz oljkovega sadja, iz olív, se je napravljalo zeló dobro in imenitno olje. Tudi je bila ta dežela bogata sè smokvínami (figovimi drevesi), s palmami in z vinom. A zdaj je vse bolj zapuščena.

160. Ozir na zemljo.

Veličastne in prečudne so vse stvari v zemlji, na zemlji in nad zemljo. Vse oznanjuje na glas božjo vsemogočnost, modrost in dobroto. A največje čudo na svetu je človek, kateri po vseh krajih, pod vsakim podnebjem lahko živi srečen in vesel, samo da pametno uživa narurne dobrote, ktere mu je preskerbel Bog, preljubeznjivi Oče, in da išče svoje sreče v pravi božji ljubezni in v ljubezni do bližnjega.

Vsak kraj ima svojo posebno korist in

dobrote, katerih nemajo drugi kraji; te namestujejo svojim prebivalcem to, kar jim nedostaje (pomanjkuje) od druge strani. Kjer je huda vročina, ohlaja jo in zmanjšuje po gostem veter, ter hladilno ovočje raste tam, da se človek lahko pokrepča, kadar omaguje od prehude vročine. Prebivalci merzlih krajev imajo zverinski lov, kožuhovino in obilo derv; a kjer ni dovolj lesa, dobiva se kopano ogljije in šota.

Poleg tega pa ima tudi vsak kraj svoje težave in nadloge, da lahko človek spoznava, da je zemlja zares solzna dolina, a ne naša prava domovina. Séverce pritiska huda zima, večer led pokriva njih snežnike; južne murince tlači velika vročina, strašne peščéne puščave so v njih krajih; a kjer je dobra in lepa zemlja, tam stanujejo hude zveri in strupene kače.

Tako si pridobivajo povsod Adamovi otroci kruh v potu svojega obraza.

Če tudi povsod človeka tlači težavni jarem, vendar lahko v vsacem kraju živi zadovoljen, ako mu je ljubo to, kar mu Bog v njegovem stánu daje dobrega, in ako zvesto dopolnjuje vse svoje dolžnosti, ter se pazi greha, svoje najhujše nesreče.

Ker je tedaj zemlja nam le tuja dežela, skozi katero potujemo v svojo pravo in večno domovino, zato ne navezujmo preveč serca na minljive posvetne reči, temuč ozirajmo se radi na Očetov dom, v katerem nam je ljubi zveličar pripravil prostor in večno prebivališče.

Šolske pesmi.

Sestavil eno-, dvoje- in troje-glasno

Anton Nedvěd,

c. k. učenik godbe.

Predgovor.

Spoznavši, kako potrebne so šolske pesmi za našo mladost, sem se veselo lotil tega dela, in sem zložil izvirne napeve k pesmam, ki so v dveh šolskih „Berilih.“

Upam, da bode ta mala zbirka lahkih in prostih pesmic dobro došla učiteljem in mladim pevcem.

Ne bodem razlagal tukaj, kako potrebno je šolsko petje; samo to naj omenim, da se s šolskim petjem najbolj budí veselje do petja in godbe, da se ž njim izobražuje duh in serce, in sploh zeló povzdiguje cerkveno in ljudsko petje.

Te pesmi so postavljene za en, za dva in za tri glasove. Ako se pojeta dva glasa, pojeta se obe verstici perve vélike verste; če pa se pojejo trije glasovi, izpustí se spodnja verstica perve vélike verste, in se pojejo druge verstice v drugi in tretji véliki versti.

V Ljubljani 7. avgusta 1877.

Anton Nedvěd.

10. Zjutraj.

(Stran 15.)

Zmérno, ne vlečeno.

1. glas.
2. glas.

Solnce mi - lo prisve - ti - lo le - po

2. glas.

3. glas.

nam je čez go - ró, in za pe - li

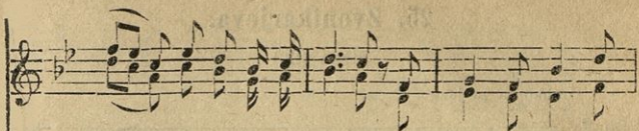
so ve - se - li ptički svo - jo pesmico.

22. Večérne misli.

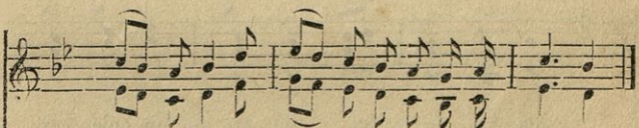
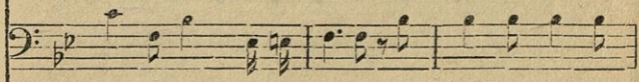
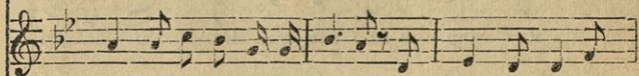
(Stran 31.)

Krotko in lahno.

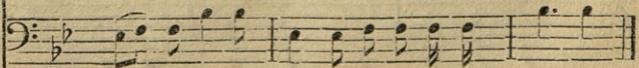
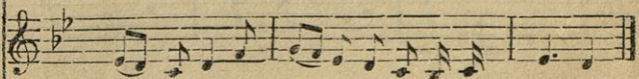
Le - pó mig - ljá ve - čér - ni žar, smeh-

lja skoz' drevje se ze - le - no; to bož - ji je pre-

zla - ti dar, pre - le - po solnčece ru - me - no.

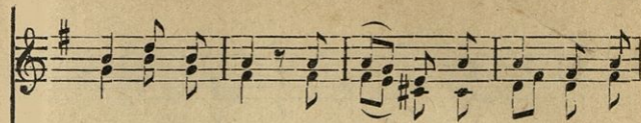
25. Zvonikarjeva.

(Stran 33.)

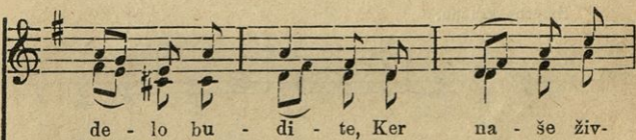
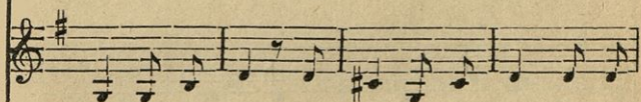
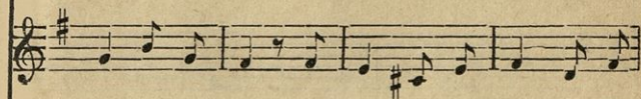
Lahko in prijazno.

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of a vocal line and two piano accompaniment lines. The vocal line has lyrics in Slovenian. The piano accompaniment features a simple harmonic accompaniment with chords and moving lines.

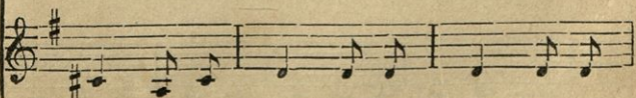
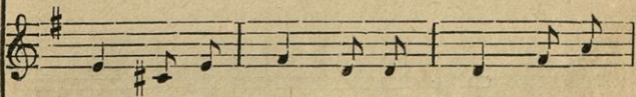
Ko dan se za - zna - va, Da - ni - ca pri-
 pla - va, se sli - ši zvo - nje - nje čez

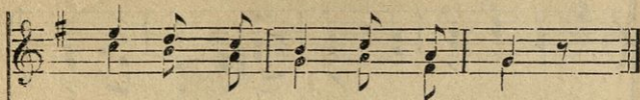

hri - be, čez plan: Zvo - no - vi zvo - ni - te! na

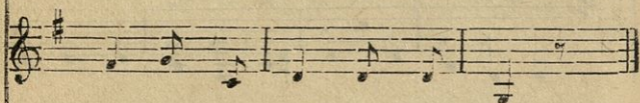
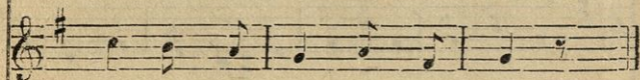

de - lo bu - di - te, Ker na - še živ-

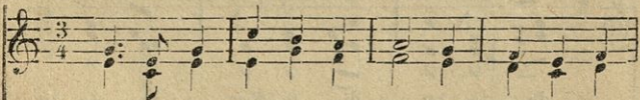
lje - nje le kra - tek je dan.

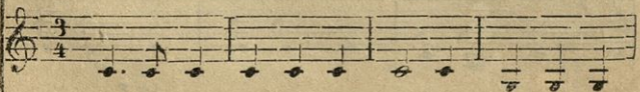
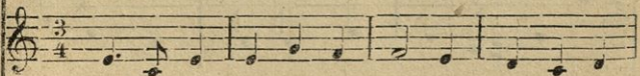
31. Večérna pesem.

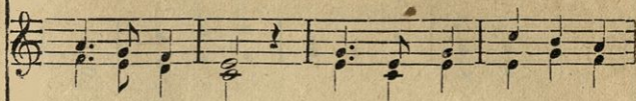
(Stran 40.)

Zmérno giběno.

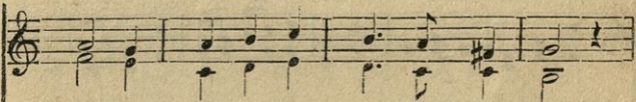
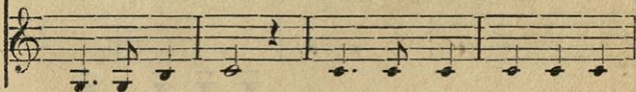
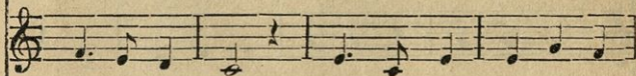

Glejte, že solnce za - ha - ja, skoraj za

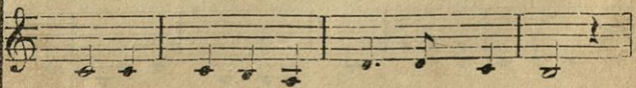
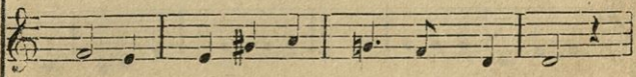

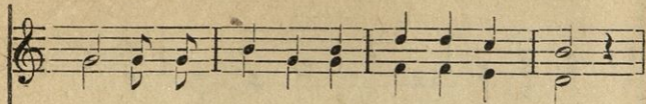

gò - ro bo šlo; hla - den po - či - tek nam

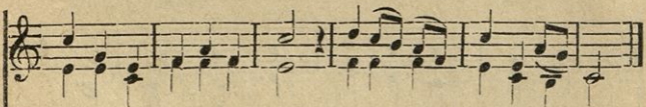
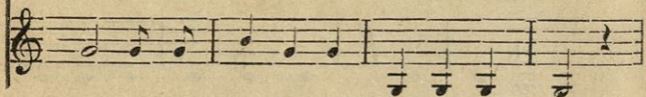
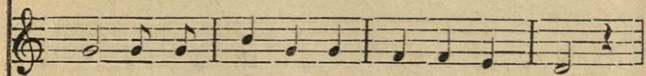

da - ja, pojd'mo ve - se - lo do - mív!

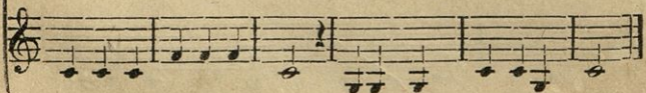
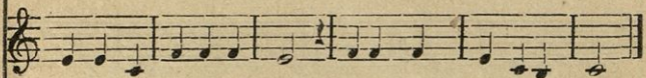

Čuj - te zvo - ni - ti! po - či - vat zvo - ní.

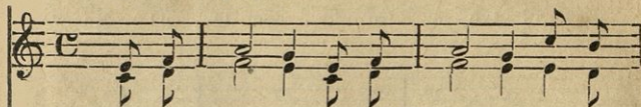
Zvôni, le zvoni nocoj, sladko po - či - vat za - poj!

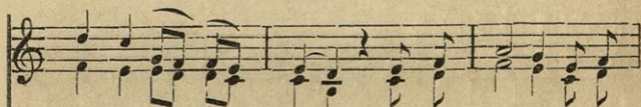
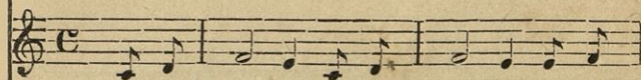
33. Marija pomočnica.

(Stran 42.)

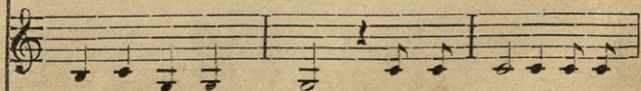
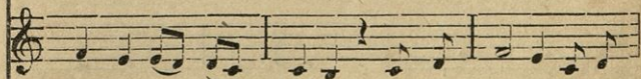
Malo počasno in ganljivo.

: O de - vi - ca, po - moč - ni - ca, Ved - no

zve - sta si nam ti! Le slad - ko - sti in bla-

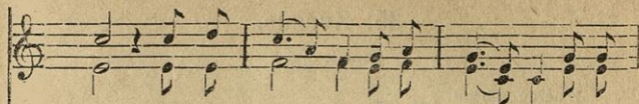

go - sti tvo - ja ro - ka nam de - lí! Ko e - ve -

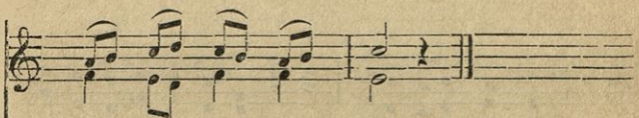
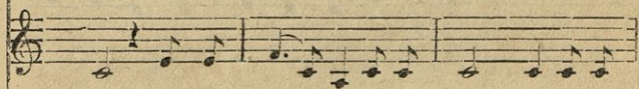
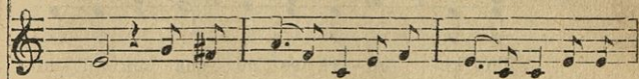
The first system consists of three staves. The top staff is a vocal line in G-clef with lyrics. The middle staff is a piano accompaniment in G-clef. The bottom staff is a piano accompaniment in C-clef. The music is in 4/4 time and G major.

te - ěa in di - še - ěa si, Ma - ri - ja, roz - ži -

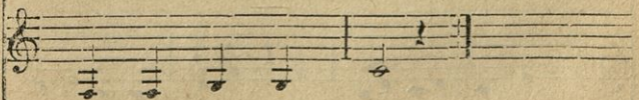
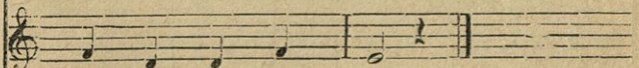
The second system consists of three staves. The top staff is a vocal line in G-clef with lyrics. The middle staff is a piano accompaniment in G-clef. The bottom staff is a piano accompaniment in C-clef. The music continues in 4/4 time and G major.

ca, Sem iz ra - ja, svet ga kra - ja di - ješ

evet - je u - pa - nja!

35. Zvezde.

(Stran 45.)

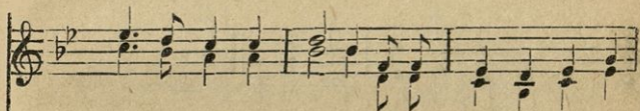
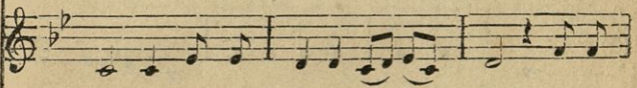
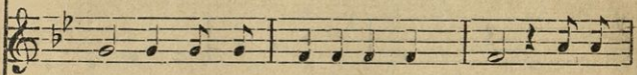
Zmérno gibčno.

Tu - kaj go - ri se ne - zna - ni vel' - ki

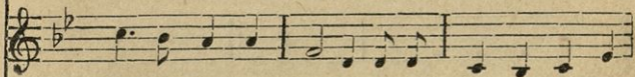
sve - ti su - če - jo, z luč - jo soln - ca so ob -

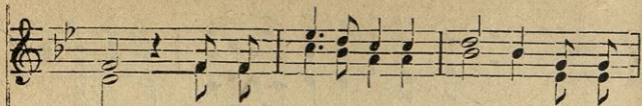

da - ni, kro-gle po-ta te-ka - jo; zvez-da

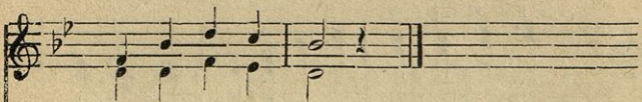
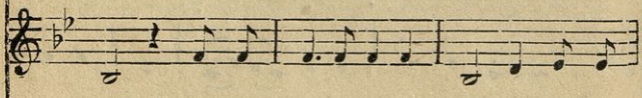
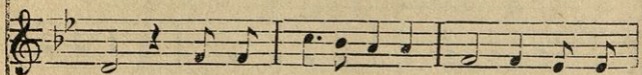

zvez-di je so - se-da, njih za nas šte - vi - la

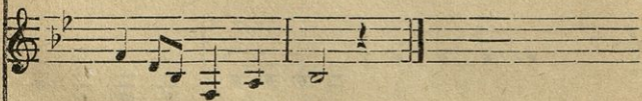
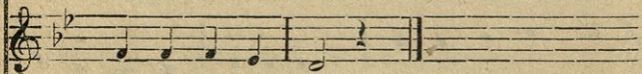

ní; e - na v dru-go svet-lo gle - da, vsa - ka

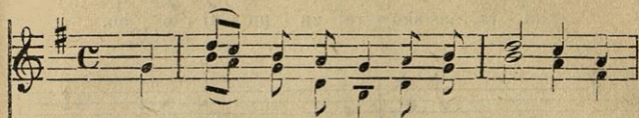
bož - jo čast go - ri.

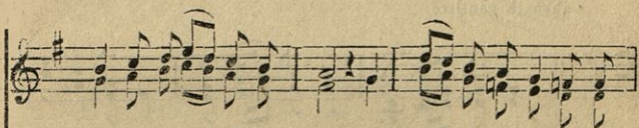
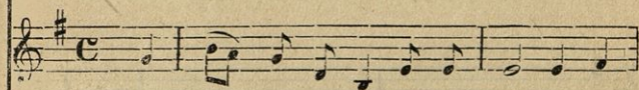
39. Večérno solnce.

(Stran 49.)

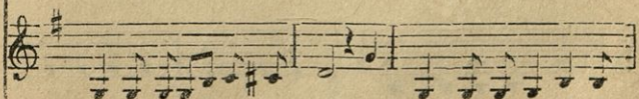
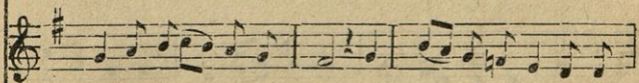
Počasno in važno.

Kak' lé - po se soln-ce o - zi - ra, za-

ha - ja in jem-lje slo - vó, že ža-rek za žarkom u-

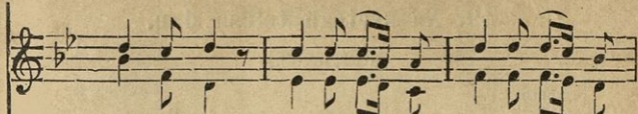
mi - ra, nas sko - raj za - pu - sti - lo bo.

44. Pomlad.

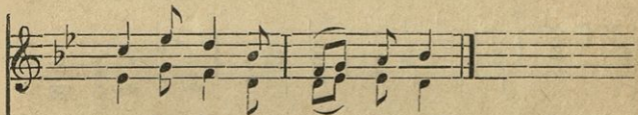
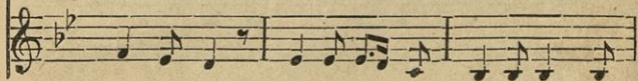
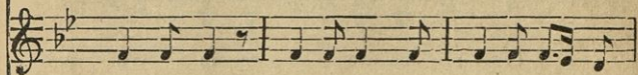
(Stran 54.)

Lahko in ganljivo.

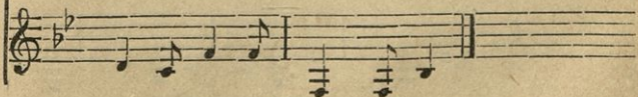
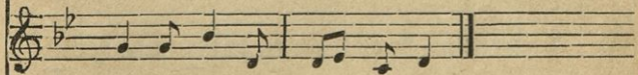
Pomlad mi - la od-kle-ni - la svoj ve-se-li

nam je raj. Cvet-je kli - je, radost si - je,

ze - le - ní že vert in gaj.

49. Na svetega telesa dan.

(Stran 63.)

Zmérno.

The musical score is written in G major (one sharp) and common time (C). It consists of six staves. The first staff contains the vocal melody with lyrics. The second and third staves are accompaniment for the first line of lyrics. The fourth staff continues the vocal melody with lyrics. The fifth and sixth staves are accompaniment for the second line of lyrics.

Tro - sí - mo eve - ti - ce in ven - ce le -

pé, ker Je - zus, zve - li - čar, med na - mi zdaj gré.

51. Huda ura.

(Stran 65.)

Malo hitro.

The musical score is written on six staves. The first staff includes the tempo marking 'Malo hitro.' and the lyrics 'Soln-ce vro-če se je skri-lo, černo se ne-'. The second and third staves are instrumental accompaniment. The fourth staff includes the lyrics 'bó ste-mní; pti-čev pet-je je vtih-ní-lo,'. The fifth and sixth staves are instrumental accompaniment. The key signature has one flat (B-flat) and the time signature is common time (C).

Soln-ce vro-če se je skri-lo, černo se ne-

bó ste-mní; pti-čev pet-je je vtih-ní-lo,

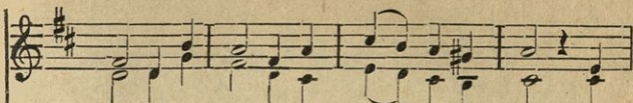
tam od da - leč grom bu - či.

53. Zima.

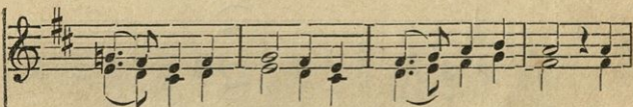
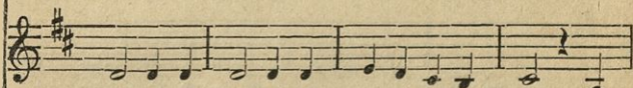
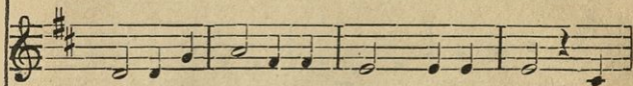
(Stran 66.)

Zmérno.

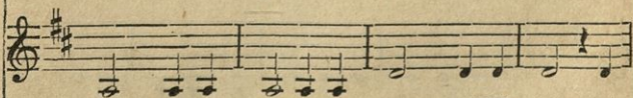
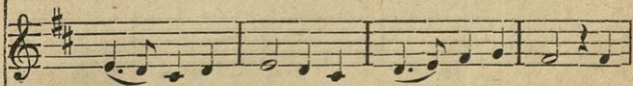
V do - li-nah, po hribih sneg debel le - ži, in

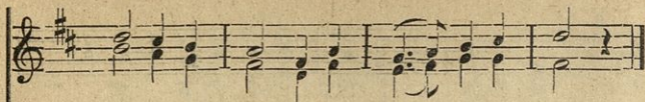

soln-ce ru-me-no ga z žar-ki zla-tí. Vse

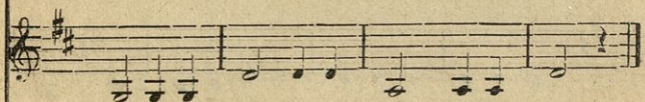
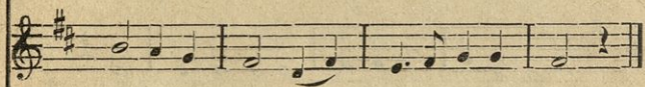

ti-ho je v gozdu, ní sli-šat' gla-sú, dre-

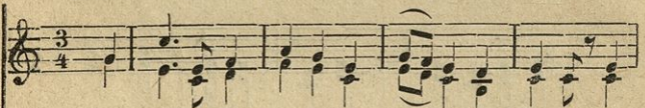
ve - sa so pol - na sne - žén' - ga pra - hú,

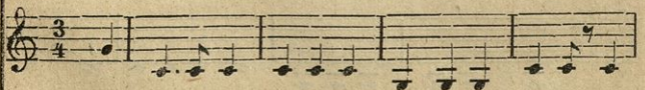
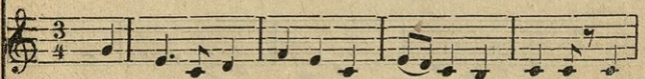
56. Naše zivljenje je popotovanje.

(Stran 69.)

Počasno in važno.

Po - pot'-van-je, brat-je! je na - še živ - lje-nje; mož

mo-drih od nek-daj je to go - vor - je-nje. Skoz'

kte - re de - že - le pa pot nas pe - ljá, naj

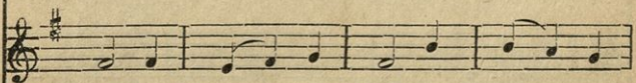
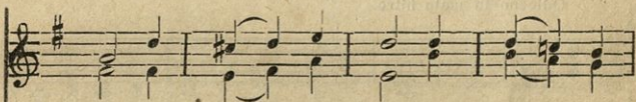
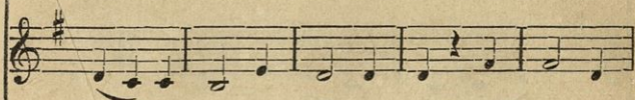
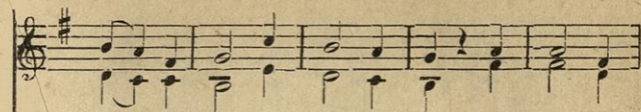
pes - mi - ca mo - ja na , zna - nje vam dá.

65. Večérna roša.

(Stran 88.)

Lahko.

Pov - sod je ti - ho, vse mol - čí, Po-

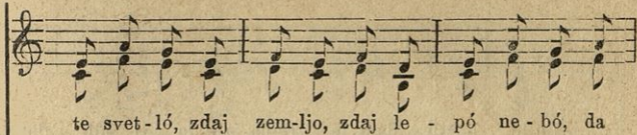
ro - so de - la - jo.

74. Kaj imam.

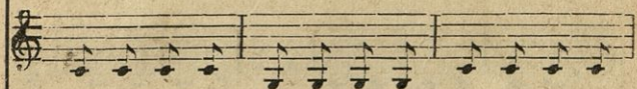
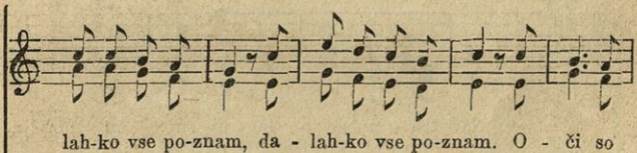
(Stran 108.)

Odločno in malo hitro.

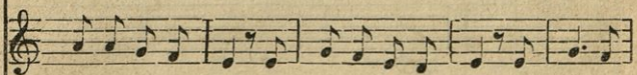
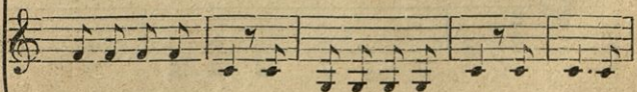
O - če - si dve i - mám, ki bist-ro gle-da-

te svet-ló, zdaj zem-ljo, zdaj le - pó ne - bó, da

lah-ko vse po-znam, da - lah-ko vse po-znam. O - či so

lju-bi, bož-ji dar; le gre-ha gle-da - ti nik - dar!

92. Pastirka pesem.

(Stran 141.)

Budno.

Na tra - ti ze - le - ni ní šu - ma lju-

di, Je ž'vin'-ca pri me - ni, me pet' ve-se-

li. Pri - jaz - no od - pi - ra se gor' mi ne-

bó; Se mi - lo o - zi - ra V mé bož-je o - kó.

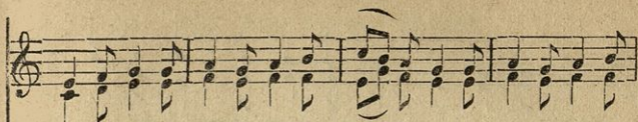
107. Ribica. *

(Stran 162.)

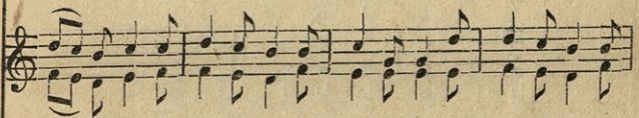
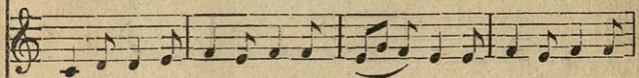
Lahko in prijazno.

Tam si - va go - ra mi sto - jí, tu vi - de - ti dre-

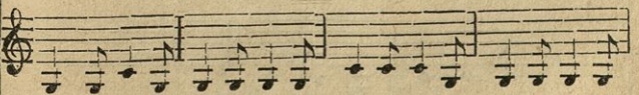
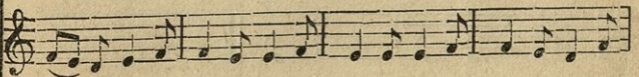
* Napev je tako osnovan, da je treba zmiram po dve versti vkup jemati.

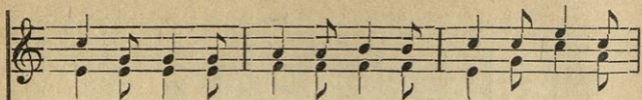

ve - sa ní; je v tmi-ni skrí-to je - ze-ro, vo - di-ca či-sta

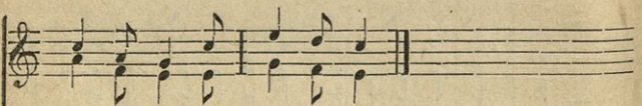
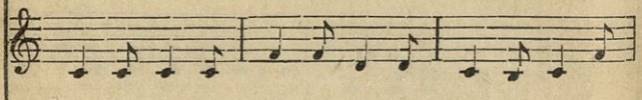
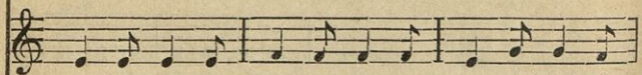

kot sre-bró. Je no-tri bi - la ri - bi-ca, še než-no mla-da po-

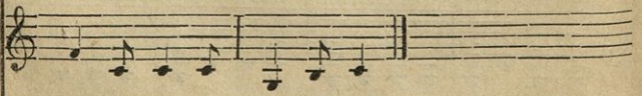
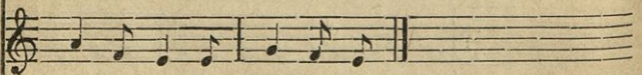

sterv - cá, v glo - bi - ni ma - lo ji je všeč, do-

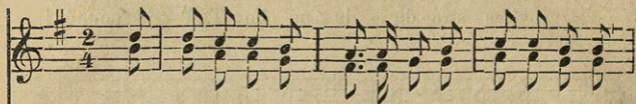
ma le bi - ti gren-ka reč.

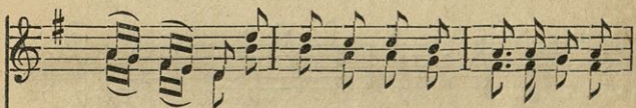
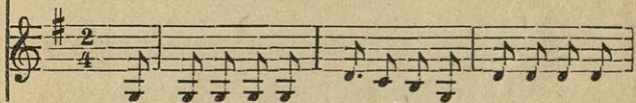
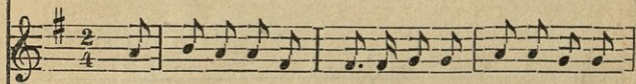
114. Bog za vse skerbi.

(Stran 173.)

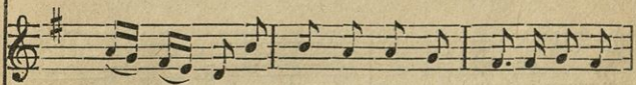
Budno.

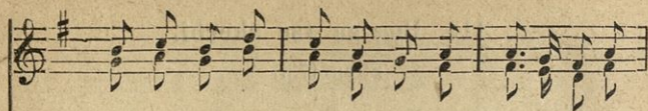

Na zem-lji miš-ke naj - ti ní, da b'ne i-me - la

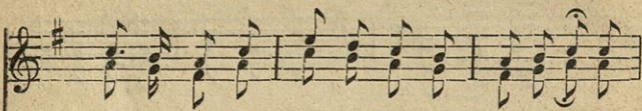
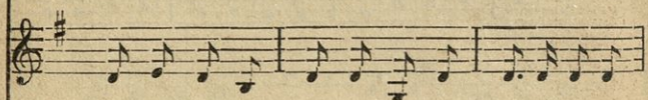
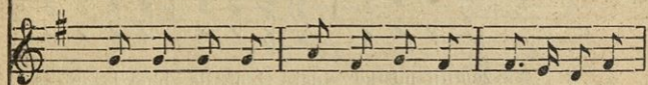

ma - mi - ce, Ki ji pri - ne - se skor-ji-ce, Da

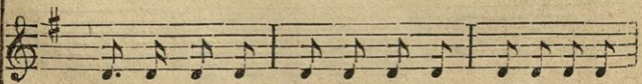
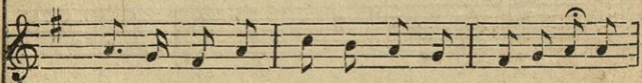

rev'-ca strá-da - la ne bo; Tud' ji po-sté-lje

post'-lji - co. Bog lju - bi pač za vse sker-bí. Bog

lju - bi pač za vse sker - bi.

132. Predica.

(Stran 196.)

Malo počasno.

Le pré-di, dek-le, pré-di, prav le-po nit na - ré - di, da

Drugo Berilo za slovenske šole.

se ne bo kro - tí - či - la in tud' ne tkal - cu ter - ga - la.

147. Popotnikova pesem.

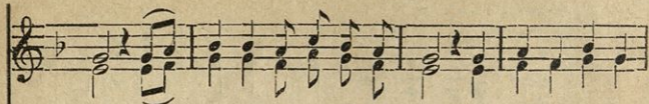
(Stran 219.)

Korakaje.

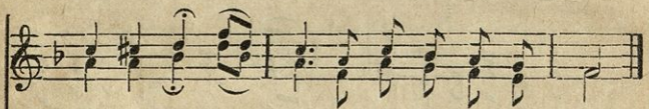
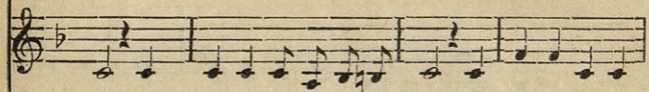
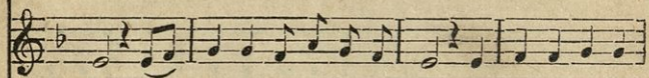
Po - potnik i - dem čez go - ró, od do - ma jem - ljem

še slo - vó; in ka-mor se o - kó o-zrè, po-

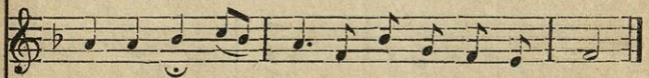
vsød se mi nov svet od-prè. Tud' tu-kaj soln-ce hô-di v

krog, do - li-no vi dim, hrib in log; A soln-ce na-še

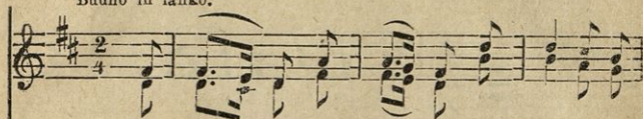
bolj ble-šči, In hrib naš lep - še ze - le - ní.

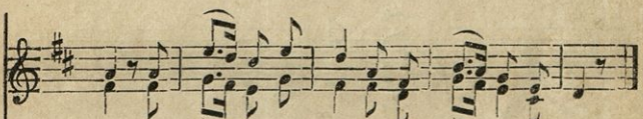
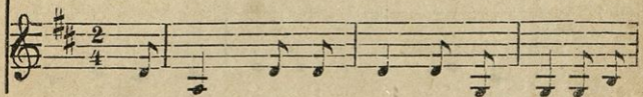
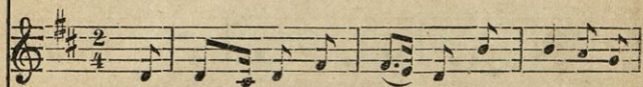
151. Na góro.

(Stran 227.)

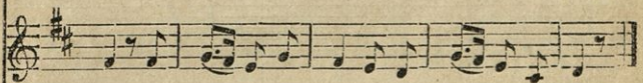
Budno in lahko.

Na gó - ro, na gó - ro, Na ster-me ver-

hé! Tja kli - če in mi - če in va - bi ser - cé.

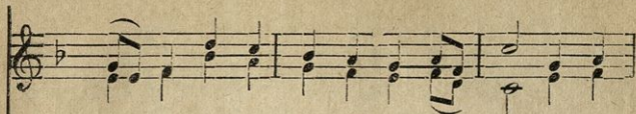
157. Cesarska pesem.

(Stran 232.)

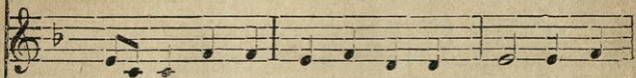
Slovesno.

Bog ob - vá - ruj, Bog o - hra - ni nam ce-

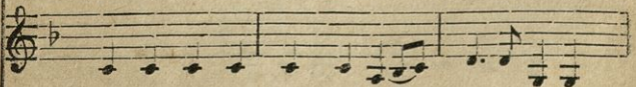
sar - ja, Av - stri - jo! Naj nas mo-dro vla-da,

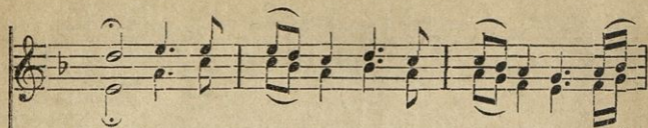

bra - ni, Mo-čen z ve-re terd-nost - jo! Krono

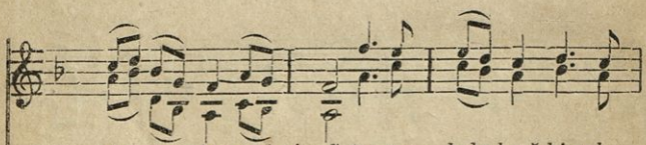
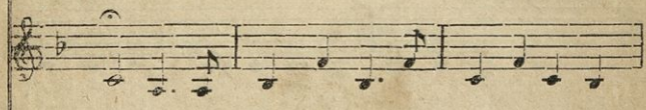
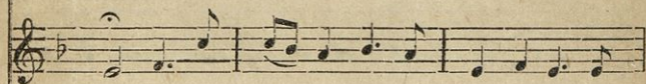

mu bra - ni - mo ded - no Zo-per vse so-vraž-ni-

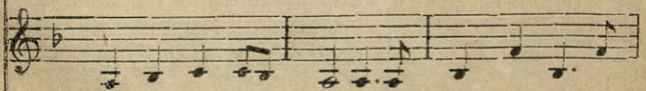

ke. S tro-nom hats-burš-kim bo ved-no Terd-na

sre - ča Av - stri - je. S tro-nom hats-burš-kim bo

ved-no Terd-na sre-ča Av-stri-je.

The image shows a musical score for three voices (Soprano, Alto, and Tenor) on three staves. The music is in a key with one flat (B-flat) and a common time signature. The lyrics are written below the staves. The first staff has lyrics 'ved-no Terd-na' and 'sre-ča Av-stri-je.' The second and third staves have no lyrics. The music consists of eighth and sixteenth notes, with some rests and a final fermata on the last note of each staff.

Kazalo.

Pervi razdelek.

Podučne povesti in pesmi.

	Stran		Stran
1. Molitev	3	18. Rešeni rokodelski deček	25
2. Božja volja	—	19. Povračuj hudo z dobrim	27
3. Bog vse prav obrača	4	20. Pregovori	28
4. Bog pomaga v potrebi	6	21. Drago zélijce	30
5. Ne odlagaj molitve	8	22. Večérne misli	31
6. Sveta Neža	9	23. Zadovoljnost	—
7. Otročja hvaležnost	11	24. Pravila zadovoljnosti	32
8. Ruha	12	25. Zvonikarjeva	33
9. Hvaležni rejenec	13	26. Sprava	34
10. Zjutraj	15	27. Nagla jeza	35
11. Moli in delaj	—	28. Kerščanska varičnost	36
12. Šola	18	29. Goreča voda	37
13. Škoda zavoljo nevednosti	—	30. Tat	38
14. Miloserčna Ančka	19	31. Večérna pesem	40
15. Postrežljivi deček	20	32. Umirajoči oče	41
16. Dobro obnernen denar	22	33. Marija pomočnica	42
17. Beračica	24		

Drugi razdelek.

Spoznava sveta in narave.

	Stran		Stran
34. Svet	44	43. Štirje letni časi	52
35. Zvezde	45	44. Pomlad	54
36. Premične, stalne in repate zvezde	—	45. Véliki teden in vélika noč	—
37. Zemlja in solnce	47	46. Pervo sv. obhajilo	56
38. Juterno solnce	49	47. Križev teden	60
39. Večérno solnce	—	48. Vnebohod, dúhovo (bin-košti) in sveto teló	61
40. Kako se zemlja suče	50	49. Na svetega telesa dan	63
41. Luna ali mesec	51	50. Poletje	64
42. Solnči mrak	—		

	Stran		Stran
51. Huda ura	65	60. Toplomér	76
52. Jesen	—	61. Hlap in sopar	79
53. Zima	66	62. Zrak	80
54. Božič	67	63. Zrakomér ali vreme- nik	83
55. Letni časi in človeško življenje	68	64. Rosa in slana	86
56. Naše življenje je po- potovanje	69	65. Večerna rosa	88
57. Svetloba in gorkota	70	66. Megla in oblaki	89
58. Žepeni klinčki	73	67. Dež, toča, sneg	90
59. Razširjanje gorkote	74	68. Električna	93
		69. Božje varstvo	97

Tretji razdelek.

Človek in društvo ljudi.

	Stran		Stran
70. Človeško telo	98	80. Deželna ali deržavna oblast	123
71. Zdravi udje	101	81. Dolžnosti podložnih	125
72. Serce, pluča in želodec	102	82. Zakaj so davki	126
73. Čuti	105	83. Človeški udje se upró	128
74. Kaj imam	108	84. Vojaštvo	129
75. Škerb za zdravje	109	85. Spartanka	131
76. Človeška duša	112	86. Trije nauki vojakom	—
77. Vest	116	87. Sveti Martin	133
78. Stanovi	117		
79. Občina	120		

Četrti razdelek.

Prirodopis.

	Stran		Stran
88. Živalstvo	135	97. Veljblod (kamela)	147
89. Dojéče živali	137	98. Lev	150
90. Goveda	138	99. Ptice	151
91. Pastir	140	100. Ptice pevke	154
92. Pastirska pesem	141	101. Selilne ptice	155
93. Pes	142	102. Domača lastovka	156
94. Lagati ní sméti	143	103. Kúkavica	157
95. Lisica	145	104. Sraka in pavje pérje	160
96. Molitev tudi slabemu daje serčnost	146	105. Dvoživke	—

	Stran		Stran
106. Ribe	161	124. Vinska terta	185
107. Ribica	162	125. Tern in vinska terta	187
108. Žuželke ali žužki	163	126. Jagode	188
109. Hodi v šolo k mrav-		127. Zelišča	190
ljam	166	128. Žito	191
110. Šviloprédka	168	129. Molitev ob sejanju	193
111. Červje	169	130. Kmet svojemu sinu	—
112. Polž	170	131. Lan in konoplja	195
113. Povračilo	171	132. Predica	196
114. Bog za vse skerbi	173	133. Cvetice	197
115. Pregovori	174	134. Šmárijnice	198
116. Rastlinstvo	—	135. Gobe in mah	199
117. Drevje	176	136. Strupéne rastline	201
118. Kaj nas drevesa		137. Rudninstvo	206
učé	178	138. Železo	208
119. Hruška	179	139. Kládivo in železo	210
120. Jabolčni pečki	180	140. Baker ali kotlovina	—
121. Sadjeréja	181	141. Kuhinjska sol	211
122. Gozdno drevje	182	142. Vse stvari zaradi člo-	
123. Germovje	184	veka	212

Peti razdelek.

Zemljepisje in domovinske zgodbe.

	Stran		Stran
143. Zemlja in nje déli	213	151. Na goro	227
144. Morje	215	152. Pridelki v avstrij-	
145. Prebivalci na zemlji	216	skem cesarstvu	—
146. Materina dežela in		153. Rudolf Habsburški	228
domovina	217	154. Ljubezen do domovine	229
147. Popotnikova pesem	219	155. Lep zgled	230
148. Kranjska in sosed-		156. Cesarjeva podoba	231
nje dežele	—	157. Cesarska pesem	232
149. Avstrijsko-ogersko ce-		158. Evropa	233
sarstvo	223	159. Sveta dežela	235
150. Vode in gore	226	160. Ozir na zemljo	236
Šolske pesmi			238

